Cemâziye'l Evvel
1446

tevhid

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP, ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!" (39/ZUMER, 17)

AYLIK İSLAMİ EĞİTİM DERGİSİ | KASIM '24 | YIL: 13 | SAYI: 141 | FİYATI: 60₺ | ISSN: 2148-4635

İSTİKAMET

HALİS BAYANCUK HOCA | HASBİHÂL' 04



Allah'ın (cc) İzni ve Yardımıyla

ŞANLIURFA

ŞUBEMİZ AÇILDI











ADRES VE İLETİŞİM | +90 544 978 00 63


Paşabağı Mh. Zafer Cd. Aydınlar A Blok No:42 C Haliliye/Şanlıurfa

بسم الله الرحمن الرحيم

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Tevhid Dergisi olarak 141. sayımızı siz değerli okuyucularımıza takdim etmenin mutluluğunu yaşıyoruz.

Halis Bayancuk Hoca'mız; iman, düşünce ve ahlakta dosdoğru olmayı ifade eden kavramlardan biri olan "istikamet" mefhumunu ve hayatımıza yansıyan yönlerini ele alıyor.

Talha Akman, Ahzâb Suresi'nin 70 ve 71. ayetlerinin ışığında, insanın en temel beşerî özelliklerinden olan "konuşma"nın kulluk üzerindeki etkisini konu ediniyor.

Emre Acar, neden ve nasıl değişmeliyiz sorusu üzerine mülahazalarını bizlerle paylaşıyor.

Ömer Akduman, önceki sayılarımızda açıklamaya başladığı hadisin yine son kısmından çıkarımlarda bulunuyor ve "Fayda ve Zarara Malik Olan Kim" sorusunu açıklıyor.

Salim Kandemir, seçkin sahabilerimizin hayatını perde perde aktardığı yazı dizisinde Allah Resûlü'nün (sav) "Ümetimin Emini" lakabını verdiği Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ı tanıtmaya geçen ay kaldığı yerden devam ediyor.

Kerem Çağlar, Aile Makaleleri serisinin son bölümünde problemlerin kronikleşmesi sürecine ve bu hususta yaşanacak olumsuzlukların doğuracağı ciddi sonuçlara değiniyor.

Zeynep Bayancuk, günlük hayatımızda karşılaştığımız olayların, içinde yaşadığımız dünyanın ve hemen her şeyin aslında bizlere verdiği birtakım işaretler olduğunu ve bunları okumayı bilmemiz gerektiğini hatırlattığı "Mesajınız Var" isimli yazısını bizlerle paylaşıyor.

Dr. Gözde Tercuman, bir önceki sayımızda değindiği "beyin bölgelerini birleştirme teknikleri" konusuna diğer tekniklerden bahsederek kaldığı yerden devam ediyor.

Özge Uzunkaya, duygusal manipülasyon konusu üzerine kaleme aldığı yazısını istifademize sunuyor.

Melek Şeref Gençlerle Muamele köşesinde bu ay, önceki yazılarımızda ortaya koyduğumuz "Gençlerle sağlıklı iletişim kurabilmek için önce kendimizle olan ilişkimizi düzeltmemiz gerekir." olgusundan yola çıkarak kendi değerimizi bilme ve kendimizi değersiz hissetmeme hususuna odaklanıyor.

Sultan Amed Yaşar, bu sayıdaki yazısında "Hicretin Dijital Boyutu" konusuu ele alıyor.

Osman Sadıkoğlu, Allah'ın (cc) Er-Rahman ismini ve bu ismin kapsamını anlatmaya başlıyor.

Bu sayımızda sizlere Muhammed Kutub'un "İslam İnancı" eserini tanıtıyor, tüm okurlarımızın faydalanmasını diliyoruz.

Rabbimizin izniyle 141. sayımızı istifadenize sunuyoruz.

Editör

tevhid

İmtiyaz Sahibi
Hamza ÖZTÜRK

Yazı İşleri Müdürü
Abdullah DEMİR

Yayın Türü
Yaygın Süreli

Reklam ve Abonelik
www.tevhiddergisi.org
tevhiddergisi@gmail.com
0 (545) 762 15 15

Adres
Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Yazışma Adresi
Hamza ÖZTÜRK
Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Basım
İmak Ofset, 71320
Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No. 12
Esenyurt/İSTANBUL 0 212 656 49 97

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

- **İstanbul** : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 545 762 15 15
- **Ankara** : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA 0 543 225 50 48
- **Diyarbakır** : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR 0 543 225 50 43
- **Konya** : Mengene Mah. Büyük Kumköprü Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA 0 543 225 50 49
- **Van** : Vali Mithatbey Mah. Gündüz 2. Sok. No. 2/A 65100 İpekyolu/VAN 0 543 225 50 45
- **Bursa** : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedir Sok. No. 1 16160 Osmangazi/BURSA 0 543 225 50 46
- **Adana** : Reşatbey Mah. 62008 Sok. No. 10 İşyeri-2 01120 Merkez/Seyhan/ADANA 0 555 655 00 70
- **İnegöl** : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 1 16400 İnegöl/BURSA 0 543 225 50 16
- **Şanlıurfa** : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/Şanlıurfa 0 544 978 00 63

İrtibat Büroları

- **Merkez** : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL
- **Avcılar** : Firuzköy Mah. Kazım Karabekir Cad. Tütün Sok. No. 2 34325 Avcılar/İSTANBUL
- **Sultangazi** : İsmetpaşa Mah. 95. Sok. No. 41/A 34270 Sultangazi/İSTANBUL
- **Diyarbakır** : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR
- **Konya** : Mengene Mah. Büyük Kumköprü Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA
- **Van** : Bahçıvan Mah. Sıhke Cad. Karatekin Sok. Yavuz Canlı Apt. Kat. 2 65040 İpekyolu/VAN
- **Erciş** : Kışla Mah. Şehitler Cad. No. 10 65400 Erciş/VAN
- **Bursa** : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedir Sok. No. 1 16160 Osmangazi/BURSA
- **Ankara** : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA
- **Kırıkkale** : Yenişehir Mah. Özbek Saran Sok. No. 3/A 71450 Yahşihan/KIRIKKALE
- **İnegöl** : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 1 16400 İnegöl/BURSA
- **Şanlıurfa** : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/Şanlıurfa

Kasım 2024 | Cemâziye'l Evvel 1446
Yıl: 13 | Sayı: 141 | Fiyat: 60₺
ISSN: 2148-4635

teuhid

İÇİNDEKİLER

Halis BAYANCUK HOCA

İSTİKAMET

Buna göre istikamet üzere olan yol; Allah'ın insanı başıboş bırakmadığını, birtakım helaller ve haramlar belirleyerek insanın hayatına düzen verdiğini bilmek, elçileri aracılığıyla bize ilettiği bu hayat düsturlarına itaat etmektir. Zaten Îsâ tüm bu gerçekleri O'nun rububiyetine bağlamış ve Rabb olmasının bir tecellisi olarak O'na ve O'nun yasalarına uymanın gerekli olduğunu söylemiştir.



Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu.

İman, düşünce ve ahlakta dosdoğru olmayı ifade eden kavramlardan biri, istikamettir. Yüce Allah her Müslim'e günde en az on yedi defa bu kavramı hatırlatmakta ve onun ehlinden olmayı istemeye teşvik etmektedir:

"Bizi sırat-ı mustakime/dosdoğru yola hidayet et."[1]

Allah Resûlü de (sav) ümmetinin iman etikten sonra dosdoğru, istikamet üzere olmalarını emretmiştir.

Sufyân ibni Abdullah'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Ben, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana İslam'ı öylesine tanıt ki onu bir daha senden başkasına sormaya ihtiyaç hissetmeyeyim.' dedim.

Allah Resûlü (sav), **'Allah'a inandım de ve sonra dosdoğru ol!'** buyurdu."[2]

Biz de bu ayki yazımızda Yüce Allah'ın ve Nebi'sinin ümmete emrettiği istikamet kavramını ele alacağız.

İstikamet Nedir?

Kelimenin türediği kök "ka-ve-me"dir. Araplar "قَامَ/Ayağa kalktı." fiilini ve türevlerini değişik manalarda kullanırlar:[3] Bir işe azmetmek, kalkışmak anlamında,[4] dosdoğru ve istikamet anlamında,[5] bir şeyin üzerinde yönetici ve gözetmen anlamında,[6] durmak ve sebat anlamında... İstikamet ise bu kökün başına "e-s-t" harflerinin gelmesi ile kelimenin talep anlamına dönüşmesidir. İstikamet, kişinin yukarıda sayılan kök anlamlardan birini veya hepsini talep etmesi, öyle olmaya çalışmasıdır. Genelde istikamet dosdoğru olmaya çalışmak, "doğruluk yolundan ayrılmamak"[7] olarak tarif edilmiştir. Öyleyse istikamet vahyin öğretilerine inanma ve yaşamada dosdoğru olmak, "Dini yaşarken sağa sola meyletmeden istikamet çizgisinde yürümektir ki bu da zahirî ve batınî bütün emirlere riayet edip zahirî ve bâtınî tüm yasakları terk etmek demektir."[8]

1. 1/Fâtiha, 6
2. Müslim, 38
3. bk. Nehcu'l Esmâ, 2/73
4. bk. 18/Kehf, 14
5. bk. 30/Rûm, 30
6. bk. 4/Nîsa, 24
7. bk. El-Mufredât, s. 690 vd. k-v-m maddesi
8. Câmiu'l Ulûm ve'l Hikem, Muessesetu'r Risâle, 1/510

Kur'ân ve Sünnette İstikamet

Tevhid ve İmanda İstikamet

"Benden önceki (Tevrat'ı) doğrulayıcı ve (Tevrat'ta) sizlere haram kılınmış bazı şeyleri helal kılmak için Rabbinizden bir ayetle size geldim. Allah'tan korkup sakının ve bana itaat edin. Şüphesiz ki Allah, benim Rabbim ve sizlerin Rabbidir. O'na ibadet edin. Bu (sizi davet ettiğim yol), **sırat-ı mustakimdir/dosdoğru** olan yoldur."[9]

"De ki: 'Şüphesiz ki Rabbim, **beni dosdoğru yola iletti.** Dimdik/Güçlü ve hanif olan İbrahim'in dinine. O, müşriklerden değildi.' De ki: 'Şüphesiz ki benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslimlerin/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kulların ilkiyim' "[10]

Yalnızca Allah'ı rabb bilip O'na (cc) itaat etmek, hiçbir şeyi O'na ortak koşmadan tüm şirklerden teberrî edip hanif olarak O'na (cc) kulluk etmek; dosdoğru/istikamet üzere olan yoldur. Kur'ân-ı Kerim, tevhid inancını istikamet olarak isimlendirmiş, onu yol edinenlerin, yani kulluk yürüyüşünü tevhid yolunda sürdürenlerin yolunu da sırat-ı mustakim/dosdoğru yol diye isimlendirmiştir.

Birinci ayet (Âl-i İmrân 50-51), Îsâ'nın (as) kavmine yaptığı davettir. Bu davet bir taraftan tevhid inancının bir kısmını açıklarken diğer taraftan istikamet üzere olmanın anlamını tefsir etmektedir. Buna göre istikamet üzere olan yol; Allah'ın (cc) insanı başıboş bırakmadığını, birtakım helaller ve haramlar belirleyerek insanın hayatına düzen verdiğini bilmek, elçileri aracılığıyla bize ilettiği bu hayat düsturlarına itaat etmektir. Zaten Îsâ (as) tüm bu gerçekleri O'nun (cc) rububiyetine bağlamış ve Rabb olmasının bir tecellisi olarak O'na ve O'nun yasalarına uymanın gerekli olduğunu söylemiştir.

"Bu, tüm diğer peygamberler gibi İsa'nın (as) da öğretilerini aşağıdaki üç esasa dayandırdığını gösterir:

1. İnsanların boyun eğip teslim olması gereken En Yüce Otorite, sadece Allah'tır. Ve tüm sosyal ve ahlâkî sistemler tamamen bunun üzerine bina edilmelidir.

2. Bu Yüce Gücün temsilcisi olarak bir peygambere de kayıtsız şartsız itaat edilmelidir.

3. Eşyayı haram-helâl ve temiz-pis diye sınıflandıran düzenlemeler ve kanunlar yapmak hakkı sadece Allah'ındır.

O hâlde İsa, Musa, Muhammed (sav) ve tüm peygamberlerin (Allah'ın selamı hepsinin üzerine olsun) bir tek ve aynı görev ile geldiği açıktır. Peygamberlerin hepsinin farklı görevlerde ve farklı amaçları yerine getirmek için gönderildiklerini sanan kişiler, büyük bir yanılgı içindedirler. Evrenin mutlak Hâkim'i tarafından, O'nun kullarına elçi olarak gönderilen hiç kimsenin, insanların O'na asi ve O'ndan müstağni olmalarını önlemek ve herhangi bir şekilde otoritede Allah'ın yanı sıra, O'na ortaklar edinmelerini yasaklamaktan başka bir görevi olmaz. Çünkü onlar, insanları Aziz olan Allah'a teslim olup, O'na itaat etmeye ve O'na bağlılığa ve sadece O'na ibadet etmeye davet etmek üzere gönderilmişlerdir."[11]

İkinci ayet grubu (En'âm 161-163) ise istikamet üzere olan yolun İbrâhîm'in milleti olduğunu; bu yolun hiçbir şeyi Allah'a (cc) ortak koşmadan, namazı ve kurbanı, hayatı ve ölümü, yani bir bütün olarak hayatı Allah için ve yalnızca O'na kulluk ederek yaşamak olduğunu, ne ibadetlerde ne yaşamda hiçbir şeyi O'na (cc) ortak koşmamak gerektiğini anlatır.

En'âm Suresi'nde yer alan bu ayetlerin öncesinde[12] Mekkelilere bir kitap verildiği, buna rağmen Kitab'a uymaz da dinlerini parça parça ederlerse Allah'ın azabından kurtulamayacakları haber verilmiştir. Zira Allah (cc) bir kitap/yasa indirerek onlara rehberlik etmiş; söz, inanç ve eylemlerinde, bireysel ve toplumsal olarak nasıl istikamet üzere olacaklarının yolunu göstermiştir. İşte o istikamet de dosdoğru yol olan İbrâhîm'in (as) yolu, hanifliktir. Allah'ın indirdiği Kitab'a uymadıkları sürece İbrâhîm Peygamber'e uyduklarını söyleseler de bu iddia geçersizdir. Zira herkes iddiada bulunabilir, en doğru yolun kendi yolu olduğunu söyleyebilir. Tüm iddialar Allah'ın indirdiği yasaya/Kitab'a arz edilir. Şayet inanç, söz ve eylemler Kitab'a uyuyorsa o, dosdoğru yol olan İbrâhîm'in yoludur. Aksi hâlde toplumlar, dinlerini bölük pörçük etmiş kendileri de grup grup olmuş sapkınlardan olacaktır. Ayetler bununla da kalmamış o dosdoğru yolun ne olduğunu tefsir etmiştir: İnançta istikamet iki esası bir araya toplamaktır. "Namazım ve kurbanım" ifadesi günlük hayatta yapılan cüz'i ibadetlerin sadece Allah'a ve Allah için olmasını, "ölümüm ve hayatım" ifadesiyse hayat ve ölüm arasındaki bütünün sadece Allah'a has kılınması gerektiğini anlatır:

"...Bu, kalpteki her çarpıntıda, hayattaki her harekette, namazda, ibadette, hayatta, ölümde, kulluk davranışlarında, pratik hayatta, ölümde ve onun ötesinde eksiksiz

9. 3/Âl-i İmrân, 50-51
10. 6/En'âm, 161-163

11. Tefhimu'l Kur'an, 1/259-260, Âl-i İmrân Suresi 50-51. ayetlerin tefsiri
12. "Bu, bizim indirdiğimiz mübarek bir Kitap'tır. Ona uyun ve korkup sakının ki merhamet olunasınız. 'Bizden önceki iki topluluğa Kitap indirildi ve biz onların öğrendiklerinden habersizdik.' demeyesiniz diye ya da 'Şayet bize kitap indirilmiş olsaydı onlardan daha fazla hidayet ehli olurduk.' demeyesiniz diye... Şüphesiz ki size Rabbinizden apaçık bir delil, hidayet ve rahmet geldi. Allah'ın ayetlerini yalanlayan ve ondan yüz çeviren (ya da insanların yüz çevirmesi için çabalayandan) daha zalim kim vardır? (Kendileri) ayetlerimizden yüz çevirip (başkalarını) da ondan alıkoyanları yaptıklarına karşılık azabın en kötüsüyle cezalandıracağız. (Allah'ın ayetlerini yalanlayan veya insanları ondan alıkoyanlar) kendilerine meleklerin, Rabbinin veya Rabbinin bazı ayetlerinin gelmesinden başkasını mı bekliyorlar? Rabbinin bazı ayetlerinin geldiği gün, daha önce iman etmemiş veya imanında hayır kazanmamış kişiye imanı fayda vermez. De ki: 'Bekleyin (bakalım). Şüphesiz biz de beklemedeyiz.' Dinlerini parça parça edip, kendileri de grup grup olanlar (var ya); senin onlarla hiçbir alakan yoktur. Onların işi ancak Allah'adır. Sonra (Allah) onlara, yaptıklarını haber verecektir." (6/En'âm 155-159)

Buna göre istikamet; müşriklerin taptıkları sahte ilahların hiçbir fayda ve zarar vermediğine, hangi milletten olursa olsun tüm şirk koşanların aynı olduğuna, onların azaptan payına düşeni alacaklarına dair şüphe içinde olmamak gerektiğine; indirilen Kitab'a uymak yerine onda ihtilafa düşenlerin sapkın olduklarına ve haklarında takdir edilen azaba düçar olacaklarına dair yakinî bilgidir. Müminlerden istenen, şirk ehlinin sapkınlık ve akıbetleri hususunda şüphe etmemek, Allah'ın indirdiği Kitab'a uyup hiçbir şekilde onun haber verdiklerinde ihtilafa düşmemektir.

bir şekilde Allah için her şeyden soyutlanmadır. Bu, mutlak tevhidden ve eksiksiz kulluktan kaynaklanan bir tesbihtir. Allah'ı eksikliklerden uzak saymadır. Namazı, ibadeti, dirilişi ve ölümü birleştirip tek başına Allah'a özgü kılmadır. Tüm varlıkların rabbi olan Allah'a… Âlemlerin üzerinde eksiksiz otorite ve egemenlik sahibi, eğiten, yönlendiren ve hükmeden Allah'a… Tam bir teslimiyetle, gönülde ve hayatta Allah'tan başkasına kulluk eden bir şey bırakmadan… Vicdanda ve realiteler dünyasında O'na kulluk yapmaktan başka bir şeye yer vermeden…"[13]

Tevhid Bilinci Allah'a İstikamet Üzere Yönelmeyi Gerektirir

"De ki: 'Ben, ancak sizin gibi bir insanım. Bana, ilahınızın ancak tek bir ilah olduğu vahyolunuyor. (O hâlde **istikamet üzere) O'na yönelin** ve O'ndan bağışlanma dileyin. Yazıklar olsun o müşriklere…' "[14]

Vahyolunan ayetlerle tevhid inancını inşa eden mümin, inancının gereği olarak tam bir kulluk ve teslimiyetle yalnızca Allah'a (cc) yönelmeli, O'nun dışında fayda ve zarar umulan putlardan/türbelerden/dilek ağaçlarından/kutsal(!) makamlardan yüz çevirmeli, daha önce O'ndan başkasına yöneldiği vakiyse şirk ve günahından istiğfar etmelidir. Zira tevhid, insanın Allah'ı (cc) hakkıyla tanıması, hayrın ve şerrin yalnızca O'nun elinde olduğunu idrak etmesidir. Madem ki yerin, göğün, faydanın, zararın, akılların ve kalplerin mülkü O'na aittir ve mademki O'nun mutlak iradesi her şeyin üzerinde caridir; öyleyse kalp neden O'ndan başkasına yönelip O'ndan başkasına rağbet etsin? Neden insan O'nun ile kendi arasına aracılar koyup O'nunla olan bağını koparsın?

13. Fî Zılâl-il Kur'ân, 5/507-508, En'âm Suresi, 161-163. ayetlerin tefsiri
14. 41/Fussilet, 6

Ayette emredilen "istikamet üzere Allah'a yönelmenin" Kur'ân'daki bir diğer ismi "inabe"dir. Birbirini destekleyen Kur'ân ayetleri; Allah'a yönelmenin en çok tevhid ehline, tağutlardan içtinab edip yalnızca Allah'a kulluk eden Müslimlere yakıştığına ve bu hasletin tevhidin gereği olduğuna dikkat çekmiştir.

"Size azap gelmeden önce, Rabbinize yönelin/dönün ve O'na teslim olun. Sonra yardım olunmazsınız."[15]

"Tağuta kulluk etmekten kaçınıp Allah'a yönelenlere müjde vardır. Kullarımı müjdele."[16]

İnabe, Yüce Allah'ın (cc) insana hidayet etmesinin, onun elinden tutup her işinde muvaffak kılmasının en önemli vesilelerindendir.

"De ki: 'Allah dilediğini saptırır, kendisine yönelenleri de hidayet eder.' "[17]

"Allah'a (cc) yönelmek, El-Hâdî isminin tecelli sebeplerindendir. İnsanın O'na yönelmesi/inabesi, kalbin amellerindendir. Allah'a olan ihtiyaçlarının ve zaruretlerinin farkında olan diri kalplerin; sevgi, saygı, korku ve yakınlaşma isteğiyle yüzünü O'na dönmesi, içtenlikle Rablerine yönelmesidir. Munib insan, tüm benliğiyle Rabbine yönelir. O'nun (cc) rahmetini umar azabından sakınır. Duanın en güçlü hâli budur: Kalbin Allah'a yakarması! Hidayeti celbeden en etkili sebep de kalbin yakarışıdır."[18]

Emrolunduğun Gibi Dosdoğru Ol!

Kur'ân-ı Kerim'in iki ayrı ayetinde Allah (cc), Resûl'üne "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" denmiştir. İki ayeti de bağlamıyla ele aldığımızda benzer konulardan bahsettiği görülecektir.

"Bunların ibadet ettikleri şeylerden şüphen olmasın. Daha önce babaları nasıl ibadet ediyorsa bunlar da öyle ibadet ediyorlar. Paylarına düşen (azabı) hiç şüphesiz, eksiksiz bir şekilde onlara vereceğiz. Andolsun ki biz, Mûsâ'ya Kitab'ı verdik. Onda ihtilaf edildi. Rabbinden bir söz/hüküm geçmemiş olsaydı, aralarında hüküm verilmiş olurdu. Gerçek şu ki onlar, (Tevrât'tan) yana huzursuzluk veren bir şüphe içindedir. Şüphesiz ki Rabbin, hepsine amellerinin karşılığını eksiksiz verecektir. (Çünkü) O, onların yaptıklarından haberdardır. **Sen ve seninle beraber tevbe edenler, emrolunduğun gibi dosdoğru ol(un)!** Azgınlaşmayın! (Çünkü) O, yaptıklarınızı görendir. Sakın zulmedenlere/zalimlere meyletmeyin! Yoksa size ateş dokunur. Allah'ın dışında dostlarınız olmaz, sonra yardım da olunmazsınız."[19]

Okuduğumuz ayetlerde Allah (cc) Peygamber'ini uyarmaktadır. Kavminin ilah diye tapındıklarının batıl olduğu hususunda hiçbir şüphesinin olmaması gerektiğini, zira

15. 39/Zumer, 54
16. 39/Zumer, 17
17. 13/Rad, 27
18. bk. El-Esmau'l Husna, Tevhid Basım Yayın, 2/1037
19. 11/Hûd, 109-113

onların tapındıkları şeylerin geçmiş milletlerin taptıklarından farklı olmadığını belirtmektedir. Sonra Mûsâ'ya (as) Kitap indirdiğini ancak insanların bir kısmının ona inanıp bir kısmının inkâr ettiğini, bir kısmının onunla amel edip bir kısmının ondan yüz çevirdiğini, Yüce Allah'ın bunların hiçbirini ayırmadan onlara azaptan paylarına düşeni vereceğini haber vermektedir.[20]

Sonra hitap Allah Resûlü'ne dönmekte, onun ve ümmetinin emrolundukları gibi dosdoğru olmaları emredilmektedir. Elbette buradaki istikamet emri, dinin tüm emir ve nehiylerini kapsar. Ancak indiği bağlamda istikametin özel anlamı vardır: Buna göre istikamet; müşriklerin taptıkları sahte ilahların hiçbir fayda ve zarar vermediğine, hangi milletten olursa olsun tüm şirk koşanların aynı olduğuna, onların azaptan payına düşeni alacaklarına dair şüphe içinde olmamak gerektiğine; indirilen Kitab'a uymak yerine onda ihtilafa düşenlerin sapkın olduklarına ve haklarında takdir edilen azaba düçar olacaklarına dair yakinî bilgidir. Müminlerden istenen, şirk ehlinin sapkınlık ve akıbetleri hususunda şüphe etmemek, Allah'ın (cc) indirdiği Kitab'a uyup hiçbir şekilde onun haber verdiklerinde ihtilafa düşmemektir. Zira bu iki durum istikamete aykırıdır; haddi aşmak ve zalimlere meyletmektir. Üzülerek belirtmeliyiz ki günümüzün de en önemli iki sorunu budur: Kur'ân'ın sapkınlıklarına apaçık şekilde hükmettiği insanların durumları hakkında tartışma ve Kitab'ın muhkem hükümleri hakkında ihtilaf etmektir.

"Onlar kendilerine ilim (vahiy) geldikten sonra, aralarındaki azgınlık/kıskançlık/bir diğer gruba üstünlük sağlama isteği nedeniyle ayrılığa düştüler. Şayet belirlenmiş bir süreye kadar, Rabbinin verilmiş sözü olmasaydı, aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz ki onların ardından Kitab'a mirasçı olanlar, huzursuzluk veren bir şüphe içerisindelerdir. Sen (tevhide) davet et. **Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.** Onların hevalarına/arzularına uyma. Ve de ki: 'Ben, Allah'ın indirdiği tüm Kitaplara iman ettim. Sizin aranızda adaletle (hükmetmekle) emrolundum. Allah, bizim de Rabbimiz sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size aittir. Bizimle sizin aranızda hüccet (karşılıklı delil getirip tartışmak) yoktur. (Çünkü hak, apaçık ortadadır.) Allah hepimizi bir araya toplayacaktır. Dönüş O'nadır.' "[21]

Okuduğumuz ayette de Allah (cc) bizden önce kendilerine kitap verilen toplulukların cehalet nedeniyle değil, bağy ahlakı nedeniyle dinde ayrılığa düştüklerini; onlardan sonra gelenlerin de bu ihtilafları tevarüs edip bu ihtilaflar nedeniyle dinlerinde şüpheye düştüklerini haber vermiştir. Sonra Allah Resûlü'ne insanları tevhide (veya ayrılığa düşmemeleri gereken kitaba)[22] davet etmesi ve emrolunduğu gibi dosdoğru olması emredilmiştir. Öyleyse burada istikametin özel anlamı; geçmişten tevarüs edilen ihtilaflara, mezhebî kaygılarla ortaya çıkmış düşünce ve ayrılıklara aldırmadan Kitap'ta apaçık izah edilen tevhide davet etmek, gereksiz tartışmalardan kaçınmaktır. Allah'ın (cc) indirdiği bütün kitaplara iman etmek ve o kitapların ortak hükümleri olan tartışmasız gerçeklere insanları çağırmak din konusunda istikamet yoludur.

Tevhid İnancının Gereğiyle Amel Etmek ve Tevhidde Sebat Etmek İstikamettir

"Şüphesiz ki 'Rabbimiz, Allah'tır.' deyip sonra da istikamet üzere olanların üzerine melekler iner (ve der ki): 'Korkmayın, üzülmeyin, size vadolunan cennetle sevinin.' "[23]

"Şüphesiz ki 'Rabbimiz, Allah'tır.' dedikten sonra istikamet üzere olanlar, onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir."[24]

"Rabbim, Allah'tır." demek bir itikat beyanıdır. Kişi yalnızca O'nun rububiyet ve egemenliğine teslim olacağını, hayatı O'nun (cc) emir ve yasakları doğrultusunda tanzim edeceğini ilan etmiş, tevhide şahitlik etmiş olur. Ancak bu kadarı yeterli değildir. Tevhide şahitlikten sonra istikamet üzere olmak, yani o ikrarın gereğiyle amel edip ölene dek o ikrarda sebat etmek gerekir. Şöyle ki; tevhide şahitlik insanın hayatının bir parçasıdır. Bunun yanında insanın zaaf ve arzuları, ayağını kaydırmaya çalışan şeytan ve nefsi, sadıklardan olup olmadığı açığa çıksın diye maruz kaldığı imtihanlar vardır. Tevhide şahitlikle bu sayılanlardan biri karşı karşıya geldiğinde, şahitliğinden yana tercihte bulunup nefsin hevası, İblis'in iğvası ve imtihanın sarsıntılarından -Allah'ın yardımıyla- korunanlar, istikamet ehli olanlardır.

Ebû Bekir (ra) şöyle der: "İstikamet, (Allah'a iman etmen ve) hiçbir şeyi O'na ortak koşmamandır."[25]

Ömer (ra) şöyle der: "Allah'a (cc) itaatte dosdoğru olup, yılan gibi sağa sola sapmayanlar (yamuk, zikzaklı hayat yaşamayanlar)dır."[26]

İbni Abbâs (ra) ve Enes ibni Mâlik (r.anhum), "Lailaheillallah şehadetinde dosdoğru olanlardır." der.[27]

Sufyân Es-Sevrî (rh) şöyle der: "Konuştuklarına muvafık amel yapanlardır."[28]

İbni Teymiyye (rh) ise şöyle der: "Allah'ın sevgisi ve O'na kullukta istikamet üzere olup sağa sola meyletmeyenlerdir."[29]

Tevhide şahitlik ettikten sonra istikamet ne kadar önemliyse, bu hâli sürdürmek için çabalamak da o kadar önemlidir. Hedef O'nunla (cc) karşılaşıncaya kadar istikameti korumak, yalpalamamaktır.

20. bk. Fethu'l Kâdir li'ş Şevkânî, Dâru'l Ma'rife, s. 677-678, Hûd Suresi 112. ayetin tefsiri
21. 42/Şura, 14-15
22. Tefsîru't Taberî, Muessesetu'r Risâle, 21/516, Şûrâ Suresi 15. ayetin tefsiri
23. 41/Fussilet 30
24. 46/Ahkaf, 13
25. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 19/471, 68517 No.lu rivayet
26. age. 19/472, 68521 No.lu rivayet
27. age. 19/473, 68526-68527 No.lu rivayetler
28. age. 19/474, 68539 No.lu rivayet
29. bk. İbn-i Teymiyye Tefsîri, 8/287, Fussilet Suresi 30. ayetin tefsiri

Tevhide şahitlikten sonra istikamet üzere olmak, yani o ikrarın gereğiyle amel edip ölene dek o ikrarda sebat etmek gerekir. Şöyle ki; tevhide şahitlik insanın hayatının bir parçasıdır. Bunun yanında insanın zaaf ve arzuları, ayağını kaydırmaya çalışan şeytan ve nefsi, sadıklardan olup olmadığı açığa çıksın diye maruz kaldığı imtihanlar vardır. Tevhide şahitlikle bu sayılanlardan biri karşı karşıya geldiğinde, şahitliğinden yana tercihte bulunup nefsin hevası, İblis'in iğvası ve imtihanın sarsıntılarından -Allah'ın yardımıyla- korunanlar, istikamet ehli olanlardır.

Mucâhid (rh) bu hususta şöyle der: "Lailaheillallah dedikten sonra O'na (cc) kavuşana dek hiçbir şeyi ortak koşmamaktır."[30]

"Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla korkup sakının! Yalnızca Müslimler/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen kullar olarak can verin."[31]

Ahlak ve Amelde İstikamet

Kalbin İstikameti

Ummu Seleme Annemizden (r.anha) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kalpler, Rahmân'ın parmaklarından iki parmağı arasındadır. Dilediği kalbi eğriltir/saptırır, dilediğini istikamet üzere kılar."[32]

Amel ve ahlakta istikametin aslı kalbin istikamet bulmasıdır. Zira kalp bütün organların kumandanı, yönlendiricisidir. Kalp istikamet bulursa organlar istikamet bulacak, kalp istikametten saparsa tüm organlar ve organlara bağlı olarak ameller ifsad olacaktır.

Nu'mân ibni Beşîr'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır. O düzelirse tüm beden düzelir; o bozulursa tüm beden bozulur. Dikkat edin! O, kalptir."[33]

İbni Receb (rh) şöyle der:

"İstikametin aslı kalbin tevhid üzere istikamet bulmasıdır. Ebû Bekir (ra), 'Şüphesiz ki 'Rabbimiz, Allah'tır.' deyip sonra da istikamet üzere olanların...' ayetindeki istikameti, Allah'tan başkasına iltifat etmemeleri olarak tefsir etmiştir. Kalp Allah'ı tanıma, saygı duyma, yüceltme, korkma, sevme, irade, umma, dua etme, tevekkül ve O'ndan başkasından yüz çevirme üzerine istikamet bulsa, tüm organlar O'na (cc) itaat konusunda istikamet bulur. Çünkü kalp tüm organların meliki, organlar da kalbin askeridir. Yönetici istikamet bulursa ordusu ve tebaası da istikamet bulur."[34]

Dilin İstikameti

"Rabbim, Allah'tır." veya "Allah'a iman ettim." diyen insan, kul olduğunu itiraf etmiş olur. Bu itirafın istikamet bulması, kişinin söz ve amellerinde istikamet üzere olma çabasıyla mümkündür.

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah'a ve Resûl'üne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur."[35]

Yüce Allah söz söylediğimizde sedid, yani dosdoğru söz söylememizi emrediyor. Sözü müstakim kıldığımız takdirde amellerimizi ıslah edeceğini ve günahlarımızı bağışlayacağını vadediyor. Öyleyse müminin en önemli çabası sözü müstakim kılmak olmalıdır. Söz söylemeden önce o sözün sedid/dosdoğru olmasına dikkat etmelidir. Zira dil ile diğer organlar arasında kopmaz bir bağ vardır. Dil müstakim olunca -ayette de buyrulduğu gibi- organlar ve ona bağlı olarak ameller ıslah olmakta, dil bozulunca aksi bir hâl meydana gelmektedir.

Ebû Saîd El-Hudrî'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Her sabah organlar, dile nida eder: Bizim hakkımızda Allah'tan kork! Sen istikamet bulursan biz de istikamet buluyoruz. Sen sapıtırsan biz de sapıtıyoruz."[36]

Söz Ahlakı: Antlaşmalarda İstikamet!

"Mescid-i Haram'ın yanında antlaşma yaptıklarınız dışında, müşriklerin Allah'ın ve Resûl'ünün yanında nasıl bir ahdi olabilir ki? Onlar size karşı **(sözlerinde istikamet üzere)** dürüst davrandıkça siz de onlara **(istikamet üzere)** dürüst davranın. (Çünkü) Allah, muttakileri sever."[37]

İslam'ın bizlerden istikamet istediği özel hususlardan biri, sözlerine bağlı düşmanlarımıza karşı dürüst olmak, onlar bir ihanet içerisine girmedikçe onlara ihanet etmemektir. Bu, söz ve antlaşmalarda istikamet ahlakıdır. Sahabe bu konuda çok titiz davranmış, Kur'ân ve Nebevî Sünnetin onlara kazandırdığı söz ve antlaşma ahlakına riayet etmişlerdir.

---

30. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 19/473, 68529 No.lu rivayet
31. 3/Âl-i İmrân, 102
32. Tirmizi, 3522
33. Buhari, 52; Müslim, 1599
34. Camiu'l Ulumi ve'l Hikem, 1/511-512, 21. Hadis şerhi
35. 33/Ahzâb, 70-71
36. Tirmizi, 2407
37. 9/Tevbe, 7

Himyer Kabilesi'nden olan Suleym ibni Âmir'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Muâviye ile Rumlar arasında bir anlaşma vardı ve Muâviye bu anlaşma süresi sona ermeden önce Rum ülkesine doğru yola çıkmıştı. Sulh süresi bitince de onlarla savaşacaktı. Bir at veya Türk atı üzerinde bir adam çıkageldi ve şöyle diyordu: 'Allah büyüktür, Allah büyüktür! Size uygun olan verdiğiniz sözde durmaktır. Hainlik yapmamaktır.' Bir de baktılar ki bu kimse Amr ibni Abese imiş. Muâviye ona bir kimseyi gönderdi ve bu meseleyi sordu. O da, 'Ben Allah Resûlü'nü (sav) şöyle derken işittim: 'Kimin bir kavimle arasında anlaşması varsa anlaşma bitene kadar veya anlaşmayı bozduğunu onlara bildirip onların da hazırlanmalarına fırsat verene kadar bu anlaşmayı ne bozsun ne de çözsün.' Muâviye bunu duyunca geri döndü."[38]

Namazda İstikamet

Sevbân'dan rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle demiştir:

"İstikamet üzere olunuz. Ancak siz bunu başaramazsınız. Bilin ki sizin en hayırlı ameliniz namazdır. Abdesti ise ancak mümin muhafaza eder."[39]

Kelimenin kök anlamını anlatırken vurguladığımız gibi istikamet, dosdoğru olmayı talep etmek ve bu doğrultuda çabalamaktır. Bu çabayı gösterirken unutmamamız gereken şeylerden biri, insan olduğumuz ve nefsimizin zaaflarla malul olduğudur. Allah Resûlü (sav) bu sebeple bir insanın her açıdan istikamet üzere olmasının mümkün olmadığına dikkatimizi çekmiştir. Bu, ona (sav) verilen hikmettir. Aksi hâlde insan istikamet üzere olmaya çabalayacak, çabası akamete uğrayınca ümitsizliğe kapılacaktır. İşte bu nedenle Allah Resûlü (sav) bize istikamet üzere olmayı kolaylaştıran ve istikametin anahtarı olan namazı öğütlemiştir. Her yönden istikamet ehli olamayacağımız gerçeğine işaret ettikten sonra, namazın en hayırlı amelimiz olduğuna işaret etmiş; çabamızı namazımızı müstakim kılma yolunda harcamamızı dolaylı olarak öğütlemiştir. Namaz ki günde beş defa zorunlu olarak Rabbimizin huzuruna durduğumuz, bizimle O'nun arasındaki en güçlü bağdır. Namazımız istikamet bulursa kalplerimiz Yüce Allah'a bağlılıkta istikamet bulacak, bu da tüm amellerimizin istikametine vesile olacaktır.[40]

İstikamet ve Ahlak Güzelliği

Abdullah ibni Ömer'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Muâz ibni Cebel bir yolculuğa çıkmak istedi ve 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana tavsiyede bulun.' dedi.

Allah Resûlü (sav), 'Allah'a ibadet et ve O'na hiçbir şeyi ortak koşma.' buyurdu.

Muâz, 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana daha fazla tavsiyede bulun.' dedi.

Allah Resûlü (sav), 'Bir kötülük yaptığın takdirde derhâl bir iyilik yap.' buyurdu.

Bu sefer Muâz, 'Ey Allah'ın Resûlü! Daha fazlasını buyur.' Deyince Allah Resûlü (sav), **'Dosdoğru ol ve ahlakını güzelleştir!'** buyurdu."[41]

Allah Resûlü (sav), Muâz ibni Cebel'e tavsiyede bulunurken, istikamet üzere olmasını ve ahlakını güzelleştirmesini tavsiye etmiştir. İstikamet üzere olmak ahlakı güzelleştirmeyi gerektirir. Çünkü insan ilişkilerinde istikamet, ahlak güzelliğiyle mümkündür. İnsanlara faydalı olup zarar vermemek, güler yüz, paylaşmak, eza ve cefaya sabretmek, hata yapanları bağışlamak... gibi emir ve yasakların tamamı güzel ahlakla gerçekleşebilir.

Bir Amelde İstikamet

Ebû Fâtıma'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

" 'Ey Allah'ın Resûlü! Bana istikamet üzere amel edeceğim bir şey söyle.' diye Allah Resûlü'ne sordum.

Allah Resûlü (sav) bana, 'Hicret et! Çünkü onun gibisi yoktur.' buyurdu."[42]

Bir diğer rivayette;

"Ey Allah'ın Resûlü! Bana istikamet üzere amel edeceğim ve başkalarına öğreteceğim bir ilim öğret.' dediğimde, Allah Resûlü 'Sabrı elden bırakma! Çünkü onun gibisi yoktur.' buyurmuştu.

Yine ben, 'Ey Allah'ın Resûlü! Hayatımı kendisine göre düzenleyeceğim ve başkalarına da öğretebileceğim bir ilim öğret.' dediğimde ise, 'Secdeden (namazdan) geri durma! Çünkü Allah'a her bir secde edişinde Allah senin dereceni bir derece yükseltir ve bir hatanı da giderir.' buyurmuştu."[43]

Allah Resûlü'nün terbiyesinde yetişen sahabe, ondan istikamet üzere olacakları bir ameli kendilerine öğretmelerini istemiştir. Allah Resûlü de onlara üzerinde istikamet üzere sebat edecekleri, onlarla özdeşleşecek, hiç terk etmeden yapacakları ameller tavsiye etmiştir. Her Müslim'in böyle bir derdi olmalı, istikameti her yönden kuşatamasa da imkân dâhilinde bir amel edinmeli ve onun üzerinde istikamet üzere olmaya gayret etmelidir. Bu ameli seçerken elbette her insanın mizaç ve ihtiyacı belirleyici olacaktır. Seçim yapmayanlar için en evla olan Allah Resûlü'nün (sav) tavsiyesi olmalıdır.

Bir sonraki sayımızda devam edeceğiz inşallah.

38. Ebu Davud, 2759; Tirmizi, 1580
39. İbni Mace, 277; Darimi, 681; Ahmed, 22378
40. Namazda istikamet için bk. Fıkhu'l Hadîs/Sünnet İlmihali, 1/440 vd.
41. El-Mustedrek ale's Sahîheyn, 179
42. Es-Sunenu'l Kubrâ li'n Nesâî, 7742
43. Es-Sunenu'l Kubrâ li'n Nesâî, 8645

EL-KAVLU'L FASL

Talha AKMAN

DOĞRU SÖZ

Takvalı kişi dikenli yolda yürüyen bir kişinin dikenlerden sakındığı gibi konuşurken dikkatli ve hassastır. Bir konu hakkında konuşacağı zaman kelimelerini dikkatli bir şekilde seçer. Kişinin konuşmalarındaki bu hassasiyet ve bilinç ancak takvayla olabilir.



يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدٖيدًاۙ
يُصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۜ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ
وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظٖيمًا

"Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin. (Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim de Allah'a ve Resûl'üne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur."[1]

Allah'ın (cc) adıyla,

Allah'a (cc) hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Allah (cc) kullarını imtihan etmek için yaratmıştır:

"Elif, Lâm, Mîm. Yoksa insanlar, 'İman ettik.' dedikten sonra, imtihana tabi tutulmadan bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun ki, onlardan öncekileri imtihan ettik. Elbette Allah, doğru olanları da yalancıları da bilir. (Ve imtihanlarla insanların da bilmesini sağlar.)"[2]

Allah (cc) kullarını bu imtihanlara karşı sorumluluklarını yerine getirebilecek donanımda yaratmıştır:

"Şüphesiz ki biz insanı, birbirine karışmış (kadın ve erkeğin) suyundan yarattık. Onu deniyoruz/imtihan ediyoruz. (Bu sebeple de) onu işiten ve gören bir varlık yaptık."[3]

"Andolsun ki biz insanı zorluk içinde yarattık (Zorlu imtihanlara tabi tutulur ve zorluklara dayanıklıdır). (Böyle diye) kimsenin ona güç yetiremeyeceğini mi sanır? (Muhammed'e düşmanlık yolunda) 'Çokça mal tükettim/harcadım.' diyor. (Ne yani, bununla övünüyor mu?) Kimsenin kendisini görmediğini mi sanıyor? Biz ona iki göz vermedik mi? (Ona göz veren Allah, elbette onu ve yaptıklarını görüyor.) **Bir dil ve iki dudak."**[4]

İnsan, tabiatı itibarıyla zayıf bir varlıktır. Ancak bu zayıflığına rağmen Rabbinin hidayeti ve beşerî özellikleriyle bu imtihanların üstesinden gelebilir. Zikrettiğimiz ayetlerde

1. 33/Ahzâb, 70-71
2. 29/Ankebût, 1-3
3. 76/İnsân, 2
4. 90/Beled, 4-9

Allah (cc) insanı imtihan edeceğini belirtmekle birlikte insana görme, duyma ve konuşma gibi özellikler verdiğini vurgulamaktadır. Demek ki insanın bu beşerî özellikleri imtihanlar karşısında sorumluluklarını yerine getirmesi için "doğru" şekilde kullanması gereken donanımlardır.

Bu ayki yazımıza konu edindiğimiz ayetlerin ışığında, insanın en temel beşerî özelliklerinden olan "konuşma"nın kulluk üzerindeki etkisini anlamaya çalışacağız.

Ey iman edenler! Allah'tan korkup sakının...

Allah (cc) kullarına hitap ederken "Allah'tan (cc) korkun." diyerek kullarına takvalı olmalarını emretmiştir. Takva, bir kulluk bilincidir. Kişi bir şeyi yaparken veya yapmaması gereken bir şeyden yüz çevirirken bir farkındalık ve bilinçli olma durumudur. Takva, kulun hayatının her ânında ve alanında olması gereken bir kulluk mertebesidir.

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Nerede olursan Allah'tan (cc) kork ve bir kötülüğün arkasından iyilik yap ki onu silsin. Ve insanlara da güzel ahlak ile davran."[5]

Allah korkusu/takva, haramlardan sakınmak değildir. Bu her Müslim'in yapması gereken şeydir zaten. Takva yüce bir kulluk mertebesidir. Kulun gerektiği yerde kalbini ve vicdanını rahatsız eden şeylerden dahi kendisini sakındırmasıdır. Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır:

"Kul, sakıncalı olan şeylerden sakınmak adına, sakıncası olmayan şeyleri de terk etmedikçe muttakilerden (takva sahiplerinden) olma mertebesine ulaşamaz."[6]

Bununla ilgili İbni Ömer (ra) şöyle demiştir:

"Kul, içini rahatsız eden şeyleri terk etmediği sürece takvanın hakikatini elde edemez."[7]

Ubey ibni Ka'b (ra) takvayı şöyle tarif eder:

"Ömer (ra), Ubey ibni Ka'b'a sordu: 'Ey Ubey, takva nedir?'

O da, 'Ey Emîru'l Mu'minîn, sen hiç dikenli bir yolda yürüdün mü?' diye sordu.

Ömer (ra), 'Evet, yürüdüm.' dedi.

Ubey, 'Ne yaptın?' diye sordu.

Ömer, 'Dikenler benim ayağıma batmasın, elbiseme takılmasın diye paçalarımı katladım.' dedi.

Ubey de, 'İşte takva, dikenli bir yolda yürüyormuş gibi dikkatli bir şekilde Allah'a kulluk yapmandır.' dedi."[8]

Bir şeyin defalarca söylenmesi onun fayda vereceği anlamına kesinlikle gelmez. Bununla birlikte doğru sözün nerede, hangi durum ve zamanda söylendiği de çok önemlidir. Karşımızdakinin bizi anlayamayacağı ve bizim beklediğimiz tepkiyi vermesinin mümkün olmadığı bir zaman en güzel sözü söylememiz bile bir fayda vermeyecektir.

Ve doğru/sağlam/adil söz söyleyin.

Ayette geçen سديد kelimesinin kök anlamı bir şeye engel olmak, boşluğu tam bir şekilde doldurmak demektir. Bununla birlikte bir şeyin doğru ve düzgün olması gibi manaları da vardır.[9] Araplar, okun hedefe isabet etmesi için düzeltilmesine de تسديد السهم derler.[10]

Doğru sözün ne olduğu hakkında başta sahabe ve onların öğrencileri olan tabiin imamlarından genel olarak Lailaheillallah, adil söz ve kişinin söyledikleriyle amellerinin birbirine uygun olmasına dair nakiller gelmiştir.

Ayetin başında geçen takva emri ve doğru konuşma emrini birlikte düşündüğümüzde şu sonuca varabiliriz: Takvalı kişi dikenli yolda yürüyen bir kişinin dikenlerden sakındığı gibi konuşurken dikkatli ve hassastır. Bir konu hakkında konuşacağı zaman kelimelerini dikkatli bir şekilde seçer. Kişinin konuşmalarındaki bu hassasiyet ve bilinç ancak takvayla olabilir. Takva ile doğru söz söylemenin arasındaki ilişkiye şu hadis açık bir şekilde değinmektedir:

Resûlullah'a (sav) insanların cennete girmesine en çok sebep olan şey soruldu, "Takva ve güzel ahlak." buyurdu. İnsanların cehenneme girmesine en çok sebep olan şey soruldu, "Ağız ve avret yeri." buyurdu.[11]

(Allah da buna karşılık) amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın.

Ayete baktığımızda talep ve ceza üslubunun kullanıldığını görüyoruz. Yani "Takvalı ve doğru sözlü olduğumuz zaman ne olur?" sorusunun cevabını alıyoruz: Amellerin ıslahı ve günahların bağışlanması. Konuştuklarımızın hayatımıza etkisiyle ilgili Resûlullah (sav) şöyle buyurmaktadır:

"İnsan sabahlayınca, bütün organları dile başvurur ve (âdeta onun önünde boyun bükerek) şöyle derler: Bizim

5. Tirmizi, 1987
6. Beyhaki, 11135; Tirmizi, 2451; İbn Mace, 4215
7. Buhari, Bâbu'l Îmân, 1. Bab başlığı
8. Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm, 1/164, Bakara Suresi, 2. ayetin tefsiri; Ez-Zuhdu'l Kebîr li'l Beyhakî, 963

9. Mu'cemu Mekâyîsi'l Luğa, 3/66, s-d-d maddesi
10. Tefsîru'l Kurtubî, Dâru'l Kutubi'l Mısriyye, 14/253
11. Tirmizi, 2004; İbni Mace, 4246

haklarımızı korumakta Allah'tan kork. Biz, sana bağlıyız. Eğer sen doğru olursan, biz de doğru oluruz. Eğer sen eğrilir, yoldan çıkarsan biz de sana uyar, senin gibi oluruz." [12]

Yazımızın girizgâhında belirttiğimiz gibi konuşmak, insanoğluna imtihanlara karşı verilmiş bir özelliktir. Konuşmak, kendini ifade etmek insanoğlunun diğer tüm canlılardan ayrıldığı en temel özelliklerden biridir.

Buraya kadar yazdıklarımızdan şunu anlıyoruz: Gerek kendimizi gerek ailemizi gerekse de kendisiyle birlikte görev yaptığımız kardeşlerimizin ıslahı "doğru" sözden geçer. Şöyle ki, kendimizle ilgili bazı şikâyetlerimiz olabilir. Bunlarla ilgili "Hiç yapamıyorum.", "Bir türlü yapamıyorum." demek ıslahın önündeki ilk engeldir. Bunun yerine "Yapmam gerekiyor.", "Yapmayı çok istiyorum.", "Rabbimin izni ve yardımıyla yapacağım, inşallah!" demek, yani konuya dair doğru kelimelerin kullanımı ıslahın ilk adımıdır. Ya da çevremizdeki kişilere "Kaç defa söyledim hiç dinlemiyor, hiç anlamıyor, sonra sorunlar çıkarıyor, sonra bir de suratını asıyor!" ya da "Bir şey söyleyince öf pöf diyor." gibi kelimelerin kullanımı bizim o konuyu ıslah etme gibi bir girişim içinde olmadığımızı gösterir. Bir şeyin defalarca söylenmesi onun fayda vereceği anlamına kesinlikle gelmez. Bununla birlikte doğru sözün nerede, hangi durum ve zamanda söylendiği de çok önemlidir. Karşımızdakinin bizi anlayamayacağı ve bizim beklediğimiz tepkiyi vermesinin mümkün olmadığı bir zaman en güzel sözü söylememiz bile bir fayda vermeyecektir.

Kim de Allah'a ve Resûl'üne itaat ederse, şüphesiz ki büyük bir kurtuluş ve kazanç elde etmiş olur.

Allah'a ve Resûl'üne itaat, müminin hayatının esası ve temelidir. Okuduğumuz ayet bağlamında ise takvalı olmak ve doğru sözlü olmak, Allah'ın (cc) ve Resûl'ünün Müslimlere emridir ve karşılığı cehennem azabından kurtuluştur.

Allah (cc) sözlerimizi ve amellerimizi ıslah etsin. Allahumme âmin.



12. Tirmizi, 2407

Emre ACAR

DEĞİŞMELİYİZ

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Aziz Kardeşim,

Başlığı okuduğunda zihninde "Neden Değişmeliyiz?" sorusu belirmiştir mutlaka. Sormuş olduğun bu doğru soruya birlikte cevap vermeye çalışalım.

Neden Değişmeliyiz?

– Çünkü İslam, insanı terbiye ederek, arındırarak değiştiren bir dindir. Resûller ve nebiler bunun için kavimlere gönderilmişlerdir. Rabblerinden gelen ayetlerle toplumu arındırma, yani değiştirme mücadelesi vermişlerdir.

"Andolsun ki Allah müminlerin içinde, kendilerinden olan bir Resûl göndermekle onlara iyilikte bulunmuştur. Onlara O'nun ayetlerini okur, onları arındırır ve onlara Kitab'ı ve hikmeti öğretir. Hiç şüphesiz, (Resûl gelmeden) önce apaçık bir sapıklık içindeydiler."[1]

Ayetten de anlaşıldığı üzere resûllere tabi olacak ve onların yolunda ilerleyecek olan kişiler ayetlerle nefsini arındıran, Kitap'la cehaletini gideren, hikmetle yaşayabilen, yani değişebilen kişilerdir. Değişime kapalı olan, bildiğini okuyan, atadan gördüğünü devam ettiren, nefsî hassasiyetlerini ihlas olarak gören kişilerin nebilerin yoluna uyması çok zordur.

Ayetten de anlaşıldığı üzere Resûllere tabi olacak ve onların yolunda ilerleyecek olan kişiler ayetlerle nefsini arındıran, Kitap'la cehaletini gideren, hikmetle yaşayabilen, yani değişebilen kişilerdir. Değişime kapalı olan, bildiğini okuyan, atadan gördüğünü devam ettiren, nefsî hassasiyetlerini ihlas olarak gören kişilerin nebilerin yoluna uyması çok zordur.

– Çünkü meşhur bir sözde de ifade edildiği gibi dün ile bugünü aynı olan helak olmuştur. Dünümüz ve yarınımız aynı olmamalıdır. Bu da gelişimi ve değişimi gerektirir. Gelişmeyen değişemez, değişmeyen gelişemez. Bu hayat kuralıdır.

Örneğin bizler anne ve baba olarak gelişmek zorundayız. Çünkü üzerimizde taşıdığımız bir aile sorumluluğu vardır. Atadan gördüğümüz; mahallemizdeki Ayşe teyzeden ya da köydeki Mehmet ağadan duyduklarımızla aile sorumluluğu yürümüyor. Zorunlu olarak gelişmeliyiz. Buna binaen değişmeliyiz. Bu iki durum hasıl olursa aile ortamımız daha güzel olacaktır.

Davetçi kardeşimizin penceresinden bakalım. Dünyanın hızlı değişimiyle insanların ilgi odağı da her yönüyle değişiyor. Kardeşimizin de bu değişimin içerisinde davet için



1. 3/Âl-i İmrân, 164

Ayetin nüzulüyle beraber sahabe kalplerinin katılığını tevbe ve istiğfarla, gözlerinin karanlığını Kur'ân'ın aydınlığıyla, cahiliyenin pisliğini İlahi nizamla arındırdı. Kur'ân onları bu yönüyle baştan aşağı değiştirdi. Bu değişim onları aynı zamanda İslam'da sabit kıldı. Bizler de değişmek zorundayız. Aksi hâlde cahiliye ahlakıyla beraber İslam üzere kalamayız.

kullandığı üslubunu ve materyallerini vakıaya uygun olarak değiştirmesi gerekir. Ki davetini anlaşılır bir şekilde insanlara ulaştırmış olsun.

– Çünkü insan tecrübe kazanan ve olgunlaşan bir varlıktır. Bu doğrultuda değişmediği zaman doğruya ve en faydalı olana ulaşması da mümkün değildir. Örneğin eğitim alanında öğretmen olarak çalışan kardeşimiz zaman içerisinde hem olgunlaşacak hem de işine dair birçok tecrübe edinmiş olacaktır. Tecrübesi doğrultusunda değişmek zorundadır. Ki daha tecrübe sahibi olsun ve en faydalı olana ulaşmış olsun. Tecrübelerini dikkate almayan bir kişi değişmediği gibi o işe dair motivasyonunu da kaybeder ve kendisiyle çelişki yaşamaya başlar.

– Kalıcı olmak değişebilmekten geçer. Bu kural hem bireyler hem de kurumlar için geçerlidir. Değişim, Allah'ın (cc) doğadaki bir kanunudur. Örneğin bir esnafın ticaretinde kalıcı olabilmesi için kendi vakıasında değişimle beraber ürünlerini, içeriğini, ticaret politikasını o yönde değiştirirse ayakta kalmaya devam eder.

Müslim için de durum bu şekildedir. İslam'da kalıcı olmak istiyorsa Rabbimizin (cc) istediği doğrultuda kendini değiştirmek zorundadır. Sahabenin (r.anhum) Medine Dönemi'nde kalpleri katılaştığı zaman Rabbimiz (cc) bundan razı olmadığını, katılıktan yumuşaklığa değişmelerini onlara emretti.

"İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve (Kur'ân ayetlerinden) inen hakka karşı kalplerinin yumuşamasının zamanı gelmedi mi? Bundan önce kendilerine Kitap verilen, uzun bir zamanın geçmesiyle de kalpleri katılaşan ve birçoğu da fasık olan kimseler gibi olmasınlar."[2]

Ayetin nüzulüyle beraber sahabe kalplerinin katılığını tevbe ve istiğfarla, gözlerinin karanlığını Kur'ân'ın aydınlığıyla, cahiliyenin pisliğini İlahi nizamla arındırdı. Kur'ân onları bu yönüyle baştan aşağı değiştirdi. Bu değişim onları aynı zamanda İslam'da sabit kıldı. Bizler de değişmek zorundayız. Aksi hâlde cahiliye ahlakıyla beraber İslam üzere kalamayız.

Aziz Kardeşim,

Yazıma son vermeden önce şunun altını çizmek isterim: Değişmeliyiz derken şeytan bizleri "O zaman toplumla benzeşelim." gibi kötü zanna sürüklemesin. Bundan Allah'a sığınırız. Allah Resûlü (sav) ve sahabesi (r.anhum) vakıanın gelişimine göre hareket etmişlerdir. Allah Resûlü (sav) gönderdiği elçilerin kılık kıyafetlerinin en güzel şekilde olmasına dikkat etmiştir. Çünkü gideceği toplum buna önem vermektedir. Göndereceği mektupları mühürlemek için mühür yaptırmıştır. Çünkü o kavim, mühürlü mektupları dikkate almaktadır.

Hakeza Ömer'in (ra), "Sana güzel kıyafetler alalım, heyetlerle görüşmek istediğinde bu elbiseleri giyersin." önerisine Allah Resûlü olumsuz tepki vermemiştir. Ömer, kendi halifeliği süresinde öncesinde olmayan paralı ordu oluşturmuştur. Vali tayin ederken gözettiği usulde farklı tüzükler belirlemiştir. Bunların hepsi bir değişimdir aslında. Ama onlar bunları yaparken cahiliye toplumuyla benzeşmemişlerdir.

Değişim Kur'ân ve Sünnet çerçevesinde, yani İslam'ın müsaade ettiği şekilde olmalıdır. Kur'ân ve Sünnete zıt olan bir değişimden sakınmak gerekir. Rabbimiz (cc) bizleri böyle olmaktan muhafaza etsin.

Davamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah'a (cc) hamdetmektir.

Bir sonraki yazımızda görüşme duası ile...



2. 57/Hadîd, 16

FAYDA VE ZARARA MALİK OLAN KİM?

Ömer AKDUMAN

Abdullah ibni Abbâs'tan şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir defasında Peygamber'in (sav) ardındaydım. Bana dedi ki: 'Ey çocuk, sana birkaç kelime öğreteceğim. Sen Allah'ı koru ki Allah da seni korusun. Sen Allah'ı koru ki Allah'ı karşında bulasın. İstediğin zaman Allah'tan iste, yardım dilediğin zaman Allah'tan yardım dile. Bil ki ümmet sana bir şeyle fayda vermek üzere toplansa, sana ancak Allah'ın senin lehine yazdığı şeyle fayda verebilirler. Sana bir şeyle zarar vermek üzere toplansa ancak Allah'ın senin aleyhine yazdığı şeyle sana zarar verebilirler. Kalemler kaldırılmış ve sahifeler kurumuştur.' "[1]



Fayda ve Zarara Malik Olan

"Bil ki ümmet sana bir şeyle fayda vermek üzere toplansa, sana ancak Allah'ın senin lehine yazdığı şeyle fayda verebilirler. Sana bir şeyle zarar vermek üzere toplansa ancak Allah'ın senin aleyhine yazdığı şeyle sana zarar verebilirler."

İnsanın yaradılışında menfaati kendisinde toplamak ve zararlardan sakınıp uzak durma isteği daima vardır. Faydanın ve zararın geldiği yolların tespiti de bu açıdan oldukça önemli görülmüştür. Genelde insanlar kendileri dışında olağanüstü bir gücün varlığını ve fayda ve zararın tam yetkisinin bu varlıkta olduğunu kabul etmişlerdir. Bu gücü bazen bir insanda bazen gece ve gündüzde bazen Ay ve yıldızlarda arayan insanoğlu bu güce sığınma ve ondan medet ummaya meyletmiştir. Bu arayışın önemli bir sebebi de insanın kendisindeki âcizliği fark etmesidir. Güçlü olana sığınarak âcizlik tarafı telafi edilmiş olacaktır.

İslam ve tevhid inancının en tartışılmaz ve yakini meselelerinden biri de tam olarak bu meseledir: İnsan âcizdir. Kendisi gibi âciz varlıklara yönelerek onlardan bir fayda bekleyemez. Göklerin ve yerin yaratıcısı, tastamam ve eksiksiz kudretin sahibi, izzet ve azametli olan Allah (cc), fayda ve zarara malik olandır ve bu sebeple O'na iltica edilmelidir. Bu hakikat Kur'ân'ın farklı vesilelerle işlediği çok önemli bir konudur. Şerh ettiğimiz hadisin bir bölümü de zaten bütün açıklığıyla bunu anlatmaktadır.

Sonuç olarak fayda ve zarara malik olan Allah'a el açmalı, güzellikleri O'ndan isteyip çirkin ve zararlı olanlardan O'na sığınmalıyız. Allah'ın faydalı diye öğrettikleri veya kendisinde fayda yarattığı sebepler dışında akli gerekçelerle bir şeyler uydurmamalıyız. Buna muvaffak olan şüphesiz tevhidin önemli bir parçasına muvaffak olmuştur.



1. Tirmizi, 2516

– “Allah sana bir zarar dokunduracak olsa, onu (Allah’tan) başka kimse gideremez. Sana bir hayır dokunduracak olsa O, her şeye kadîrdir.”[2]

– “Bil ki ümmet sana bir şeyle fayda vermek üzere toplansa, sana ancak Allah’ın senin lehine yazdığı şeyle fayda verebilirler. Sana bir şeyle zarar vermek üzere toplansa ancak Allah’ın senin aleyhine yazdığı şeyle sana zarar verebilirler.”

Allah’ın (cc) fayda ve zarara malik olması başka varlıkların fayda veya zarar veremeyecekleri anlamı taşımaz. Bunun yerine her fayda ve zarar verebilenin yaptığının Allah’ın (cc) izin ve iradesine tabi olduğunu ifade eder. Örneğin, sihirbazlar tarih boyunca harikulade işler yapacak kabiliyete, tabiat üstü güçlere sahip olduğu zannedilen ve kendilerinden her türlü fayda ve zararın gelebileceğine inanılan insanlardı. İslam bu inancı düzeltti; sihirbaz -Allah (cc) kendisine müsaade ettiği sürece- fayda veya zarar verebilir. Allah’ın (cc) müsaadesi olmadığında bir çakıl taşını dahi yerinden oynatamaz. Bu inanca sahip olan insan artık her el açıp yalvarması gerektiğinde Yüce Rabb’e el açar. O’na yalvarır, O’ndan bekler ve O’na (cc) sığınır.

Cahiliye ehlinin en büyük paradokslarından biri gözle görülür bir âcizliğe sahip olan putlarının veya atalarının fayda ve zarar verme gücüne sahip olduğuna inanmaları ve dualarını onlara yöneltmeleridir.

“Onlara buzağı suretinde böğüren bir heykel çıkarmış ve: ‘İşte sizin de Musa’nın da ilahı budur. Fakat (Musa) unuttu.’ demişlerdi.”[3]

“Ona (bir şey dediklerinde) kendilerine cevap vermediğini, onlar için bir fayda sağlamadığını ve zararı da defedemediğini görmüyorlar mı?”[4]

“De ki: ‘Allah’ı bırakıp, size zarar vermeye de fayda vermeye de malik olmayan varlıklara mı ibadet ediyorsunuz? Allah, O (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi’, (her şeyi bilen) El-Alîm’dir.’ ”[5]

Kulluğun özü ve beyni olan duanın yalnız Allah’a (cc) yapılıyor olmasının temel gerekçelerinden biri bu konudur. Dua edilen varlık duaya icabet edebilecek bir kudret ve imkâna sahip olmalıdır. Aksi hâlde kendisine bile faydası olmayan bir varlık duaları cevapsız bırakır.

“De ki: ‘Allah bizi (tevhide) hidayet ettikten sonra, Allah’ı bırakıpta bize hiçbir faydası ve zararı olmayan şeylere mi (putlara, türbelere, yatırlara mı) dua edelim? Arkadaşları kendisini: ‘Hidayete gel.’ diye çağırdıkları hâlde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşırken şeytanların ayarttığı kimse gibi topuklarımız üzere geri mi dönelim?’ De ki: ‘Şüphesiz ki gerçek ve hakiki hidayet, Allah’ın hidayetidir. Ve biz âlemlerin Rabbine teslim olmakla emrolunduk.’ ”[6]

“Allah’ı bırakıp da sana fayda ve zarar vermeyecek olan varlıklara dua etme! Şayet böyle yaparsan hiç kuşkusuz, zalimlerden/müşriklerden olursun.”[7]

“Allah’ı bırakıp, kendisine hiçbir fayda ve zarar veremeyecek şeye dua eder. Bu, uzak sapıklığın ta kendisidir.”[8]



2. 6/En'âm, 17
3. 20/Tâhâ, 88
4. 20/Tâhâ, 89
5. 5/Mâide, 76
6. 6/En'âm, 71
7. 10/Yûnus, 106
8. 22/Hac, 12



Nav û Rewşa Şêx û Mela

Dilxweş dibû gelê me dema yek ji wan dibû mela
Çi heyf îro bihevketî ne weke şanoger û niyarvana
Xwe bê qedr û rûmet kirin, bûn lêpok ji pêxwasan ra
Hedimandin dînê xwe wiha, ji bo sîyaneta pêşewaya

Binav zanyar in lê ne amil û kamil in bi hilm û teqwa
Êdî bidin pey sûnneta ferîd, li ser xêz û rêya rasta
Rûmet bigirin bi tewhîdê, hûn bibin şûleya çoleçira
Ehlê tewhîd bes xêrxwaz in, ew dikin şîret li şêx û mela

Ne bi ta'n û bi neyartî, kes bi vê rewşê neçû serî
Nîfaq di dil de hebe bes e, wek keresat û zivarî
Ka, nebû di dîn de xwebînî, li ku ma emîntîya Nebî
Çaxê derket qada ilmê, rast û çewt çiye wê zanibî

Heytehola reqs û govend, di îslamê de kêmasî ye
Ger heq bêjin şêx û mela, ev ji bo wan pêwistî ye
Cahil kî ye alim kî ye, hemû ketîye nav hevdû ye
Heçî peyrevê qîl û qal e, ew li ser heq ne qayîm e

Bi tûl-î emel qelb mirîye, bitevahî bû jan û reşeba
Vexwendina rastîyê ma ne heq e li ser we şêx û mela
Ev bar bi yekîtî we hilanda û geş bikira bexçên gûla
Îslâm e ya tekûz û nûwaze, xwe dûr bikin ji xûrafeya

Ger nebe hevkar ji taxût re, pîroz be ev paye li mela
Bê hêvî û bê gazin be, di karê pêxember de, seyda!
Di vê dewra fitneyan de, winda nebe ji bo Xweda
Qelbê gel û ûmmet tu yî, ger qewî bî tev radibin pîya

Osman SADIKOĞLU

Salim KANDEMİR

ÜMMETİN EMİNİ: EBÛ UBEYDE İBNU'L CERRÂH

Allah Resûlü'nün uyarısı dikkat çekici: "Birbirinize muhalefet etmeyin!" Yani uyum içerisinde çalışın. Ebû Ubeyde ve Amr ibni Âs da uyum içerisinde görevlerini yerine getiriyorlar. Tekrar bir ayeti ve canlı uygulamasını hatırlıyoruz.



أبو عبيدة بن الجرّاح Ebû Ubeyde Âmir ibni Abdillâh ibni el-Cerrâh (ö. 18/639)

Ümmetin emini Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ın (ra) hayatını anlatmaya devam ediyoruz. Önceki yazımızda Uhud Savaşı'ndaki muazzam davranışından bahsetmiştik. Ebû Ubeyde (ra) Uhud Günü Allah Resûlü'nün (sav) yanına ilk gelenlerdendi. Allah Resûlü'nün (sav) yanağına batan bir demiri çıkarmak için dişleriyle demiri çekerken onu (sav) incitmemek uğruna dişlerini feda etmişti.

Sahabe (r.anhum) Allah Resûlü'nün (sav) kılına zarar gelmesin diye canlarını tehlikeye atmaktan çekinmemiştir. İşte geçtiğimiz yazımızda bunun bariz bir örneğini Ebû Ubeyde (ra) üzerinden görmüştük.

Bu yazımızda ise kaldığımız yerden devam edecek, Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ın (ra) komutanlık yaptığı ve görev aldığı gazvelerden bahsetmeye çalışacağız. Rabbim örnek almayı bizlere kolaylaştırsın.

Zâtu's Selâsil Gazvesi

Allah Resûlü (sav) Medine'ye hicret ettiğinde artık dört bir yana seriyyeler göndermeye başlamıştı. Bölgeden haber almak, maddi imkân oluşturmak, düşmanlara korku salmak vb. gayeler için birçok sahabiyi pek çok bölgeye göndermişti.

Ebû Ubeyde (ra) bu seriyyelerden birçoğuna katılmıştı. Öncelikle onu örnek davranışıyla Zâtu's Selâsil Gazvesi'nde görüyoruz.

Âmir'den şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) Zâtu's Selâsil ordusunu gönderdi. Muhâcirlerin başına Ebû Ubeyde'yi atadı. Arapların başına da Amr ibni Âs'ı atadı. O ikisine 'Uyumlu olun.' dedi. Bekr Kabilesi'ne saldırmaları emredildi. Amr onlardan ayrıldı ve Kudâa Kabilesi'ne saldırdı. Çünkü Bekr Kabilesi onun dayılarıydı.

Muğîre ibni Şu'be, Ebû Ubeyde'nin yanına geldi ve 'Şüphesiz ki Allah Resûlü (sav) seni başımıza atadı. Falanın oğlu, kavme karşı verilen emri yerine getirmedi. Bununla ilgili ona verdiğin bir emir de yok.' dedi.

Ebû Ubeyde, 'Şüphesiz ki Allah Resûlü (sav) bize uyumlu olmamızı emretti. Bu yüzden Amr ona isyan etse de ben Allah Resûlü'ne (sav) itaat edeceğim.' diyerek karşılık verdi."[1]

"Allah Resûlü (sav) onlara yakınlık kurmak için bir topluluk gönderdi. Cuzâm Kabilesi'nin bölgesinde bir suya vardılar. O suya Selsel deniliyordu. Bu yüzden bu gazveye Zâtu's Selâsil ismi verildi. Amr ne zaman ki onların bir zarar vermesinden korktu, Allah Resûlü'nden (sav) yardım istedi. Allah Resûlü (sav) ona Muhâcirlerin öncüsü olan Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ı gönderdi. Onların aralarında Ebû Bekir ve Ömer de vardı. Allah Resûlü (sav) Ebû Ubeyde oraya doğru yönelince 'Birbirinize muhalefet etmeyin.' dedi.

Ebû Ubeyde yola çıktı ve onun yanına varınca Amr ona, 'Sen sadece beni desteklemeye geldin.' dedi.

Ebû Ubeyde ona, 'Hayır, ancak ben kendi görevim üzerindeyim, sen de kendi görevin üzerindesin.' dedi. Ebû Ubeyde yumuşak, uyumlu biriydi. Dünya işlerine önem vermezdi.

Amr ona, 'Bilakis sen beni desteklemeye geldin.' dediğinde Ebû Ubeyde ona, 'Ey Amr! Allah Resûlü (sav) bana birbirinize muhalefet etmeyin dedi. Şayet sen bana isyan etsen de ben sana itaat edeceğim.' diyerek karşılık verdi.

Amr, 'Ben senin emîrinim. Sen bana destek olmak için geldin.' dedi.

Ebû Ubeyde, 'O zaman buyur.' dedi. Bunun üzerine Amr insanlara namaz kıldırdı."[2]

Allah Resûlü (sav) müminlerin ihtiyaç duyduğu bir ânda yardım etmesi için Ebû Ubeyde'yi (ra) gönderiyor. Ebû Ubeyde de (ra) böylesine gereksinim duyulan bir ânda müminlerin yardımına koşuyor. Aralarında Ebû Bekir'in (ra), Ömer'in (ra) olduğu bir birliğe komutanlık yapıyor. Böyle bir göreve layık olmak ne kadar güzel. Ebû Ubeyde'nin (ra) bu alandaki faziletini gösterir nitelikte.

Allah Resûlü'nün (sav) uyarısı dikkat çekici: "Birbirinize muhalefet etmeyin!" Yani uyum içerisinde çalışın. Her çalışmada olduğu gibi müminlerin birbirlerine karşı yumuşak olup uyum içerisinde çalışmasının önemini görüyoruz. Ebû Ubeyde ve Amr ibni Âs da uyum içerisinde görevlerini yerine getiriyorlar. Ebû Ubeyde, Allah Resûlü'nün (sav) uyarısı doğrultusunda davranıp muhalefetten ve çekişmeden kaçınıyor. Okuduğumuz bir ayeti canlı uygulamasıyla tekrar hatırlıyoruz:

"Allah'a ve Resûl'üne itaat edin. Çekişip tartışmayın. Yoksa, bozguna uğrarsınız ve gücünüz dağılıp gider. Sabredin. Hiç şüphesiz Allah, sabredenlerle beraberdir."[3]

1. Ahmed, 1698
2. Siretu İbni Hişâm, Abdulmelik ibni Hişâm, Şirketu Mektebeti ve Matbaati Mustafâ El-Bâbî El-Halebî ve Evlâdihi, 2/623
3. 8/Enfâl, 46

Allah Resûlü'nün uyarısı dikkat çekici: "Birbirinize muhalefet etmeyin!" Yani uyum içerisinde çalışın. Ebû Ubeyde ve Amr ibni Âs da uyum içerisinde görevlerini yerine getiriyorlar. Tekrar bir ayeti ve canlı uygulamasını hatırlıyoruz.

Seyfu'l Bahr Gazvesi

Zâtu's Selâsil Gazvesi'nden kısa bir süre sonra Allah Resûlü (sav) Ebû Ubeyde'yi (ra) Kızıldeniz kıyılarına sefere gönderiyor. Bu seferi üç isimle tanıyoruz: Deniz kıyısına doğru bir bölgeye gönderildiği için Seyfu'l Bahr denilmiş, askerler açlıktan ağaç yaprakları yemek zorunda kaldıkları için Habat Gazvesi denilmiş, bu seferin komutanı Ebû Ubeyde (ra) olduğu için Ebû Ubeyde Gazvesi denilmiştir. Kıssayı Câbir ibni Abdullah'tan (ra) dinleyelim...

Câbir ibni Abdullah'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) sahile doğru bir askerî birlik gönderdi. Başlarına da Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ı kumandan tayin etti. Onlar üç yüz kişiydiler. Biz de yola çıktık ve yolun bir kısmındayken azık tükendi. Ebû Ubeyde ordudaki erzakın getirilmesini emretti ve toplandı. Hurmadan iki dağarcık oldu. O azık tükeninceye kadar her gün bize azar azar yiyecek bir şey veriyordu. Her birimize birer hurmadan fazla düşmüyordu.

Artık o da tükenince yokluğunu hissettik. Nihayet daha sonra denize vardık. Kıyıda küçük bir dağı andıran bir balıkla karşılaştık. Bizimle seferde bulunanlar on sekiz gün boyunca o balıktan yedik. Daha sonra Ebû Ubeyde balığın kaburga kemiklerinden ikisinin (yere) dikilmesini emretti ve dikildi. Sonra bir süvarinin bu iki kemiğin altından geçmesini emretti ve geçti. Fakat bu kemikler ona değmedi."[4]

Câbir ibni Abdullah'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) üç yüz süvari olarak bizi gönderdi. Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ı emîr tayin etti. Kureyş'in kervanını gözetliyorduk. Bir ayın yarısı kadar sahilde kaldık. Çok şiddetli açlık çektik ve ağaç yapraklarından yedik. Bu nedenle orduya Ceyşu'l Habat adı verildi. Deniz bize amber denilen bir hayvanı attı. Biz de bir ayın yarısı kadar ondan yedik. Onun yağından da yağlandık. Nihayet vücutlarımız eski hâline döndü. Ebû Ubeyde onun kaburga kemiklerinden birini alarak onu yere dikti. Beraberinde bulunan en uzun adamı da kaldırdı.

(Ravilerden) Süfyân bir seferinde de şöyle söyledi: 'Onun kaburga kemiklerinden büyükçe birini alıp dikti.

4. Buhari, 4360

Bir adam ve bir deve alarak onun altından geçti.'

Câbir dedi ki: 'Askerlerle birlikte bulunanlardan bir adam üç deve kesmişti. Daha sonra bir üç deve daha kesti. Daha sonra bir üç deve daha kesti. Daha sonra Ebû Ubeyde ona (deve kesmesini) yasakladı.'

Amr derdi ki: 'Bize Ebû Sâlih'in haber verdiğine göre Kays ibni Saîd babasına dedi ki:

'Ben ordudaydım ve ordu aç kaldı. (Ebû Ubeyde deve) kes, dedi. Ben de kestim. Sonra yine aç kaldılar, kes, dedi, ben de kestim. Yine aç kaldılar, yine kes, dedi, ben de kestim. Sonra yine aç kaldılar, kes, dedi, ben de kestim. (Sonra kesmem) nehyolundu.' ' "[5]

Câbir ibni Abdullah'tan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Biz Habat ordusu gazaya çıktık. Ebû Ubeyde bize kumandan tayin edilmişti. Çok şiddetli aç kaldık. Deniz amber denilen benzerini görmediğimiz ölü bir balığı kıyıya attı. On beş gün boyunca ondan yedik. Ebû Ubeyde kemiklerinden birini aldı, bineği üzerinde süvariyi altından geçirdi.

Ebu'z Zubeyr'in haber verdiğine göre o Câbir'i şöyle derken dinlemiştir:

'Ebû Ubeyde, '(Bu balığın etinden) yiyiniz.' dedi. Medine'ye geldikten sonra biz bu durumu Nebi'ye (sav) anlattık. O da, 'Yiyiniz. O Allah'ın çıkardığı bir rızıktır. Eğer beraberinizde (ondan kalmış) bir şeyler varsa bize de verin yiyelim.' buyurdu. Onlardan birisi ona bir parça getirdi, o da onu yedi.' "[6]

Ebû Ubeyde (ra) içlerinde Ömer ibni Hattâb (ra) gibi Muhâcir ve Ensâr'dan oluşan üç yüz kişilik bir orduyla sahile doğru sefere çıkmıştı. Yolda azıkları tükenmiş ve çok şiddetli bir açlığa maruz kalmışlardı. Öyle ki açlıktan ağaç yaprakları yemek zorunda kalmışlardı. Denizin kıyısında büyük bir balık bulmuşlardı. Balık o kadar büyüktü ki bir göz yuvasına on üç kişi sığabiliyordu. Kaburga kemiklerini diktiklerinde deve üzerinde bir kişi altından geçiyor ve başı kemiğe değmiyordu.[7] İşte Allah (cc) onlara böyle büyük bir zorluğun ardından böyle büyük bir kolaylık nasip etmiş ve onları ummadıkları yerden rızıklandırmıştı.

"Kim de Allah'tan korkup sakınırsa (Allah,) ona bir çıkış yolu kılar. Ve onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse O, kendisine yeter. Şüphesiz ki Allah, (dilediği) emrini yerine getirecek olandır. Muhakkak ki Allah, her şey için bir ölçü/zaman/vade tayin etmiştir."[8]

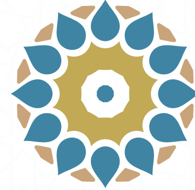
İşte böyledir. Kim Allah'tan (cc) korkar, O'nun rızasını ararsa Allah (cc) onu ummadığı yerden rızıklandırır. Ebû Ubeyde (ra) ve beraberindeki sahabiler de Allah (cc) için çıktıkları bir yolda büyük bir mükâfatla karşılaşmışlardı. Mümin, bir yola çıkarken yolun zorluğu gözünde büyüyebilir. Ya da bazen yolda seyrederken büyük zorluklarla karşılaşabilir. Unutulmamalıdır ki yola doğru bir küçük adımla ve yolda da bir nebze sabırla Allah (cc) o yolu kolaylaştıracaktır. Çünkü Allah (cc) şöyle buyurmuştur:

"Hiç şüphesiz, zorlukla beraber kolaylık vardır. (Evet,) zorlukla beraber kolaylık vardır."[9]

Bu yüzden mümin, adım atmaktan ve devam etmekten asla çekinmemelidir. Allah'ın (cc) kendisi hakkında hayır dilediğini ve salih amellerin kapısını kendisine açtığını bilmelidir. Sonunda karşılaşacağı dünyevi veya uhrevi nimetlerin hayaliyle çalışmalıdır. Cennet ve Allah'ın (cc) rızası şüphesiz ki nimetlerin en büyüğüdür...

"Allah, mümin erkek ve kadınlara altından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetleri ve Adn Cennetleri'ndeki güzel meskenleri vadetmiştir. Allah'ın rızası ise hepsinden daha büyüktür. Bu, kurtuluşun en büyüğüdür."[10]

Devam edecek, inşallah...



5. Buhari, 4361
6. Buhari, 4362
7. Et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbnu Sa'd, Mektebetu'l Hâncî, 2/123; 3/380
8. 65/Talak, 2-3
9. 94/İnşirâh, 6
10. 9/Tevbe, 72

PROBLEMLERİN KRONİKLEŞMESİ VE "KABURGA"NIN KIRILMASI!

Kerem ÇAĞLAR

Aile içerisinde eşler arasında yaşanan anlaşmazlıklarda dikkatsiz ve özensiz müdahaleler, sorunu derinleştirebilir. Öyle ki bu anlaşmazlık, bazen eşlerin kendi aralarında çözmekten aciz kalabilecekleri bir boyuta ulaşır. Eşler arasında geçimsizlik baş gösterir de bu geçimsizliğin ayrılığa sebep olacağından korkulursa bu durumda mesele şer'i hâkime havale edilir. Şer'i hâkim de eşler arasındaki anlaşmazlığın çözümü için hem erkek hem de kadın tarafını temsilen birer ara bulucu hakem tayin eder. Eşler arasındaki anlaşmazlık ve geçimsizliğin halledilmesine yönelik çözüm çabalarının ayetlere konu olması bu meselenin İslam nezdinde ne kadar büyük ve önemli olduğunu gösterir.

İslam'ın öngördüğü ideal aile modeli, sorumsuzluğun ve serkeşliğin aile bütünlüğünü tehdit edici olumsuz sonuçlarına teslim olmayı uygun görmez. Özellikle de talak/boşanma gibi evlilik bağının çözülmesine ve aile birliğinin bozulmasına sebep olacak yaklaşımları katiyen hoş karşılamaz. Zira aile müessesesi İslam nazarında değerlidir. Söz konusu değer, ailenin sosyal yapıdaki önemi ve topluma sağladığı faydalar aracılığıyla onun varlığının sürdürülerek gelişmesine ve ilerlemesine sunduğu katkılarla doğru orantılıdır.

Ailevi problem örneklerinde müşahede edildiği üzere bazı kadınlar, kocalarıyla hemen hemen tüm ilişkilerinde tepkisel davranmaktadır. Mesela eşi ile aralarındaki bir tartışmada erkek insaf sınırlarını zorlamaya başladığında kadın da bir noktadan sonra kocası ile iddialaşmaya, tartışmayı daha da boyutlandırıp derinleştirmeye, ithamlara ve hatta kavgaya tutuşmaya vardırır.

Aslolan, erkek ile hanımı arasındaki anlaşmazlık ve sorunların kendi aralarında çözümlenmesidir. Her zaman tercih edilmesi gereken de budur. Kimi aileler vardır ki eşler arasında sık sık tartışmalar yaşanmakta, sorunlar çıkmakta ve hatta geçimsizlikler de olmakta, fakat bu mevzular hiçbir aşamada aile dışına yansıtılmamaktadır. Erkek veya kadından birisi eşine açık bir haksızlıkta bulunuyor, hakkı olan faydadan mahrum bırakıyor ve bunu mütemadiyen devam ettiriyorsa bu durumda da şer'i hâkime müracaat edilmelidir.

Nice aileler eşler arasındaki sorun, sıkıntı, anlaşmazlık ve geçimsizlikten ötürü yuvalarının yıkılması tehlikesiyle karşı

Erkek, beşeriyetin beyni ise kadın da beşeriyetin kalbidir. İslam'ın kadına verdiği değer ve makam tartışmasız bir şekilde tarih boyunca şahit olunmuş yüksek ve seçkin bir konumdur. Bununla beraber her bir cinse fıtri özelliklerini dikkate alarak görev ve sorumluluk yüklemiştir. Bu da cinsler arasında adaletin ve dengenin sağlanması için gerekli olan bir tasarruftur.



karşıya kalmışken aralarındaki ihtilafta Allah'ın Kitabı'na ve Rasûlullah'ın sünnetine müracaat etmeleri neticesinde kalıcı çözüme kavuştular. Evleri tıpkı ilk günlerdeki gibi sevinç, huzur, barış, sekinet ve saadet yuvası oldu.

Erkek ve hanımının birbirlerinin hukukuna riayet etmeleri, güzel bir şekilde geçinmeleri, görev ve sorumluluklarını en iyi biçimde ifa etmeleri, birbirlerine sadakat göstermeleri ve aralarında sevgi, merhamet ve şefkatin artması gibi daha da sıralayabileceğimiz sağlam ilişkinin temelinde güzel ahlak vardır. Takva, hilm, sabır, samimiyet, güvenilir olmak, olgunluk, vakar, tevazu, doğruluk, güler yüz ve ikram sahibi olmak… Bunlar, aile saadeti için eşlerde olması umulan ve övgüye değer güzel hasletlerdir.

Bir de olmaması gereken bazı özellikler vardır. En tehlikeli ve zararlı olanların başında da kişinin kendisini müstağni görmesi gelir. Müstağni kimseden kastettiğimiz, en yakınına dahi ilgi göstermeye tenezzül etmeyen, umursamaz, kayıtsız ve kendisini her konuda yeterli gören tiplerdir. Müminler arasında böylelerinin bulunması hakikaten şaşılacak bir şeydir. Bu gibi durumlarda erkeğin nasıl davranması gerektiği Nebevi haberle bildirilmiştir.

Rasûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Hep seni hoşnut edecek şekilde davranmaz. Eğer ondan faydalanmak istersen bu hâliyle de faydalanabilirsin. Şayet doğrultayım dersen kırarsın. Kaburganın kırılması da boşanmasıdır."[1]

Sonuçsuz Sulh Çabalarının Kaçınılmaz Neticesi: Talak/Boşanma

İslam uleması, talakın; aklı başında, ergen olan ve bizzat kendi isteğiyle boşaması caiz olan kocanın boşamasıyla geçerli olacağını söylemiştir. Bu hususta büyük ölçüde ittifak vardır. Dolayısıyla talak, yani boşama hakkı erkeğe verilmiştir. Dışarıdan yapılacak telkinlerden çabuk etkilenebilen, duygusallığı ağır basan ve tabiatı itibarıyla heyecanlı olan kadın talak hakkına sahip olsaydı, muhtemelen uzun süren evliliklerin sayısı hayli az olurdu. Böyle bir hakkı elinde bulunduran kadın, kocasıyla çok basit bir meseleden çıkan ve giderek şiddetlenen tartışmalarını henüz bitirmeden kızgınlığın da tetiklediği acelecilikle talak hakkını hemen oracıkta kullanabilecek bir yapıdadır.

Erkek, beşeriyetin beyni ise kadın da beşeriyetin kalbidir. İslam'ın kadına verdiği değer ve makam tartışmasız bir şekilde tarih boyunca şahit olunmuş yüksek ve seçkin bir konumdur. Bununla beraber her bir cinse fıtri özelliklerini dikkate alarak görev ve sorumluluk yüklemiştir. Bu da cinsler arasında adaletin ve dengenin sağlanması için gerekli olan bir tasarruftur. İşte bu sebepledir ki eşler arasında vuku bulabilecek boşanma/talak gibi ailenin dağılması sonucunu doğuracak bir tehlike baş gösterdiğinde İslam bunun fiilen gerçekleşmemesi için tarafları ciddi tedbirler almaya yöneltir:

وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ اَهْلِه۪ وَحَكَمًا مِنْ اَهْلِهَاۚ اِنْ يُر۪يدَٓا اِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللّٰهُ بَيْنَهُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَل۪يمًا خَب۪يرًا

"Aralarının açılmasından korkarsanız erkeğin ehlinden bir hakem, kadının ehlinden de bir hakem yollayın. Şayet (bozulan evliliği) ıslah etmek isterlerse, Allah aralarını düzeltir (çabalarını başarıya ulaştırır). Şüphesiz ki Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeyden haberdar olan) Habîr'dir."[2]

Ayette söz konusu edilen hakemler eşler arasındaki ilişkileri gölgeleyen ruhsal yıpranmışlık duygularından ve gerginliklerden, her birinin zihin arşivinde birikmiş tatsız hatıralardan ve hâlen devam etmekte olan ortak hayatın zorlayıcı şartlarından uzak bir soğukkanlılık ve itidal üzere bir araya gelirler. Kadın ve erkeğin tarafını temsil eden hakemler, aile hayatını neredeyse çekilmez kılan ve ilişkileri çıkmaza sokan eşlerin ortak hayatlarının bütün olumsuz ve yıkıcı etkilerinden uzaklardır.

Eşlerin akrabalarından olan hakemlerin maksadı aile bütünlüğünü koruyup, eş ve çocukların mutlu aile yuvasının devamlılığını sağlamaktır. Sulh çabaları devam ederken aralarında problem olan eşler, bu hakemlerin huzurunda aralarındaki problemlerin kaynağı olan ve bazıları belki de gizli olabilecek özel sırlarını açmaktan çekinmezler. Eşlerin emin oldukları şey; hakemlerin akraba olmalarından dolayı bu sırları yaymayacaklarıdır. Çünkü bu sırların ortalığa yayılmasını bizzat hakemlerin kendileri de istemez. Hakemler sulh çabalarına girişerek dargın eşlerin arasını bulmaya koyulur. Tarafların gönlünde barışma eğilimi var ve bu eğilimi frenleyen tek faktör karşılıklı öfke ise hakemlerin sulha yönelik istekleri ve yoğun çabaları vesilesiyle Allah (cc), bu dargın çifte barışıp uyuşmayı kolaylaştırır.

"Şayet (bozulan evliliği) ıslah etmek isterlerse, Allah aralarını düzeltir (çabalarını başarıya ulaştırır)."

Kuşkusuz insanların hayatındaki gelişmeler Allah'ın (cc) takdiriyle gerçekleşir. Bununla beraber insanların ileriye dönük adım atması ve girişimde bulunması gerekir. Sonrasında gerçekleşecek hadiseler örgüsü Allah'ın (cc) takdiri ve tüm sırları bilip her şeyin en faydalı olanından haberdar olan Allah'ın (cc) ilmiyle vaki olur.

"Şüphesiz ki Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (her şeyden haberdar olan) Habîr'dir."

Allah'ın (cc), Rasûl'ü (sav) için dost ve arkadaş olarak seçkin ve saygıdeğer kıldığı Ashâb-ı Kiram'dan cennetle müjdelenenler dahi akıbetleri hakkında sürekli tasalanmış ve kalpleri korku ile ümit arasında mekik dokur bir

1. Buhari, 3331; Müslim, 1468

2. 4/Nisâ, 35

hâlde vefat etmişlerdir. Hiç birisi "Cennetle müjdelendik" diyerek hiçbir surette müstağni bir tutum takınmamıştır. İbadet, ahlak, cesaret ve aile reisliğinde de örnek şahsiyetler olmuşlardır. Henüz dünyada oldukları hâlde Yüce Allah'ın lütfuyla cennetle müjdelenmiş olmalarının bir vesilesi de işte bu şekilde konumlarını ve derecelerini yükselten tevazularıydı.

Helak Edici Slogan: "Birey Ol, Özgür Ol, Hayatını Yaşa!"

Batılı değerleri İslami esasların yerine ikame etmiş günümüz cahiliye toplumunda revaç bulan slogan ise "Birey ol, özgür ol, hayatını yaşa!" şeklindedir. Bunlar şirk sistemlerinin iktisadi temeli olan vahşi kapitalizmin hedeflediği insan tipidir. Muhtemelen bir süre sonra yerlerdeki yatay ve dikey somut putlara tapan kimse kalmayacaktır. Çünkü gidişat öyle gösteriyor ki bireyselliğin tavan yaptığı bu çağda her bir müşrik kendi putunu kalbinde, zihninde veya cebinde taşıyor olacaktır. Her şeyde kendi kendine yeten müşrik adam kendi tapacağı putunu da kendisi üretir, zevkine göre dizayn eder ve şeytani bir tutkuyla tapar.

İslam nezdinde insan her şeyden önce kuldur. Birçok illetle malûldür. Eksikleri çok, ihtiyaçları ise sınırsızdır. Her hâlükârda Allah'a muhtaç bir insanın taaccüb ve tekebbüre kapılarak kendisini müstağni görmesi de onun en başta takva ve rüşdünde çok büyük eksikleri olduğunun göstergesidir. Bu durumda olan insanların çoğunluğu bunu kabul etmezler. Eşiyle anlaşmazlık ve geçimsizlik yaşayan böyle bir insan "mahremdir/özel meselelerdir" mazeretine sığınarak ailevi problemlerini şer'i hâkime de götürmez. Bu tutum, sahibinde hâlen cahiliye kalıntıları olduğunu gösterir. Böyle bir yaklaşım doğru değil. İslam'da yeri yoktur. Zira İslam, iki kişi arasındaki ihtilaftan tutun İslam devleti ile devletler arası münasebetlere kadar her meselede uyulması gereken genel hükümleri belirlemiştir.

Eşlerin çözüm kapasitesini aşan anlaşmazlıklar ve problemlerde şer'i hâkime müracaat edip İslam'ın öngördüğü çözüm talebinde bulunarak evdeki sıkıntılardan kurtulmaya çalışmaları en makul davranıştır. Eşlerin, aralarındaki ihtilafı İslam'a arz ettikten sonra verilecek hükmü içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan kabul etmeleri de onların takva ve teslimiyetini gösterir.

Aile içerisinde eşler arası anlaşmazlık ve geçimsizlik çok ciddi boyutlara ulaşmış, ilişkiler artık katlanılmaz hâle gelmiş, son çabaları da sonuçsuz kalmış ve aile bütünlüğünün korunması imkânsız hâle gelmişse yapılabilecek en son şey talaktır/boşanmadır. Ailevi anlaşmazlıklarda yerine göre nasihat, tedip, sulh ve nihayet çözümsüzlük hâllerinde talak/boşanma mekanizmasının devreye sokulmasıyla problem bir kördüğüm hâlinde kangrene dönüşmeden ve eşlerle birlikte aileler de zarar görmeden nihai çözüm yolu açık bırakılmıştır.

Talak, yani boşanma meselesi eşler arasındaki geçimsizliğin halli için meşru olan her türlü çözüm yoluna başvurulduğu hâlde sonuç alınmadığı için devreye sokulacak en son çare olmalıdır ki bu "son çare" de Allah'ın buğzettiği bir helaldir.

Abdullah ibni Ömer'in (ra) rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

أَبْغَضُ الْحَلاَلِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الطَّلاَقُ

"Allah'ın (cc) buğzettiği helal, boşanmadır."[3]

Son Söz

İtikadi savrulmalar ve sapkınlıkların gecenin zifirî karanlığı gibi her tarafı sarıp sarmaladığı, nifakın, hurafelerin ve bid'atlerin zararsız ve hatta sevimli olarak görülüp gösterilerek pazarlandığı ve içerisinde yaşadığımız toplumda ahlaki tefessüh ve yozlaşmada eksi değerlerin günbegün derinleşmekte olduğu modern çağda ferdî korunma ve korumanın ne denli güç ve zahmetli olduğu tartışmasızdır.

Özellikle genç kardeşlerimizin istikamet üzere nezih bir hayat sürmeleri, temiz/pak ve kendisine denk olan bir eşe tevafuk ederek evlendikten sonra ebedî saadet ve esenlik yurdu cennetin dünya hayatındaki şubesi gibi olan nimet, mutluluk ve sekinetle ziynetlendirilmiş aile yuvalarını tüm kuvvetleriyle âdeta bir kaleyi müdafaa eder gibi koruyup kollamaları mevcut şartlarda hayati önemde olup zaruret kesbetmektedir.

Uzak olan hayırları yakın kılan ve zor olanı kolaylaştıran Rabbimize (cc) sonsuz hamdler olsun ki üzerimize sağanak sağanak yağan şirk, küfür, nifak ve ahlaki tefessüh unsurlarına karşı bir korunma ve koruma kalkanı olarak bizlere İslam cemaatini bahşetmiştir. Uhuvvet ve muhabbetle harmanlanmış ömür boyu sürecek murafakatta sahih itikad, salih amel ve güzel ahlakla sağlamlaştırılmış güçlü bir zeminde izdivaçla inşa edilen aile müessesesinin hayır üzere devamını sağlayacak gerekli şartların oluşması ve sürekliliği için çokça dua etmeli ve şu ayeti rehber edinmeliyiz:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ

"İyilik ve takva üzere yardımlaşın. Günah ve haddi aşma üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkup sakının."[4]

Allah'tan (cc) her daim af ve afiyet dileriz. Davamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd etmektir.

SON

3. Ebu Davud, 2177; İbni Mace, 2018
4. bk. 5/Mâide, 2

Zeynep BAYANCUK

MESAJINIZ VAR

Büyük felaketler yaşanır yeryüzünde. Depremler, yıkıcı fırtına ve tsunamiler... Bir mahalle, bir köy, bir şehir yok olur. Enkazdan, afetlerden sağ kurtulanlar, sırası henüz gelmeyenler kaldığı yerden hayata devam etmeye çalışır. Bazıları yaşadığı afetin idrakindedir ve yeni hayatı eskisi gibi olmaz. Daha bilinçli hareket eder. Kendine çekidüzen verir. Yaşamının tüm savrukluğunu giderir. Etrafındaki enkazı kaldırmakla kalmaz, gönül dünyasının enkazını da toplar. İnsanı insan yapan değer ve erdemleri önemser. Kulluğunu bu değerler üzerine inşa eder. Enkazdan sağ kurtuluşunu bir mesaj telakki eder. "Uyarıldım!" der. "Yeni bir hayat bahşedildi bana." der. Şükranlarını Rabbine sunar. Artık hiçbir şey eskisi gibi değildir. Yıkılan, yok olan şehrin aksine ruhu yıkımla dirilmiştir.

Bazıları da kısa süreli bir uyanış yaşar. Hayatın yeniden bahşedilişinin farkına varır varmasına da adım atmaya fırsat kalmadan eski alışkanlıkları depreşir. Hiç vakit kaybetmeden yeni hayatına taşır onları. Yer sarsılmış ve bu afetle etkili bir mesaj bırakılmıştır, fakat alıcı, mesajı engellemiş, ertelemiştir.

Aslına bakarsanız bu mesajlar sadece büyük sarsıcı olayların ardından gelmez. Bazen bir yakınımızın ölümü şeklinde karşımıza çıkar. Yatağında huzur içinde ölen birinin cansız bedeni, ardından malı için çekişen evlatlarıdır mesajda okuduklarımız. Hiçbir fâninin dünyada kalıcı olmadığını, o çok sevdiği malını bırakıp göçeceğini anlatır. Dünyalıkların, kardeşlerin arasını nasıl da böldüğü de yazar alt satırlarda, sıranın bize geleceği de... Okur geçeriz.

Bazen güzelliğiyle dillere destan birinin yaşlanması şeklinde alınır bu mesaj. Gençliğinin kıymetini bil mesajıdır bu. Ya da güzelliğin için ne harcarsan harca yaşlılığın etkisinden kaçamazsın, çünkü dünyada hiçbir şey baki değil alt sloganıyla düşer mesaj listemize. Bakıp geçeriz.

Başarılı bir iş adamının ya da başka bir meslek erbabının işini kaybetmesi, sağlığını kaybetmesi şeklinde gelen mesajlar da vardır. Okumaya gerek dahi duymadığımız. Ama yarın başımıza gelip gelmeyeceğinden emin olamadığımız mesajlardır bunlar. Sahip oldukların için şükret ana fikriyle yollanmıştır.

Bazen okuduğumuz kitabın satırındadır mesaj. Hatta kitabın adıdır. Yoldaki İşaretler... Durup düşünürüz. Not alırız. Orada bırakırız...

Başka mesaj türleri de vardır. Ölümünden sonra canlanan doğadadır mesaj. Her gün yeni bir hayatın bahşedildiğini hatırlatır. Gürleyen göktedir. Meleklerin tesbihini yansıtır. Batan Güneş'in kızıllığında, her şeyin bir sonu vardır mesajıyla gün kapanır. Hayal ettiğin şeyin gerçekleşmesinde de bir mesaj vardır. Sesine icabet eden El-Mucîb'i tanıtır.

Bir köşede içli içli dua eden biri dahi olabilir bu mesaj. Ne zamandır dua etmediğini hatırlatır. Üstünde boya artıkları, tepesinde 40°C Güneş, kıbleye yönelmiş bir inşaat işçisi de olabilir. Her şart ve durumda kulluğun devam ettiğini anlatır. Çöpü karıştıran küçük bir muhacir çocuk ya da rızkı için hurda aracıyla kapı kapı dolaşan bir adam şükretmen gerektiğini anlatır. Sahip olduğun konforu sorgulatır, başkaları için ne yapman gerektiğini düşündürür.

Her biri farklı sesler, farklı görüntülerden müteşekkil olsa da tek bir ana fikri barındırır: Bir mesaj varsa, elbette yollayanın bir muradı vardır... Bakma, gör! Gör ve hayatını anlamlandır.

Okunmamış 1, 2, 3, 4, 5... mesajınız var.

BEYİN BÖLGELERİNİ BİRLEŞTİRMEK

Dr. Gözde TERCUMAN

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Bir önceki sayımızda beyin bölgelerini birleştirme tekniklerinden bazılarına değinmiştik, Allah (cc) izin verirse bu sayımızda da diğer tekniklerden bahsetmeye çalışacağız.

3. Beden hareketlerini düzenlemek.

İnsan bazı duyguların etkisine girdiğinde hareket ve davranış olarak iki uç tepki geliştirebilir. Bunların ilki hepimizin çok iyi bildiği baş edilemeyen duygunun tesiriyle abartılı, taşkın, bazen saldırgan bazen öfkeli, çoğu zaman da yıkıcı davranışlardır. Genelde öfke, kızgınlık, hayal kırıklığı gibi duygular bu davranışlara yol açar. Diğeriyse birçoğumuzun fark etmediği, ama herkesin hayatında zaman zaman deneyimlediği donup kalma durumudur; hiçbir şey yapamadan, bir şey söyleyemeden öylece kalakaldığımız; hatta kendimize, ortama, olaya yabancılaştığımız; sanki o ân oradan kopmuş olduğumuz hissini veren durumdur. Genelde derin hüzün, üzüntü, korku, hayal kırıklığı, mutsuzluk gibi duygular donup kalmamıza yol açar.

Her iki durumla da başa çıkmanın bir yöntemi beden hareketlerini düzenlemektir. İnsan donup kaldığında zihni de buz keser. Değerlendiremez, kavrayamaz ve anlayamaz; ne yapacağını şaşırır. Bedenini hareket ettirdikçe kendine gelmeye başlar.

Taşkın ve abartılı, hatta bazen de saldırgan tepkiler verilen durumlarda da beden hareketlerini düzenlemek önemlidir. Hissedilen, yoğun duygularla baş edilemediğinde volkanik dağ gibi insanın içinde enerji birikir ve ânbeân kabarmaya başlar. Eğer bu enerji bilinçli bir şekilde bir yere kanalize edilmezse, volkanik patlama gibi yıkıcı davranışlar ortaya çıkabilir, her şey küle dönebilir.

Huzeyfe ibni Yemân'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir şey Allah Resûlü'nü üzecek, darlayacak olsa namaz kılardı."[1]

Namaz kılmaya karar vermekle zihin hissedilen duygudan farklı bir noktaya çekilir. Abdest alırken suyla temas

Herkesin hissettiği duygular, duyguların yoğunluğu, tırmanma hızı, zirve noktası ve azalıp bitme süresi birbirinden farklıdır. Duyguların tetiklediği davranışlar ve davranışın seviyesi de farklıdır. Ayetler ve hadisler hak; bilimsel incelemeler ve sonuçları birer öneridir. Allah ufuktaki ayetlerini gösterdikçe öneriler değişebilir veya önerinin doğruluğu sağlamlaşabilir. Kişi kendisini, yaşadıklarını ve önerileri çokça tefekkür ederek hikmetle değerlendirebilir; sahip olduğu iman, ahlak, takva, kulluk filtrelerinden geçirip fayda veren çözümleri hayatına yerleştirebilir, Allah'ın izniyle.



1. Ebu Davud, 1319

ettikçe hem dokunmanın hem de suyun rahatlatıcı etkisi görülmeye başlar. Uzun uzun secdede ve kıyamda durmak insanın hem beden enerjisini dengeler hem kalp değerlerini düzenler hem de zihin ve kalpteki öncelikler, duygular, davranışlar hiyerarşisini değiştirir. Kur'ân ayetlerini okumak ve anlamlarını düşünmek zihni ve mantığı harekete geçirir. Huşuyla kılınan bir namaz öncelikle ibadet şuurunu canlandırır ki kalbe etki eden en tesirli duygu en büyük olanın, Yaratıcısının (cc) önünde kulluktur. Allah'ın rızasına yaklaşmak, razı olunma beklentisi, tüm insanların, olayların, duyguların üstünde olan bir yaratıcıya teslim olma hâli kalpte pınar gibi coştukça diğer tüm dünyevi duyguların etkisi azalmaya başlar. Duygunun yoğunluğu aynı olsa bile kişiye hissettirdiği etki değişir. Duygunun sahip olduğu enerji aynı kalır, fakat içeriği yıkıcı olmaktan çıkıp, insana mücadele azığı olarak döner. Namazla hem İlahi yardım celbedilir hem de kişi daha iyi düşünüp hissedebildiği için hikmet ve basiretle değerlendirip, ferasetle adım atar. İslam'ın matematiği harikadır. Katlanarak artar. Biz bir sünneti ihya etmek için niyet eder, adım atarız; Rabbimiz (cc) tüm cömertliğiyle amel defterimize hiç düşünmediğimiz ecirleri yazar, dünya işlerimizde hiç ummadığımız faydalar ve kolaylıklar verir, nefsimizde hiç ummadığımız hayırlar ortaya çıkarır.

Enerjinin kanalize edildiği noktalardan biri de efor gerektiren sporlardır; yürümek, koşmak, yüzmek, kürek çekmek, ata binmek gibi amaçlı yapılan sporlar insanın içinde volkan gibi patlamaya hazır enerjiyi, disiplinli bir şekilde belli bir hedefe yönlendirir. Yapılan sporla enerji dengelenir; yıkıcı davranışların enerjisi söner, donup kalan kişinin buzları erir.

Evs ve Hazrec Hicretten sonra hem birbirleriyle hem de Mekke'den hicret eden Muhâcirlerle kardeş olmuşlardı. Münafıkların başı Ubey ibni Selûl ise bu durumu hazmedemiyor ve her fırsatta eski düşmanlıkları hatırlatıyor, kavgaya ve savaşa götüren duyguları coşturmaya çalışıyordu. Bir gün su başındayken Evs ve Hazrec arasındaki düşmanlık alevlendi ve birbirlerine karşı kendi kavimlerini çağırıp, kılıçlarını çektiler. Öyle hiddetlendiler ki neredeyse yeni bir savaş başlayacaktı. Allah Resûlü (sav) durumu haber alır almaz hemen geldi, sahabeye net bir şekilde, "Ben aranızdayken cahiliye davalarını mı güdüyorsunuz!" dedi. Sahabeyi topladı ve yaklaşık otuz saat süren bir yürüyüşe çıkardı. Sahabe bedenen öyle yoruldu ki o duyguların etkisi kalmadı, yıkıcı enerji tükendi ve aralarında sonradan pişman olacakları olumsuz bir hadise yaşanmadı, hatta öyle ki duyguların etkisi azalınca kardeş olduklarını hatırladılar.[2] Bazı rivayetlerde birbirlerine sarılıp ağladıkları kaydedilmiştir.[3]

Bazı duyguların enerjisi hemen dağılmayabilir. Öfke, düşmanlık gibi duygular yüksek tondaki duygulardır ve yıkıcı etkileri çok fazladır. Ânlık bir sakinlik oluşsa bile duyguların kabarttığı yüksek enerji birkaç saat sonra bile kişiye istemediği, sonradan pişman olacağı davranışları yaptırabilir; duygu yoğunluğu artıp azalarak bir süre devam edebilir. Hatta bazen mantığın devreye girmesi ve kişinin sakinleşmesi saatler sürebilir. Bu durumlarda hemen tempolu yürüyüş, koşma, yüzme, kürek çekme gibi çok efor sarf ederek enerjinin harcanacağı bir spor yapılabilir. Tekvando, boks gibi sporlar da enerji harcatır, ama bu sporlar o ân hissedilen öfke, düşmanlık, saldırma gibi yıkıcı duyguları besleyebilir ve kişi bu duyguların etkisinden çıkamayabilir. Seçilecek spor bu nedenle önemlidir. Tempolu yürüyüş hem kolay hem de hemen başlanabilen bir spor oluşuyla her zaman her yerde tercih edilebilir.

Duyguların evreleri ve hareket stratejisi:

Duygular önce hissedilmeye başlanır, sonra tırmanır, bir süre zirvede kalır ve azalarak biter. Herhangi bir evrede davranış tetiklemesi yapabilir. Bu nedenle duygunun başladığı, arttığı, zirveye ulaştığı ve azaldığı evrelere yapılacak müdahaleler birbirinden farklılık gösterebilir.

İnsan özellikle öfke, hınç, saldırganlık gibi duyguların etkisine girmeye başladığını hissediyorsa, henüz tırmanmamış enerjinin artacağı öngörülüyorsa, beden hareketlerini azaltabilir veya durdurabilir; sakinleşmeye çabalayabilir. Öfke gibi duygular, peşi sıra kabaran ve patlayan havai fişeklere benzer. Henüz başındayken veya duygu tırmanıyorken, fitili hiç ateşlemeden sakinleşmek çok faydalıdır. En güzel örnek olan Peygamberimiz (sav), "Sizden biri ayaktayken öfkelendiğinde otursun. Öfkesi geçerse ne âlâ, aksi hâlde uzansın."[4] buyurmuştur.

Bedenen ortam değiştirmek veya bedeni başka bir işle uğraşmaya yönlendirmek de duygu kontrolü sağlar. Allah Resûlü (sav), "Öfke şeytandandır, şeytan ise ateşten yaratılmıştır. Ateşi de ancak su söndürür. Öyleyse sizden biriniz öfkelenince abdest alsın."[5] buyurmuştur.

Duygular tırmanırken veya zirvedeyken abdest almak, namaz kılmak veya spor yapmak duygunun enerjisini farklı bir yere yönlendirerek, etkisini değiştirir.

2. Mureysî suyu başında olanları başka bir görgü şahidi olan Câbir ibni Abdullah El-Ensârî anlatıyor:

"Gazaya çıkmış askerler arasındaydık. Muhâcirlerden biri Ensâr'dan birine tekme attı.

Ensârî, 'Ey Ensâr topluluğu, koşun!' diye bağırdı.

Muhâcir de, 'Ey Muhâcirler, koşun!' diye bağırdı.

Resûlullah (sav) bu nidayı işitince, 'Nedir bu cahiliye davası?' diye sordu.

Resûlullah (sav) hiç âdeti olmayan bir saatte, halkın içinde bulundukları hâletiruhiyeyi kırmak için yola girilmesini emretti ve yola girildi." (bk. Tefsîr-i Taberî, 28/115,116; Sîretu İbn Hişâm, 3/303)

"Resûlullah (sav) o gün, Müslimlerle birlikte akşama kadar ve bütün gece yola devam etti. Sabah olup Güneş'in harareti bunaltmaya başlayınca orada konakladılar. Müslimler yorgunluktan ve uykusuzluktan kendilerini yere atıp hemen uykuya daldılar." (bk. Tefsir-i Taberî, 28/116; Sîretu İbn Hişâm, 3/305)

3. bk. Sîretu İbni Hişâm, 1/555-557
4. Ebu Davud, 4782; Ahmed, 21348
5. Ebu Davud, 4784; Ahmed, 17985

Duygunun sönmeye başladığı evrede tekrar kabarmasına engel olabilmek de önemlidir. Her duygu sıfırlanmadığı sürece tekrar zirveye çıkma ihtimali taşır. Duyguyu tetikleyen ortamdan ve durumlardan uzaklaşmak, başka bir şeyle meşgul olmak fayda verir.

Herkesin hissettiği duygular, duyguların yoğunluğu, tırmanma hızı, zirve noktası ve azalıp bitme süresi birbirinden farklıdır. Duyguların tetiklediği davranışlar ve davranışın seviyesi de farklıdır. Ayetler ve hadisler hak; bilimsel incelemeler ve sonuçları birer öneridir. Allah (cc) ufuktaki ayetlerini gösterdikçe öneriler değişebilir veya önerinin doğruluğu sağlamlaşabilir. Kişi kendisini, yaşadıklarını ve önerileri çokça tefekkür ederek hikmetle değerlendirebilir; sahip olduğu iman, ahlak, takva, kulluk filtrelerinden geçirip fayda veren çözümleri hayatına yerleştirebilir, Allah'ın (cc) izniyle.

4. Yeniden hatırlamak.

Beyin bölgelerini birbirine bağlamanın bir yöntemi de yeniden hatırlamaktır. İnsanın hayatında derin izler bırakan olaylar ilk yaşandığı sırada yoğun duygular içerir ve olayları hikmetle değerlendirmek kolay olmayabilir. Bu nedenle üzerinden biraz zaman geçtikten sonra insanın yeniden hatırlaması veya birilerinin ona hatırlatması faydalı olur.

Üzerinden zaman geçip de duygu yoğunluğu azaldığında olaylara daha bütüncül ve mantık çerçevesinde bakılabilir, doğru sebep sonuç ilişkileri kurulabilir, başlangıcı ve gidişatı daha net görülebilir, insan üzerindeki etkileri fark edilebilir, detaylar saptanabilir ve daha isabetli durum değerlendirmesi yapılabilir.

Beyinde hafıza merkezi ve duygular arasında ilişki vardır. Beyin özellikle yoğun acı, korku, çaresizlik içeren olayları kodlarken veya hatırlarken değişiklik yapabilir. Değişikliğin amacı kişiyi korumak ve yoğun, olumsuz duyguların kişiye verdiği zararı hafifletmektir. Bu nedenle önemli, ders çıkarılması gereken veya birden çok kişiyi ilgilendirip çözüm bulunması gereken durumlar/olaylar yeniden hatırlanırken aslolan -kendisinin hatırlamasından ziyade- birilerinin insana hatırlatmasıdır.

İsrâîloğulları zulümden kurtulup yaşananları unuttuğunda, Rabbimiz (cc) Mûsâ'ya (as) İsrâîloğullarına Allah'ın günlerini hatırlatmasını emretmiştir:

"Andolsun ki biz, Musa'yı: 'Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın günlerini hatırlat.' diye ayetlerimizle yolladık. Şüphesiz ki bunda, çok sabırlı olan ve çokça şükredenler için (ibret alınacak) ayetler vardır. (Hatırlayın!) Hani Musa kavmine demişti ki: 'Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani sizi Firavun ailesinden kurtarmıştı. Onlar size işkencenin en kötüsünü reva görüyor, erkek çocuklarını boğazlıyor, kadınları sağ bırakıyorlardı. Bunda Rabbinizden sizin için büyük bir imtihan vardır.' (Yine hatırlayın ki) Rabbiniz: 'Andolsun ki şükrederseniz kesinlikle arttırırım, nankörlük ederseniz şüphesiz, benim azabım pek çetindir.' diye ilan etmişti." [6]

Hikâyeleştirmek, olayı hikmetle değerlendirip ders çıkarılmasına yardım da edebilir, duyguların ve durumların manipülasyonuna da sebep olabilir. Kur'ân kıssaları ile günümüz sapkın hikâye/senaryolarının ayrıldığı temel noktalardan biri budur.

İsrâîloğullarına yaşanan hadiselerin detayları, nasıl kurtuldukları, Allah'ın (cc) nimetleri, yaşanan mucizeler hatırlatılmış; şükür ve nankörlük arasındaki ahlaki ve amelî farka değinilmiş, Allah'ın razı olduğu şekilde şükredenler müjdelenmiş, nankörlük edenlerse çetin bir azapla uyarılmış, önemli bir soruna çözüm hedefi gösterilmiştir.

Yeniden hatırlandığında yaşananlar daha iyi anlaşılabilir, olaylar arasında daha doğru bağlantılar kurulabilir, mantık devreye girerek detaylar fark edilip bütüncül değerlendirilebilir, ilk ândaki olumsuz ve yoğun duygular daha olumlu duygularla yer değiştirebilir, daha olumlu duygular hisseden insan daha güzel ameller ortaya koyabilir.

5. Hikâyeleştirmek.

Bazı olaylar güçlü duygulara sebep olur, insanda ve toplumda iz bırakır; insanın, toplumun, tarihin kaderinde kırılma ânı/dönüm noktası oluşturur. Bu durumlarda insanlar ve toplumlar duygu kaosuyla refleks vermeye yatkın olurlar. Sağ beyni fırtınaya sevk eden durumları hikâyeleştirmek; sol beyinle bağ kurulmasını sağlayan, fırtınayı dindirip mantığı devreye sokan yöntemlerden biridir.

Yaşanan olayları hikâyeleştirmenin çeşitli yöntemleri olmakla beraber genel mantığı birinci veya üçüncü tekil şahsın başından geçiyormuş gibi anlatmaktır. Olayı, yaşayan kişi anlatabilir veya ona anlatılabilir. Çocuklarda ve gençlerde onları etkileyen durumları basit bir şekilde hikâyeleştirmek çok işlevsel ve faydalıdır. Örneğin sokağınızda bir sağlık sorunu yaşanıp, ambulanslar geldiğinde ve çocuk bu olaydan çok etkilendiğinde/korktuğunda durumu hikâye gibi anlatmak veya bir oyuncağının başından geçen bir hikâyeye dönüştürmek yahut çocuğun hikâye gibi anlatmasını isteyip onu dinlemek korkularını yenmesine yardımcı olabilir. Özellikle çok travmatik olmayan olaylarda faydası görülür, travmatik olaylarda detaylı teknikleri bilen bir uzmandan yardım almak daha faydalıdır.

6. 14/İbrâhîm, 5- 7

Yetişkinlerde de durum benzerdir, ama dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Çünkü hikâyeleştirmek, olayı hikmetle değerlendirip ders çıkarılmasına yardım da edebilir, duyguların ve durumların manipülasyonuna da sebep olabilir. Kur'ân kıssaları ile günümüz sapkın hikâye/senaryolarının ayrıldığı temel noktalardan biri budur.

Rabbimiz (cc) Kur'ân kıssalarını oldukça genel bir çerçeveden anlatır ve sadece olayların seyrini değiştiren kritik noktaların arka planını anlayacağımız detaylar verir. Böylece iman edenler genel olarak yaşanan olay hakkında bilgi sahibi olur, yol ayrımlarını ve dönüm noktalarını fark eder, kıssalardan ibret alabilir, kendilerine öğrenme hedefleri belirleyebilir, yaşanan hadiselerle bağ kurup/kıyas ederek taraf seçebilir ve amellerini yönlendirebilir.

Günümüz hikâyeleri/senaryoları ise öncelikle olayları asıl bağlamından koparır ve sağlıklı neden sonuç ilişkisi kurulmasını engellerler. Olayları detaylara boğup yol ayrımlarının ve dönüm noktalarının fark edilmesini zorlaştırırlar. Yalan katarlar; yaşanmayan şeyleri eklerler, yaşananları çıkarır veya değiştirirler, böylece insanların bu hikâyelerden bir şeyler öğrenmesinin ve kendisine hedefler belirlemesinin önüne geçerler. Hikâyenin içini yoğun duygularla doldururlar ve yoğun duyguları yanlış davranışlarla birbirine bağlarlar. Sonuçta da hem ahlaki bozulmanın zemini hazırlanır hem Allah'ın razı olmadığı ameller yaygınlaşır hem de algı operasyonu yapılmış olur.

Örneğin Araplarda şiir kültürü vardı. Yaşanan olayları şiirleştiriyor ve atalarının "kahramanlıklarının" beldeden beldeye yayılmasını sağlıyorlardı. Tabii bunu yaparken her kavim, başından geçen olayları istediği şekilde hikâyeye dönüştürüyor, istediği ayrıntıları ekliyor, beğenmediklerini çıkarıyordu. Şiirlerini istedikleri duyguları coşturacak şekilde düzenliyor ve okuyorlardı. Yaşanan hadiseyi aslından saptırıp algı oluşumuna hizmet eden bir propagandaya dönüştürüyorlardı.[7] Peygamberimizle (sav) birlikte o dönemin medyasına İslami sınır çizildi ve batıl yönler temizlendi.

Günümüzde hikâyelerin çok işlevsel bir rolü vardır. Çocuklara kazandırılmak istenen değerler bir hikâye kahramanının başından geçen olaylarla anlatılabilir. Zıtlıklar iki zıt karakter üzerinden işlenebilir. Bir topluluğun değerleri hikâye, senaryo, tiyatro, animasyon içerisinde birkaç saatlik bir yapımla genel bir şekilde anlatılabilir.

Hikâyeleştirirken özünden kopmamaya, önemli detayları kaçırmamaya, dönüm noktalarını ve yol ayrımlarını iyi analiz etmeye, duyguları doğru anlatmaya ve ilgili davranış ile doğru bağ kurmaya; kısacası Allah'ın (cc) razı olacağı bir amaca hizmet edecek şekilde yapmaya ihtiyaç vardır.

Yaşanan olayları gerçek bağlamından koparıp önemli detayları değiştirmek ve amacı olmayan detaylar eklemek farklı algı oluşmasına yol açar, yanlış duygular tetiklenir, yanlış öğrenimler gerçekleşip istenmeyen davranışlar ortaya çıkabilir.

Hikâyeleştirmek ve yeniden hatırlamak bireysel zihin dengesini sağlarken toplumsal açıdan da duygu dengesi oluşturmada, toplumsal hedeflerin ortaya çıkarılmasında önemli bir noktadır. Bu yönüyle diğer beyin tekniklerinden farklı bir yanı da vardır. Toplumsal bir hadise yaşandığında, kitlenin duyguları kabarıp bir noktaya kanalize olmaya başladığında veya toplumda yapılması beklenen bir davranış ortaya çıkmadığında; toplumun başından geçen olaylar, Kur'ân kıssalarının örnekliğinde topluma hatırlatılabilir, medya yoluyla görselleştirilebilir; animasyon ve tiyatrodan faydalanılabilir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun, sonraki sayıda diğer tekniklerle devam etmek duasıyla...



7. Detaylar için İlk Bahar, Wadah Khanfar, Vadi Yayınları, s. 129-130, Kültürel Merkeziyetçilik bölümüne bakılabilir.



FİRAVUN

“Koyunlar ömrünü kurttan korkarak geçirir

Halbuki sonunda onu yiyen çobandır.”

Toplumları yöneten firavunlar, koyunları bir arada tutmak ve boyunduruğu altına alıp köleleştirmek için önce onları mustazaflaştırır sonra yapay korkular üretir. Koyunlara hedef gösterdiği bir “kurt” her zaman vardır. Kurttan koruduğuna inandırır halkı. Ama en sonunda köleleştirdiği halkın sırtından kazandıklarıyla dev saraylarında altın tabaklar içinde ziyafet çeker.

Psikotevhid Birimi
Özge UZUNKAYA

GASLİGHTİNG: DUYGUSAL MANİPÜLASYON

İşlediği hatanın açığa çıkması üzerine hatasını örtmek için kişinin bağırma, tahammülsüzlük, karşı tarafı suçlama gibi sert ve suçlayıcı bir tavır takınması ise genellikle bilinçli manipülasyon örneğidir.



Manipülasyon, bir kişinin diğerini etkisi altına alması, bilinçli olarak yönlendirmesi ve isteği dışında davranmaya zorlaması durumudur.[1]

Duygusal manipülasyon (gaslighting) ise bir kişinin başka bir kişiyi kontrol etmesi, bir tarafın diğerini duygusal baskı altına alıp isteği dışında davranmasını sağlamasıdır.[2] Burada genellikle manipülatör[3] olan kişinin temel amacı kendi çıkarları doğrultusunda başkalarını kontrol etme, yönlendirme ve etkileme isteğidir. Bu tür manipülatif davranışlar genellikle kişinin duygusal zayıflıklarını, empatik eğilimlerini ve karşı tarafın hislerini sömürerek onda utanç, kaygı, kendini suçlama, yetersizlik vb. olumsuz duygular hissetmeye zorlamasıdır. Aynı zamanda manipülatörün, manipüle edilen kişinin sınırlarını ihlal etme durumudur. İlişkilerde yaşanan duygusal manipülasyon, psikolojik şiddet biçimleri içerisinde en tehlikeli ve en görünmeyen yöntemlerden biridir.[4] Bunun sebebi, genelde sevdiklerimiz ve iyiliğimizi düşünen kişiler tarafından bu manipülasyon çeşidine maruz kalmamızdır. Başka bir sebebi ise karşı tarafın yoğun ilgisi ve değer vermesiyle manipülasyona karşı kişiyi savunmasız hâle getirebilmesidir.

Her manipülasyon bilinçli yapılmamaktadır. Bazı manipülasyonlar bilinçsiz yapılabilmektedir. Mesela alışkanlıkla söylenen "Yemedim yedirdim, içmedim içirdim." sözü genellikle bilinçsizce yapılan bir manipülasyondur. İşlediği hatanın açığa çıkması üzerine hatasını örtmek için kişinin bağırma, tahammülsüzlük, karşı tarafı suçlama gibi sert ve suçlayıcı bir tavır takınması ise genellikle bilinçli manipülasyon örneğidir. Konumuzun daha iyi anlaşılır olabilmesi için bir örnek verelim:

Zeynep, eşi Eren'i defalarca aramasına rağmen hâlâ yanıt alamıyordu... Sinirleri bozulmaya başladı, kaç saat geçmişti, üstelik 20.00'de Zeynep'in ailesine gideceklerdi ve saat 20.30'a yaklaşmıştı. Acaba başına bir iş mi gelmişti? İyice bunalmaya başladı. Derken mesaj geldi. Eren, "Beş dakikaya kapıdayım, çabuk in." diye mesaj atmıştı. Ne olduğunu bile anlamadı ve aceleyle aşağı indi. Zeynep arabaya bindiğinde bir açıklama bekliyordu, fakat Eren

1. Chapaux-Morelli ve Couderc, 2017: 8-9
2. Nagler vd., 2014: 47-52
3. Manipülasyon yapan kişi.
4. Clempner, 2017: 4

oldukça sessizdi. Eren'in herhangi bir açıklama yapmamasına öfkelenen Zeynep öfkesini gizlemeye çalışarak, "Bir şey mi oldu? Seni merak ettim?" diye sordu. Eren gayet soğukkanlı bir şekilde, "Bir şey olmadı, çok yoğun bir gündü, çıkamadım." dedi. Zeynep "Annemler bizi bekliyor, çok geç..." dediği ân cümlesini bile bitiremeden "Keyfimden mi sanıyorsun! Senin için çalışıyorum. Ne kadar yoğun olduğumu söylememe rağmen hâlâ geç kalmamızdan bahsediyorsun. Ben bu durumdan çok mu mutluyum! Perişan hâldeyim. Evlendiğimizden beri borç ödüyorum. Çalışmak zorundayım. Bir de üzerine senin anlayışsızlığın iyice yoruyor." yanıtını almıştı. Eren haklıydı, evlendiklerinden beri borç ödüyorlardı. Üstelik Eren böyle bir adam değildi. Çok anlayışlı, kibar, ince düşünceli biriydi ve Zeynep kendini mükemmel hissettiriyordu. Fakat; evlendikten kısa bir süre sonra Eren bunalmaya başlamış ve biraz da uzaklaşmıştı. Zeynep bu durumu kesinlikle borçlara bağlıyor ve mahcubiyet hissediyordu. Borçlar bitince o tekrar eski Eren olacaktı. Şu ânda da Eren durumu izah etmesine rağmen hâlâ soru soruyordu. Üstelik Eren'in böyle bir tepki vereceğini de az çok biliyordu. Kendisine çok kızdı. Gerçekten de çok anlayışsızdı, defalarca özür diledi. Eren, "Alıştım bu hâllerine, annenlerde de meşhur tribini atma. Şu yüz ifadeni değiştir." diye söyleniyordu. Zeynep onaylarcasına hızlı hızlı başını salladı. Nihayet gelmişlerdi. Zeynep'in annesi şefkat dolu bir sesle; "Nerelerde kaldınız? Yemekler buz gibi oldu, hemen ısıtalım." dedi. Eren gülümseyerek, "Ne yapalım anneciğim, yorucu bir günün ardından iki saat kızını aşağıda bekledim, ancak gelebildik." diye yanıt verdi. Zeynep şaşkınlığını gizlemeye çalışarak tebessüm etti. Sadece iki dakika geç inmişti. Hem de ondan dolayı geç kalmamışlardı ki! Zeynep'in morali oldukça bozulmuştu, kendisini neyin rahatsız ettiğini anlayamıyordu. "Zeynep yüzünden" demesine mi bozulmuştu acaba? Zeynep yüzünden demişse ne olacaktı sanki? Eren'in "Annenlerde de o meşhur tribini atma." sözü aklına geldi. Doğrusu bu söze bozulmuştu, şimdi suratı asık, düşünceli ve sessizdi. Büyük bir suçluluk hissetti. Kendi evinde yabancı gibi hissediyordu. Eve dönmek için yola çıktılar. Zeynep hâlâ derin düşünceler içerisindeydi. Düşündükçe; Eren'i bekletmemesine, asıl kendisi saatlerce beklemesine rağmen Eren'in herhangi bir açıklamada bulunmamasına ve suçu Zeynep'e atmasına moralinin bozulduğunu anlamıştı. Burada kesinlikle haklı olduğunu düşündü. Eren'e dönüp, "Bir şey sormak istiyorum." dedi. Eren, "Başladık yine, buyur dinliyorum." dedi tahammülsüzce. Zeynep derin bir nefes alarak, "Bir şey yok." dedi. Eren, "Zaten sadece trip atmayı bilirsin. İlk evlendiğimizde anlayışlı, kendini bilen biriydin. Evlilik sonrası şu hâline bak. Böyle olduğunu bilseydim... O Zeynep'i özlüyorum. Sevgimi bazen hak etmediğini düşünüyorum. Nasıl bu kadar farklı olabiliyorsun? Bak sessiz kalıyorsun, cevap bile veremiyorsun." diyordu. Zeynep, "Ben mi değiştim? İlk başlarda asıl sen anlayışlı, kibar, düşünceli biriydin, ama şimdi hep beni suçluyorsun. Bana tahammülün bile yok. Açıklama yapman gereken meselelerde bile bana açıklama yapmayı hesap vermek gibi algılıyorsun. Hele hatalı olduğun meselelerde bile haklı çıkmana ne söylemeli? Sadece beni suçluyorsun, ama ben ne yaptığımı çoğu zaman anlayamıyorum bile." demeyi çok isterdi, fakat sessiz kaldı... Deseydi ne değişecekti ki? Eren her zamanki gibi bağıracak, suçlayacak ve tabii ki haklı çıkacaktı. Zeynep kısa süre içerisinde nasıl da yorulduğunu fark etti. Bir şeyler ters gidiyordu, ancak ne olduğunu bilemiyordu. Zamanla kimseyle de görüşme isteği kalmamıştı. Zaten görüşmek istese de Eren, "Benimle ilgilenmiyorsun. Ailene, arkadaşlarına daha çok değer veriyorsun." diye söyleniyordu. Zeynep kendini iyice değersiz, anlayışsız ve başarısız görmeye başlamıştı. Tâ ki terapistiyle görüşmeye başlayana dek...

Terapisti Zeynep'e güçlü bir manipülatör tarafından nasıl manipüle edildiğini anlattı. Aslında sorunlu, anlayışsız olan Zeynep değildi. Sadece duyguları ve düşünceleri eşi tarafından bencilce kontrol altına alınmaya çalışılıyordu.

Zeynep, sevdiği ve güvendiği biri tarafından ciddi bir duygusal manipülasyona maruz kalıyor. Eren'in ilk zamanlarda mükemmel bir adam oluşu, fakat kısa sürede gözle görülür bir şekilde değişmesi, geç gelmesi, lakin açıklama yapma ihtiyacı duymaması, Zeynep sorduğunda ise onu öfkesiyle bastırması, tahammülsüzlüğü, "Sevgimi hak etmiyorsun." vb. cümlelerle problemin Zeynep'de olduğunu hissettirmesi, arkadaşları ve ailesiyle vakit geçirmek istediğinde, Eren'in, kendisine değer vermediğini söylemesi duygusal manipülasyona (işkenceye) ayrı birer örnektir. Çünkü manipülatör insanlar başkalarının duygularını yönetmekte başarılı, kendi çıkarları için aldatıcı söylem ve davranışlarda bulunan, bencil, hatalarını küçümseyen, fakat en yakınında olan kişilerin hatalarını dağ yapan, çabuk öfkelenen, kendisine yönelik söylemlere tahammülsüz yaklaşan, merhamet duygusu zayıf, mağdur rolüne giren, kontrolcü, suçlayıcı, kışkırtıcı ve yönlendirici bazı özelliklere sahiplerdir. "Sevgimi hak etmiyorsun." cümlesinde bile "Sorunlu olan kesinlikle ben değilim. Sana değer veren, sevgi veren benim, lakin sen bunu hak etmiyorsun." mesajı verir. Kişiye kendini suçlu ve yetersiz hissettirir. İşte manipülasyon ânında kişi kendini yetersiz, suçlu, kaygılı, problemli gibi algılar ve tükenmeye başlar. Bu durum zamanla öfke, ağlama, yetersizlik, suçlama, negatif duygu durumu, aşırı kaygı ve yoğun endişe hâli, zamanla insanlardan uzaklaşma vb. durumlar ortaya çıkarabilmektedir.[5]

5. Karakteristik olarak yalnızlığı daha çok tercih etmek bu kapsama girmez. Sosyal olup zamanla bir ânda asosyalleşme ortaya çıkmış ise burada hayatımızdaki kişileri ve belki de kendimizi sorgulamamız gerekmektedir.

Şayet kişi manipülasyonun ne olduğunu fark edemezse bu yorucu ve işkence hâlini yaşamının normali olarak sürdürecektir. Duygusal manipülasyona maruz kalan ve bunun farkında olmayarak hayatını başkalarının söylem ve onaylarına göre yaşayan bireyler de tıpkı haşlanan kurbağa gibi yavaş yavaş tükenmektelerdir.

Bazı manipülasyon örnekleri:

• Kafanda kuruyorsun! Tartışma çıkarmandan bıktım usandım artık!

• Ne kadar alıngan ve hassassın? Senin gibi birine hiç yakışıyor mu?

• Herkes davranışlarının farkında! Başkalarının çocuklarına bak, bir de kendine bak! Milletin annesi gibi bir annen olsaydı ne yapardın?

• Gerçekten böyle düşünüyor olamazsın! Böyle bir düşüncenin senden çıkmasına gerçekten şaşırdım.

• Ben bir hata yapmış olabilirim. Ne var yani bu kadar uzatacak?

• Arkadaşlarının hiçbiri senin gibi davranmıyor. Ne kadar isterdim sorumluluk sahibi bir çocuğumun olmasını.

• Gittiğimiz her ortamda beni rezil ediyorsun, utanıyorum...

Sınırlarını oluşturamama, (öz farkındalık ve manipülasyon kavramı noktasında) farkındalığın düşük olması, öz güven eksikliği kişilerin kolayca manipüle edilebilecekleri bazı sebepleridir. Bu noktada farkındalık sahibi olmak ve korunma becerisi gerçekleştirebilmek çok önemlidir. Genellikle; aile ilişkilerinde, romantik ilişkilerde, arkadaşlık ilişkilerinde bu durum daha sık karşımıza çıkabilir.

Kişi manipülasyona maruz kalıp kalmadığını nasıl anlar?

– Karşınızdaki kişi; söylemleriyle, davranışlarıyla bilerek ve isteyerek suçlu ve kötü hissetmenizi istiyor,

– Hassas olduğunuz noktalardan vurmaya çalışıyor,

– Doğru olduğunuza emin olmanıza rağmen yanlış algısı ortaya çıkarmaya çalışıyor,

– Olayları ve durumları kendini haklı çıkaracak şekilde abartabiliyor,

– Her zaman eleştirel yaklaşıyor,

– Kendini mükemmel ve eksiksiz görüyor,

– Yakınınızda olan kişilere karşı söylemleri ile o kişiye olan duygu ve düşüncelerinizi olumsuz yönde değiştirmeye çalışıyor,

– Nasihati kabullenmiyor,

– Duygu hâli devamlı değişiyor ve

– Dış çevrede kusursuz ve mükemmeliyetçi algısı ortaya çıkarıyor ise manipülasyon söz konusu olabilmektedir.

Duygusal manipülasyon kimi zaman açık ve direkt, kimi zaman ise örtük ve dolaylı gerçekleşebilir. Açık ve direkt olan manipülasyonda farkındalık kazanmış olanlar için Zeynep ve Eren olayını örnek gösterebiliriz. Örtük ve dolaylı manipülasyon ise kişinin iyiliği içinmiş gibi olan yaklaşım şeklidir. Eren'in evlenmeden önce ilişkiye mükemmel yaklaşması, evlendikten sonra ise tahammülsüzlük vb. durumların ortaya çıkması örtük manipülasyona örnek gösterilebilir. Aslında bu durum haşlanan kurbağa sendromuna benzer:

Bir kazanın içinde ateşin üzerine bırakılan kurbağalar, su yavaş ısındığı sürece haşlanıp, öleceklerini fark etmezler bile. Suyun sıcaklığı giderek yükselir, ama kurbağalar adım adım ölüme yaklaştıklarını hissetmezler. Su artık ölümcül sınıra gelip kaynamaya başladığında ise iş işten geçmiş olur. Şayet kişi manipülasyonun ne olduğunu fark edemezse bu yorucu ve işkence hâlini yaşamının normali olarak sürdürecektir. Duygusal manipülasyona maruz kalan ve bunun farkında olmayarak hayatını başkalarının söylem ve onaylarına göre yaşayan bireyler de tıpkı haşlanan kurbağa gibi yavaş yavaş tükenmektelerdir. Mesela; bugüne Allah'ın (cc) dilediği şekilde yaşamadığınızı öğrendiniz. Hayatınızda değişiklikler yapmaya karar verdiniz ve ailenizde bulunan kişiler tarafından, "Sen daha düne kadar namaz kılmıyordun. Şimdi kalkmış bize din anlatıyor ve bizi beğenmiyorsun, öyle mi? Sen gerçekten bunu yapabileceğine inanıyor musun? Hayatın boyunca aldığın hangi kararda sebat edebildin!" söylemlerine maruz kaldınız. İşte bu durum çok açık manipülasyon örneğidir. Bazen de size çok kıymet verdiğini düşündüğünüz biri ihtiyaç duyduğunuz ânlarda kendinizi suçlayacak söylemlerde bulunarak manipülasyonu gerçekleştirebilir. "Senin karakterin iyi, ama çok duygusalsın, her şeye ağlıyorsun.", "Seni seviyorum, ancak bazen verdiğim değeri hak etmediğini düşünüyorum." vb. cümleler ise kişiyi alttan alta manipüle etme çeşididir, tıpkı haşlanan kurbağa sendromunda olduğu gibi...

Burada önemli olduğunu düşündüğüm bir noktaya özellikle değinmek istiyorum. Nasihat ve manipülasyon asla birbiriyle karıştırılmamalıdır. Sevdiklerimiz, güvendiklerimiz bizlere yanlışlarımızı, eksiklerimizi söyleyebilir. Uygun bir dille hayrı nasihat edebilir/etmelidir.

“Size Rabbimin risaletini/mesajlarını iletiyorum ve ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim.”[6]

Nasihat, kişinin hayrı içindir. Nefse ağır gelse de kişi kendisini kötü hissetse de hayatına geçirmesi gereken ve geçirildiği takdirde kişiye huzur veren bir eylemdir. Manipülasyon ise yukarıda zikrettiğimiz şekilde gerçekleşebilmektedir.

Özellikle şu ân bizler insani ilişkilerimizde manipülasyon noktasında farkındalık kazandığımız gibi bilinçli Müslimler olarak şeytanın manipülasyonlarına karşı da farkındalık sahibi olmalıyız/olmak zorundayız. Mesela kul günah işler, tevbe etmek ister, fakat şeytan, insana tevbesini erteletmek için çabalar. Bir başka örnek ise şeytanın Allah'ın (cc) rahmetini umdurarak kulu vesveselerle günaha sürükleme hâlidir.[7] Bu durum da çok açık bir şekilde şeytanın kişiyi manipüle etme çabasıdır.

Manipülasyona karşı tedbirim ne olmalı?

➢ İlk yapılması gereken objektif bir gözlemdir. İlişkide tekrarlayan ve kötü hissettiren davranışları güvendiğiniz bir kişiyle paylaşıp farklı bir bakış açısı kazanmaya çalışabilirsiniz.

➢ Bu noktada “farkındalık” sahibi olmak. Kişi farkında olduğu bir olumsuzluktan kendini koruyabilir ve bunun zararlarını kişisel algılamayarak en aza indirgeyebilir. Mesela size gerçekten zarar veren biriyle konuşmak istediniz ve o da ağlamaya başladı. Bunun bir manipülasyon olduğunun farkındalığı oluşmamış bireyler, “Tamam ağlama, çok özür dilerim. Ben yanlış anlamış olabilirim. Tamam, hiçbir sorun yok.” vb. sözler sarf edebilir. Daha sonra olayın netliğe kavuşamamasından ötürü kişi içsel olarak huzursuzluk ve güvensizlik yaşamaya büyük ihtimalle devam edebilir. Lakin farkındalığı olan birey, “Bu olayın açığa çıkmasının zor olduğunu biliyorum. Şu ân konuşmak için zamana ihtiyacın olduğunu düşünüyorum. Kendini iyi hissettiğin zaman konuşalım.” diyerek hem manipülasyona müsaade etmemiş hem de karşısındaki kişinin hislerini anlayabildiğini olgunlukla ifade ederek konuyu kapatmamış, daha uygun bir zamana ertelemiştir.

➢ Kesin bir şekilde sınırların oluşturulması. Sınırları açık ve net oluşturulmuş bir birey, sağlıklı ilişkiler edinir ve insanların sınırlarını ihlal etmesine müsaade etmez. Sınırlarının ihlal edilmemesi ise oluşabilecek manipülasyonlara karşı güzel bir kalkandır.

➢ Karşımızdakiyle açık ve net bir şekilde sağlıklı iletişim kurmak. Karşı tarafta sizi rahatsız eden söylem, davranış her neyse bu konuyla alakalı rahatsızlığınızı güzel, yumuşak, fakat kararlı bir ses tonuyla aktarmalısınız. Dokunsallığı sevmediğinizi varsayalım. Devamlı size vurarak şakalaşan yakınlarınız olabilir. “Kardeşim Allah (cc) için seni seviyorum, fakat şakayla vurman beni rahatsız ediyor.” açıklaması yeterli olacaktır. Aksi takdirde kişi, bu noktada sınır ihlaline müsaade eder zannınca sabrettiğini düşünebilir, lakin içine atar ve bir ânda sert uyarıda bulunabilir. Böylesi bir durum ise yakın ilişkilerimize zarar verebilir.

➢ Kişinin kendisini sorgulaması. Kendinize bazı sorular sorarak duygusal manipülasyonu fark edebilirsiniz:

– Bu kişiyle konuşurken kendimi nasıl hissediyorum?

– Rahat bir şekilde “Hayır.” diyebiliyor muyum?

– Bu ilişkide kendimi suçlu, yetersiz, bunalmış hissediyor muyum? vb. sorular.

Unutmamak gerekiyor ki bazı kişiler anlamak yerine davranışlarınız üzerine odaklanır. Böylece anlamak zorunda kalmazlar ve sorumluluk almaktan kaçınırlar. Kişi kendinden sorumludur. Şayet manipülasyona uğradığımızı düşünüyor ve manipülasyon karşısında yapılacakları hayatınıza geçirmenize rağmen herhangi bir gelişme olmuyorsa mesafe koymak faydalı olacaktır. Mesafe koyamayacağınız biriyse, bu kişiyle birlikte veya bireysel terapi almanız hem sizin için hem de ilişkiniz adına faydalı olacaktır.

Rabbimiz (cc) okuduklarımızı razı olacağı şekilde anlayıp ihlas ve doğruluk üzere amel etmemizi bizlere nasip etsin, kolaylaştırsın.

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.



6. 7/A'râf, 68
7. “Çok aldatan (şeytan da) sizi Allah'la aldatmasın.” (bk. 35/Fâtır, 5)

GENÇLERLE MUAMELE

Psikotevhid Birimi
Melek ŞEREF

DEĞERSİZLİK GİRDABI

Oysaki gençlerle olan ilişkimizi tesis etmenin en önemli adımlarından biri değişime açık olmaktı. Bundan dolayı gençler, kendini tanıyacak, zayıf ve güçlü yanlarını kabul edecek ve gelişime açık olacak ebeveynlere ihtiyaç duyuyor. İşte bu gelişimlerden biri de içine girdikleri değersizlik girdabından ebeveynlerin sıyrılıp çıkmasıdır.



Es-Selamu Aleykum Kıymetli Okurlar,

Gençlerle Muamele köşesinde ebeveynler olarak kendimizle olan ilişkimizi düzenlemeye, kaldığımız yerden devam ediyoruz. Genç evlatlarımızla ilişkimizi düzenleyebilmek için önce kendimizle olan ilişkimizi düzenlememiz gerekiyor, demiş ve bu minval üzere bazı kavramları ele almaya başlamıştık. Bu ay iç yolculuğumuza misafir olacak konuğumuz değerlilik hissi. Sohbetimizde önce özdeğerin tanımını ve gelişimini ele alacak, daha sonrasında özdeğerin hayatınızdaki yerini keşfetmeye çalışacağız.

Özdeğer kişinin kendisinin gerçekte olduğu hâline, özüne, kendisine değer vermesidir diyebiliriz. Özdeğer zarar gördüğünde kişide değersizlik duygusu ortaya çıkar. Bu, diğer insanların beni değersiz hissettirmesi şeklinde olabileceği gibi **kendimin değersiz olduğuna inanmam** şeklinde de olabilir. İnsanın kendini değerli hissetmesi ilişkilerinde iyileştirici ve geliştirici bir unsurdur. Ben kendimi değerli gördüğümde güçlü ve zayıf yönlerimi kabule açık bir hâle gelebilir ve bu yönlerimi ıslah çerçevesinde geliştirebilirim. Fakat kendimi değersiz görüyorsam kendimi kabullenmem zorlaşır. Zayıf yönlerimi inkâr ederim, saklamaya çalışırım ya da güçlü yanlarımı öne çıkarmaya eğilimli olurum. İçimde bir ses vardır, sürekli bana değersiz olduğumu söyler. Eğer insanlar benim gerçek hâlimi görseler beni asla sevmezler diye inanırım. Ve ilişkilerimde karşıdakinin de bana yeterince değer vermediğini düşünürüm. Bu kişilerle konuştukça “Beni önemsese öyle yapmazdı.”, “Bana değer verseydi her türlü fedakârlığı yapardı.” vb. cümleleri sık sık duyarız. Bu değersizlik hissi karşımdakine hırçınlaşıp saldırganlaşmama veya sürekli alınıp kırılmama sebep olur. Böyle inanan kişi hem kendiyle hem karşıdakilerle o kadar meşgul olur ki bu değersizlik girdabından bir türlü çıkamaz. Ve dünyadaki en zalimce tutumla kendine muamelede bulunur. İşte böyle bir ilişkide ebeveynler gençlerin (önceki sayılarda bahsettiğimiz) ihtiyaçlarını karşılamakta çok zorlanırlar. Bundan dolayı biz ebeveynler özdeğer kavramını İslam'ın çizdiği çerçevede hayatımıza yerleştireceğiz.

Peki, soru şu: İnsan gerçekten değerli midir? İslam insana diyor ki: “Bedenen pis bir sudan yaratılmış olmakla beraber Allah (cc) insanı önemsedi. Sen yaratılmışların en değerlisisin. Yeryüzünü imarla görevlendirilmiş olan

halifesin. Rabbin sana kendi ruhundan üfledi. Candan daha üstün olan ruhun, bu kâinatın azizi ve hâkimi olanla bağlantılı." Rabbimiz (cc) Kitabımızda, "Andolsun ki, insanoğlunu onurlu/değerli/izzetli kıldık."[1] buyuruyor. Peki, insan böyle değerli bir konumda iken insanları birbirinden ayıran şey nedir? Elbette ki insanı aziz kılıp derecelerini yükselten de zelil kılıp sefih bir hâle takdir eyleyen de Allah'tır (cc). Takvasıyla değerlenenler ve gafletiyle silinip gidenler... O vakit zahirî sebeplerine bakmamız gerektiğinde insan bu kadar değerliyken neden kendini değersiz hissediyor? Gelişimsel veya kişisel birçok faktörden bahsedilebilir: Bakım görmeme, zorlu deneyimler, hedefleri doğrultusunda yaşamama vb. Konumuz gereği biz aileyle alakalı olan kısma değineceğiz.

Özdeğer benliğin gelişim sürecinde oluşan bir inançtır. Ben önce, büyüdüğüm ailede kendimi değerli veya değersiz hissederim. Böylelikle bende bir inanç oluşur: "Ben değerliyim." veya "değilim". Daha sonrasında içinde büyüdüğüm tüm sistemler bu inancımı beslemeye devam eder. **Günün sonunda ben ne hissediyor isem kendime ve insanlara öyle davranırım.** Yani aslında size sürekli değersiz hissettiren insanların dertleri biraz da kendiyle diyebiliriz.

Ve eğer ben kendimi değersiz hissediyorsam kendimi kabul etmem zorlaşacak, değişime kapalı hâle geleceğim. O ezilmişlik hissi birçok savunma mekanizmasını devreye sokacak ve daha sonrasında kullandığım savunma mekanizmaları hayatımda problem oluşturmaya başlayacak. Ve ben daha çok değersiz hissedip insanlara kendimi kapatacağım. Oysaki gençlerle olan ilişkimizi tesis etmenin en önemli adımlarından biri değişime açık olmaktı. **Bundan dolayı gençler, kendini tanıyacak, zayıf ve güçlü yanlarını kabul edecek ve gelişime açık olacak ebeveynlere ihtiyaç duyuyor. İşte bu gelişimlerden biri de içine girdikleri değersizlik girdabından ebeveynlerin sıyrılıp çıkmasıdır.** Bu kurtuluş için ilk gerekli olan şey ise bu girdapla alakalı durumumuzu fark etmek. Aşağıdaki uygulama tam da bunun için. Bazı soruları cevaplarken 10 üzerinden puan vererek derecelendirmenizi tavsiye ediyorum.

Kendinize ne kadar değer veriyorsunuz? Neden? Derecelendirebilirsiniz.	
Kendinize değer vermenize sebep olan yönleriniz neler?	
Kendinize değer vermemenize sebep olan yönleriniz neler?	
Kendinize daha fazla değer veriyor olsaydınız sizce nasıl olurdu?	
Geçmişinize dönüp baktığınızda çevreniz size değer verir miydi? Derecelendirebilirsiniz.	
Sizi hangi yönden değerli hissettirirlerdi?	
Değersiz hissettiğiniz konular nelerdi?	
Ailenizin size daha fazla değer vermesini ister miydiniz?	
Aileniz veya çevreniz size daha fazla değer verseydi nasıl olurdu?	

Değersizlik hissi hepimizin zaman zaman hissettiği bir duygu elbette. Tabloda bunu görmüşsünüzdür. Bu durumun sürekli oluşu ilişkilerde zarar verici bir unsur oluşturuyor. Küçüklükten veya yetişkinlikteki deneyimlerinizden yahut başka sebeplerden dolayı kendinizi değersiz hissediyor ve bu inançla yaşıyorsanız bunu fark etmek şu ân ilk adımınız oldu. Bundan sonrası için ise "İslam'da insan nedir?" artık biliyoruz. Bu değişimin gençlerle olan ilişkimizi nasıl etkileyeceğini de tasavvur ediyoruz. Burada bu değişimi destekleyecek küçük ama önemli bir yöntem zikredebiliriz: "Ben Muhammed/Kübra olarak küçük bir çocuk olsam ona nasıl davranırım?" sorusu üzerine düşünebilirsiniz. Ve bulduğunuz cevaplarla içinizdeki o küçük Muhammed'i, Kübra'yı karşınıza alarak ona öyle davranın. Yani kendinize küçüklük hâlinize davranıyormuş gibi davranmaya çalışın. Bunu yaptığınız takdirde içinizde duyacağınız şefkat, merhamet, değerlilik hissi ve daha nice yumuşak duygu kalbinizi ısıtacak. Ve zamanla değerlilik inancı içinize yerleşecektir. **İlişkilerde en zorlayıcı şey değersiz olduğuna inanmak ve bir başkasının değersiz olduğuna inanmasının sebebi olmaktır. Bu noktada siz evlatlarınıza ne kadar değerli olduklarını hissettirdikçe onlar bu inançla büyüyecek, bir ağaç gibi baharın muştusuyla yeşillenecek ve meyve verecekler. Unutmayın, bu dünyada evladınıza kendisini en değerli hissettirebilecek ender kişilerden biri sizsiniz.**

Yazımızın sonuna gelirken bu ay da bizi ilişkimizi tesis edecek önemli bir konuyu konuşmak üzere buluşturduğu için Rabbimize (cc) hamdederiz. İnsanın doğasındaki değerlilik hissini, bu hissin ilişkilerimizi nasıl etkiliyor oluşunu ve bu hisle olan ilişkimizi sohbetimizde ele aldık. Sizlere "Kendi küçüklük hâlinizle yeni bir ilişkiye başlama" ödevi vererek (tavsiye ederek) sözümü bitiriyorum. Selam ve dua ile...

1. bk. 17/İsrâ, 70

Sultan Amed YAŞAR

DİJİTAL HİCRET

Dijital hicret, yalnızca dijital dünyadan uzaklaşmak değil, aynı zamanda ona bilinçli ve ilkelerimizden ödün vermeden uyum sağlamaktır. Günümüz dijital çağında, teknolojiyi reddetmek yerine, onu İslami bir çerçevede yeniden anlamlandırmak gerekmektedir.



Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

İlim, teknoloji, iletişim... Her biri tarih döngüsünde insanlığa yepyeni ufuklar açmış; insanlığın yerleşik düzenine, dünya görüşüne ve geleceğine dokunan mihenk taşları olmuştur. Bugün ise yepyeni bir dönemeçteyiz: Yapay zekâ çağı. Bu çağda artık bilgi, iletişim ve yaşamımızın neredeyse tamamı dijital platformlarda şekillenmekte. Bu platformlar ise birer araç olmaktan çıkıp, âdeta yaşantımızın kendisi hâline gelmektedir. Fakat bu dönüşüm, beraberinde yeni bir hicretin gerekliliğini de bizlere hatırlatmakta: Dijital hicret.

Dijitalin Gücü ve Tehditleri

Yapay zekâ, hiç şüphesiz insanlığın en büyük teknolojik devrimlerinden biri. Bilgiye erişim kolaylaştı, salt bilgi yeni bilgi ve fikirler üretti, hayatımız hız kazandı. Artık dünyanın bir ucundaki olaylardan saniyeler içinde haberdar olabiliyoruz. Bu bile üzerine düşünüldüğünde başlı başına büyük bir gelişmedir. Eğitimden sağlığa, tarımdan sanayiye kadar her alanda yapay zekâ, dijital iletişim araçları ve verilerle şekillenen bir dünyadayız artık. Ancak dijitalleşme, hayatımızı kolaylaştıran bir araç olmanın ötesinde, bizleri yönetmeye, yönlendirmeye ve değerlerimizi sorgulamaya zorlayan bir sisteme de dönüşmüş durumda.

Algoritmaların sıradan bir arama motorunda dahi yönlendirme gücü öylesine arttı ki, âdeta bizlerden saklı bir "seçicimiz" gibi davranıyorlar. Dijital medyanın bu kontrol gücü, tüketim alışkanlıklarımızı, düşünce yapımızı ve hatta dünya görüşümüzü bile şekillendiriyor. Peki, bu durumda bir Müslim, nasıl bir duruş sergilemelidir? Nasıl bir rota izlemeli ki hem çağın gerisinde kalmasın hem de dijital dalganın getirdiği zararların farkında olup kendi kimliğinden ödün vermesin?

Hicretin Dijital Boyutu

Hicret, İslam tarihinde sadece bir mekân değiştirme değil, aynı zamanda bir yenilenme, bir değişim, bir muhasebe ânıdır. Peygamberimiz (sav) ve sahabesi (r.anhum), Mekke'nin zulmünden kurtulmak için hicret ederek hem fiziksel hem de ruhani bir dönüşüm başlatmışlardır. Hicret, sıkıştığımız

yerde feraha çıkmanın, nefes alamadığımız ortamdan öz değerlerimize uygun bir yere yönelmenin simgesidir.[1]

Bugün biz de dijital dünyanın etkisi altında benzer bir hicrete ihtiyaç duyuyoruz. Ancak bu hicret, dijital dünyadan tamamen kopmak demek değil; aksine dijital araçları akıl ve hikmet çerçevesinde kullanarak, onların bizi teslim aldığı alanlarda farkındalık geliştirip kendimizi yeniden konumlandırmayı gerektirir. Teknolojiye olan bağımlılığımızı gözden geçirip dijital dünyayı daha bilinçli, fayda odaklı ve öz değerlerimizle uyumlu hâle getirebiliriz. Bu dijital hicretle, teknolojiyi bir araç olarak kullanırken onun tahakkümünden uzaklaşıp, ruhumuzu diri tutan bir yol haritası çizebiliriz.

Bilgisayar ve telefonlarımızın başında geçirdiğimiz zamanı; sosyal medya akışlarının, kısa videoların ve dijital reklamların tuzağına düşmeden, kontrollü bir şekilde kullanmak, dijital bir hicret çabasıdır mesela. Nefsimizin hoşlanmadığı bir tarzda, dijitalden uzaklaşmak zorunluluğunda kalabiliriz bazen. Ya da tıpkı Peygamberimizin (sav) hicreti gibi bir darlık, bir zorunluluk icabı değil; geleceğe doğru bir adım atmak, davet alanını genişletmek için hicret etmek mecburiyetinde kalabiliriz.

Dijitale Mahkûm Olmak veya Ona Hükmetmek

Modern firavunların dijital sihirbazları, akıllı algoritmalar aracılığıyla bizi kuşatmakta. Algoritmalar; bireysel zevklerimizi, ilgi alanlarımızı ve hatta zaaflarımızı öğreniyor ve bize buna göre içerikler sunuyor. Böylece, âdeta görünmez bir kılavuz; hangi içeriği daha çok beğeneceğimizi, nerede daha uzun süre kalacağımızı, hangi ürünleri satın alacağımızı çok iyi tahmin edebiliyor. Bu mekanik ağların farkında olmak, bir Müslim'in dijital hicret yolundaki ilk ve en sağlam adımı olacaktır diyebiliriz.[2] Zira hicreti sadece bedenimizle bazı şeyleri reddederek değil, bilinç edinerek ve aklımızla da yapmak mecburiyetindeyiz. Hatırlayalım; Ömer ibni Hattâb'ın (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) bedenen hicret eden, ama ruhen hicret edemeyenlere şöyle sesleniyor:

Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Ameller niyetlere göredir ve herkes için niyet ettiğinin karşılığı vardır. Kimin hicreti Allah'a ve Resûlüne ise onun hicreti Allah ve Resûlünedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünya veya evleneceği bir kadın içinse, onun hicreti de hicret ettiği şeyedir."[3]

Burada, çağımızın gereklerine göre dijital bir hicret planı geliştirmek, bu dijital araçların efendisi olmak demektir. Yani, biz bu araçları kullanmalı, ancak onların bizi kontrol etmesine izin vermemeliyiz.

1. Hicret hakkında genel bilgi için bk. Hicret, Halis Bayancuk, Tevhid Dergisi, S 96, s. 4
2. Genel okuyucu kitlesine hitap eden ve günümüz algoritmik tuzaklarını konu alan Başak Tecer'in Yapay Zekâ Hırsızları adlı kitabı bu alanda temel bilgiler edinmek isteyenler için ufuk açıcı olacaktır.
3. Buhari, 1; Müslim, 1907

IoT Çağında Ümmet Olmak

IoT (Internet of Things) yani nesnelerin interneti, günlük hayatımızdaki cihazların internet aracılığıyla birbiriyle iletişim kurmasını sağlayan teknolojilerdir. Akıllı telefonlar, ev aletleri, araçlar ve hatta endüstriyel makineler gibi pek çok cihaz, internet üzerinden veri paylaşarak daha verimli çalışabilir hale gelir. 2030 yılına kadar yaklaşık 40 milyar cihazın birbiriyle iletişimde olacağı öngörülmektedir.[4] Bunların arasında kendi buzdolabınızla ya da çamaşır makinanızla konuşmak da var...

Yakın tarihte yayınlanan bir çalışmayı sizlerle paylaşmak istiyorum: Anthropic adındaki yapay zekâ firması sözlü iletişim ile bilgisayarlarınızla işlem yapabileceğiniz bir çalışma sundu.[5] Birkaç kelime ile isteğinizi anlattıktan sonra sizin yerinize tüm işlemleri gözlerinizin önünde yapıveriyor. İnternet sayfasını açıyor, fare imlecini hareket ettiriyor. İstediğiniz tarzda bir websitesi kuruyor ve onu sizin bilgisayarınızda sanal ortamda çalıştırabiliyor...

İşte böylece dijital çağda nesnelerin birbiriyle sürekli iletişimde olduğu bir döneme de girmiş bulunuyoruz. Bu sadece teknolojik bir gelişme değil aslında, aynı zamanda İslami değerlerle şekillendirilmesi gereken bir fırsattır. Eğer bu dönüşümü bilinçli bir şekilde gerçekleştiremezsek, gelecekte teknolojiye hâkim olmak yerine geçmişte olduğu gibi onun tarafından yönlendirilen bir toplum haline gelebiliriz. Teknolojiyi doğru ve faydalı bir amaç için kullanarak, ümmetin hayatta kalma mücadelesine katkı sağlamalıyız. Aksi takdirde, dijital dünyanın getirdiği fırsatlar elimizden kaçabilir ve bu çağın gerisinde kalabiliriz. Bu yüzden dijital hicretin önemi büyüktür.

Dijital Hicretin İslami İlkeleri

Dijital hicret, sadece sosyal medyayı kapatmak veya telefonu bir kenara bırakmak olarak anlaşılmamalıdır. Aslolan, bu araçların nasıl kullanılması gerektiğine dair bir bilinç geliştirmektir. Çünkü dijital ürünler, tıpkı elektrik gibi nerede ve nasıl kullanıldığına göre anlam kazanan bir araçtır. "Hikmet, müminin yitik malıdır, onu nerede bulursa alır."[6] hadisi üzerine düşünülmelidir. "Hikmet"i değil de sadece faydacı bir bakış açısını sahiplenmek kişiyi bambaşka yerlere sürükleyebilir.

Yapay zekâ ve dijital teknolojilerle çevrili bu ortamda, İslami perspektiften üç ana hususa dikkat etmemiz gerektiğini düşünüyorum: Tevhid, tefekkür ve tevekkül.

Tevhid, yani Allah'ın (cc) birliğine iman, bizi her şeyin yaratıcısı olan Allah'a karşı sorumlu kılar. Dijital araçları ve yapay zekâyı da bu anlayışla kullanmalıyız; yani,

4. https://iot-analytics.com/number-connected-iot-devices/
5. https://www.youtube.com/watch?v=vH2f7cjXjKI
6. Tirmizi, 2687



Allah'ın (cc) gözetiminde olduğumuzu ve hayatımızın her ânını O'nun rızasına uygun şekilde yönlendirmemiz gerektiğini unutmamalıyız.

Tefekkür ise, aklımızı Allah'ın (cc) emirleri doğrultusunda kullanarak, dijital dünyada karşılaştığımız her bilgi ve deneyimi bilinç süzgecinden geçirmeyi gerektirir. Dijital hicret, tefekkürle iç içe yürütülmesi gereken bir süreçtir; zira tefekkür, bize dijital dünya içinde rehberlik eden, doğruyu yanlıştan ayırmamızı sağlayan bir pusuladır. Unutmamalıyız ki; "Hiç akıl etmez misiniz?" emri, sadece ibadetlerde değil, tüm hayatımızda düşünme ve sorgulama gerekliliğimizi ortaya koymaktadır.

Tevekkül bahsine gelince; tevhid anlayışıyla başlanan, tefekkürle yoğrulan işin sonucunu tevekkülle Allah'a (cc) havale etmek kalbî ve zaruri olan bir ameldir. Bizden yükü de alır, rahatlatır. Bu, gerek dijital hicret konusu için gerekse de üretilecek İslami bir yapay zekâ çalışması için böyledir:

"(O Allah'ın yardım ettiği kimseler) kendilerine yeryüzünde iktidar verildiğinde namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. İşlerin akıbeti (onlar hakkında nihai karar) Allah'a aittir."[7]

Dijital hicreti gerçekleştirirken, bu üç ilkeye dayanan bir bilinçle hareket ettiğimizde teknolojiyi hem kendi iyiliğimiz hem de İslam'a uygun bir hayat sürdürebilmek için en hayırlı şekilde kullanabiliriz Allah'ın (cc) izniyle.

Son tahlilde;

Dijital hicret, yalnızca dijital dünyadan uzaklaşmak değil, aynı zamanda ona bilinçli ve ilkelerimizden ödün vermeden uyum sağlamaktır. Günümüz dijital çağında, teknolojiyi reddetmek yerine, onu İslami bir çerçevede yeniden anlamlandırmak gerekmektedir.

Dijital dönüşüm, sadece iş hayatında kullanılan bir terim değil, aynı zamanda manevi bir yolculuktur da diyebiliriz. Bizler, bu dönüşümü sağlarken öz değerlerimizi muhafaza etmeye, Allah'ın (cc) emir ve şer'i yasaklarını rehber edinmeye dikkat etmeliyiz.

Çağımızda her gün daha çok dijital içerikle karşılaşırken, Müslimler olarak Kur'an ve Sünnet'in kılavuzluğunda bir dijital hicret anlayışı geliştirmeliyiz. Dijital araçları, faydalı bilgi edinme, İslami eğitim verme ve İslam'ı yayma gibi hayırlı amaçlar doğrultusunda kullanabiliriz. Ancak, bu süreçte bizi asıl gayemizden saptırabilecek unsurlara karşı da uyanık olmalıyız.

Bu nedenle, dijital hicreti gerçekleştirirken sadece teknolojiyle gelişim sağlamayı değil, manevi gelişim ve arınmayı da hedef edinmeliyiz. Teknolojiyi tüketirken, onun kalbimizde ve değerlerimizde gedikler açmasına izin vermemeliyiz. Yani bu dijital hicrette asıl olan, İslami değerleri koruyarak, hayatımıza yön veren ve bizi Allah'a (cc) yaklaştıran bir yol haritası oluşturmaktır. Rabbimiz (cc) bizlere bu dijital dönüşümü, asli ilkelerimizden taviz vermeden başarabilmeyi nasip etsin.



7. 22/Hac, 41

KUR'ÂN TEFSİRİNDE RE'YİN HÜKMÜ VE SINIRLARI

TEVHİD MEDRESESİ DÖNEM ÖDEVİ

Ömer AKDUMAN

Allah'ın adıyla başlıyorum.

İslam dinine dair en tartışılmaz meselelerden biri dinin nakle dayandığıdır. Nakilden kastımız Kur'ân ve Sünneti içeren vahiydir. Din Allah'tan (cc) geldiği gibi muhtevası da İlahi vahiyle belirlenmiştir. Bu olgu, dışarıdan müdahalelere, ekleme ve çıkarmalara İslam'ın açık bir mesafesinin olduğunu baştan teyit eder. Bu iki kaynağın anlaşılmasında takip edilecek yol ve yöntem yine aynı sebeple indî fikirlerle belirlenemeyecektir. Vahyin gayet açık şekilde belirttiği üzere dinin istidlal ve anlayış metodu, başta sahabe olmak üzere faziletli ilk üç neslin anlayışına uymalıdır. En temel anlama metodu belirlendikten sonra şu soruyu sorabiliriz: Din konularında aklın ve fikir yürütmenin sınırları nelerdir? Akıl hangi ölçüde dini anlarken kullanılabilir? Bu sorunun cevabını -az önce belirttiğimiz gibi- Kur'ân'dan, Sünnetten ve ilk üç neslin anlayışından tespit etmemiz gerekiyor. Bunun dışında bir başka tespit yöntemi mümkün değildir, İslam dininin İlahi oluşuna aykırıdır.

Belirtmekte yarar vardır, tarih boyunca başta akıl ve re'y olmak üzere pek çok anlama yöntemi tartışılmıştır. Bu manada kimileri tarafından herhangi bir şer'i mesnedi olmadan ilham, keşf, zuhurat gibi dini ahkâm üzerinde belirleyici olacak şekilde yöntemler ve hatta kaynaklar belirlenmiştir. Zikrettiğimiz yolların batıl olduğu ve şeriat karşısında bir anlam ifade etmeyeceği, izah etmemize hacet olmayacak kadar açık ve barizdir. Re'y meselesine gelince, mutlak olarak tazim edenlerin yanı sıra inkâr eden, sakınan ve dinden bir sapma olarak değerlendirenler de bulunmuştur. Yazımızın konusu genel olarak dinin, hususen Kur'ân'ın anlaşılmasında re'yin yerinin tespitine yöneliktir. Başarı Allah'tandır.

Re'y'in Tanımı

Ra-e-ye kökünden türeyen kelimenin ıstılahi anlamı **görüş, düşünce, kıyas, nasla düzenlenmemiş şer'î/amelî bir meselede ortaya konan kanaat**[2] şeklinde ifade edilebilir.

İslami ilimler literatüründe re'y ve re'y ehli konuları asırlardır konuşulmuş iki meseledir. Bu konu bu hâliyle oldukça uzun ve derin incelenmesi ve re'ye intisap edenler üzerinden ele alınıp ortaya çıkan menfi ve müspet sonuçları

Re'yle din hakkında ve özel olarak da Kur'ân hakkında konuşmak tümden kabul edilen veya reddedilen bir olgu değildir. Şeriatın çizdiği sınırlar içerisinde re'y övülmüşken, bunun dışında kalan re'y çeşitleri yerilmiştir. Din adına konuşurken söylenilen söz ve düşüncelerin hangi kapsama dâhil olduğunu tespit edip buna göre tavır belirlemek Allah yanında ağır bir hesaba maruz kalmaktan korur, Allah en doğrusunu bilir.



1. Bu yazıda önemli ölçüde Dr. Musâid Et-Tayyâr'ın Et-Tefsîru bi'r Re'y Mefhûmuh, Hukmuh ve Envâuh makalesinden yararlanılmıştır.
2. H. YUNUS APAYDIN, "RE'Y", TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/rey (02.03.2024)



tespit edilmesi gereken geniş bir konudur. Bir de buna aklın nakil karşısındaki konumuna ilişkin farklı yaklaşımlar da eklenecek olursa mesele daha geniş bir hâl alır. Bu yazıda temelde re'ye ilişkin genel bir bakış açısı kazandırması amaçlansa da asıl konu Kur'ân'ın tefsiri merkezinde olacaktır.

Başlarken, re'yin[3] vahiy nezdinde ve selef yanında nasıl ele alındığını görelim. Ardından konuyu detaylandırmaya gayret edeceğiz.

Bazı naslar ve selef sözleri re'yin sakıncalı olduğunu anlatıyor.

"De ki: 'Rabbim (sizin uydurduklarınızı değil) yalnızca açık ve kapalı tüm fuhşiyatı, her türlü günahı ve haksız yere taşkınlık etmeyi, (meşruluğu) hakkında hiçbir delil indirmediği şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve **Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kıldı.' "**[4]

"Şeytan size ancak kötülüğü, fuhşiyatı ve **Allah hakkında bilginiz olmayan şeyleri söylemenizi** emreder."[5]

Birinci ayette açıkça Allah tarafından haram kılınan "Allah'a karşı bilmeden bir şeyler söylemek", diğer ayette şeytanın adımlarına uymanın neticesi olarak zikredildi. Açıkça anlaşılmaktadır ki bilmediği alana ilişkin konuşan, fikir yürüten insan haddini aşmıştır, açık bir yasağı işlemiştir.

"Bilgin olmayan şeyin peşine düşme! Çünkü kulak, göz ve kalp (gördüğünden, duyduğundan, niyetlenip azmettiğinden) bunların hepsinden sorumludur."[6]

Bilgimiz sınırları içerisinde konuşmak, düşünmek, araştırmak şeriat nezdinde bir sorun teşkil etmez. Fakat bilgimizin olmadığı, aklımızın idrak etmediği veya edemeyeceği meselelerde salt fikirle konuşmak yasaktır, mesuliyet gerektirir.

Allah Rasûlü (sav) şöyle buyurdu:

"Şüphesiz Allah, ilmi size verdikten sonra (hafızalarınızdan) zorla söküp almaz. Fakat bunu kendilerinden ilim adamlarını bilgileriyle birlikte (toplumun içinden) çekip alarak yapar. Artık geride çok cahil birtakım insanlar kalır. (O sırada halk tarafından bunlara) dinî şeyler sorulur. **Onlar da şahsi görüşlerine göre cevap verirler.** Böylece hem insanları saptırırlar hem de kendileri sapar giderler."[7]

Ömer (ra) diyor ki:

"Dininizde re'yden sakının."[8]

Bir başka sözünde şöyle demektedir:

"Re'y ashâbından sakınınız. Çünkü onlar sünnetin düşmanıdır. Hadisleri ezberlemek onlara zor geldi. Bundan dolayı kendi re'yleri ile konuştular. Hem saptılar hem de saptırdılar."[9]

Hasan El-Basrî (rh) der ki:

"Allah'ın dini konusunda kendi heva ve düşüncelerinizi suçlayınız. Allah'ın kitabını dininiz ve nefsiniz konusunda nasihatçi edininiz."[10]

Mesrûk (rh) der ki:

"Kendi görüşü ile dinden yüz çeviren sapmıştır."[11]

Zuhrî (rh) der ki:

"Aman, re'y ashabından sakınınız! Hadisleri kavramak onlara yorucu geldi."[12]

Bazı naslar ve selef sözleri re'yin kabul edilebilir olduğunu gösteriyor:

Yerilen re'y konusunda zikrettiğimiz ayetlerin ve hadisin ifade ettiği anlam bazı re'yin caiz olduğunu ifade eder.

"Ebû Bekir'e kelale hakkında soruldu. Ebû Bekir dedi ki: **'Ben kelale hakkında kendi re'yimi söyleyeceğim.** Şayet bu doğruysa, Allah'tandır. Şayet hatalıysa, benden ve şeytandandır. Ben kelalenin baba ve çocuğun dışında olduğu görüşündeyim.' "[13]

Ömer (ra), Kâdî Şureyh'e (rh) şöyle bir mektup göndermiştir:

"Şayet sana Allah'ın Kitabı'nda hükmü bulunan bir şey gelirse onunla hüküm ver. Adamlar seni ondan çevirmesin. Eğer sana, hükmü Allah'ın Kitabı'nda olmayan bir şey gelirse, Resûlullah'ın sünnetine bak ve onunla hüküm ver. Eğer sana, hükmü Allah'ın Kitabı'nda olmayan, hakkında Resûlullah'tan da bir sünnet bulunmayan bir şey gelirse, insanların üzerinde görüş birliğine vardıkları şeye bak ve onu uygula. Şayet sana, hükmü Allah'ın Kitabı'nda olmayan, Resûlullah'ın sünnetinde bulunmayan, hakkında, senden önce de hiç kimsenin söz söylemediği bir şey gelirse şu iki durumdan hangisini istersen seç: **Eğer kendi re'yinle içtihad edip sonra (bununla) öne çıkmayı (hüküm vermeyi) istersen (bununla) öne çık (hüküm ver).** Geri kalmayı, (hüküm vermek için beklemeyi) istersen, geri kal (bekle). Ben de senin için ancak geri kalmayı (beklemeyi) hayırlı görürüm."[14]

Hasan El-Basrî (rh) der ki:

"Onların düşünceleri içerisinde kendileri için hayırlar gördük."[15]

Mesrûk (rh) der ki:

"Ubey ibni Ka'b'a (ra) bir şey sordum. Bu yaşandı mı, dedi. Hayır, yaşanmadı, dedim. Yaşanana kadar bizi

3. Buna; görüş, düşünce, fikir veya akıl yürütme denmesi de mümkündür.
4. 7/A'râf, 33
5. 2/Bakara, 169
6. 17/İsrâ, 36
7. Buharî, 7307. Buhârî (rh) bu hadisi Kur'ân ve Sünnete Tutunmak Kitabı'nda "Re'yin ve Zorlama Kıyasın Reddedilmesine İlişkin Anlatılanlar" başlığı altında verir.
8. el-Medhal ile's Suneni'l Kubrâ, el-Beyhakî, s.189
9. Sunenu Dârekutnî, 5/256
10. el-Medhal ile's Suneni'l Kubrâ, el-Beyhakî, s.197
11. Câmiu Beyâni'l İlmi ve Fadlih, 2/1051
12. Câmiu Beyâni'l İlmi ve Fadlih, 2/1052
13. el-Musannef, İbni Ebî Şeybe, 33757, 17/394
14. Nesai, 5399
15. Et-Tefsîru bi'r Re'y

rahat bırak, yaşandığında seninle görüşümüzü paylaşırız, dedi.”[16]

Re’yin Kısımları

Re’y konusunda bize fikir vereceğini düşündüğümüz ayet ve hadislerin yanı sıra övülmüş ilk üç nesilden re’ye ilişkin bize ulaşan nakilleri incelediğimizde ilk başta konuyu anlamakta zorlanıyoruz. Re’yi yeren rivayetler ve hatta sapıklıkla suçlayan ifadelerle karşılaşıyoruz, sonra tam aksine re’ye başvurup re’yle içtihad eden ve bunu da ilan edenleri görüyoruz. Bazen -yukarıda aktardığımız gibi- tek bir kişiden övücü ve yerici ifadeler duyuyoruz. Bu yeren ve öven/cevaz veren ifadelerden şu sonuca ulaşıyoruz: Selef indinde re’y tek parça olarak değerlendirilip inkâr edilecek veya her türlü kabul edilecek bir olgu değildir. Bunun yerine onlar re’yin bazı kısımlarını alıp kabul ettiler, bazı kısımlarına da karşı durdular, tavır aldılar.

Bu genel girişten sonra şunu söylemeliyiz: Re’ye ilişkin selef nezdinde tespit edilen bu ikili yaklaşım bütün ilimler için geçerli değildir. Akide ilmi en başta bunun istisnasıdır. Çünkü fıkıhta içtihad ve kıyas, ehli tarafından yapıldığında övülen bir re’y olurken aynı durum akidenin esasında geçerli değildir. İman, iman esasları, dine sokan ve dinden çıkaran faktörler, gayb, berzah, ahiret, Allah’ın (cc) sıfatları gibi konular içerisinde asla re’yin, fikir ve düşüncenin yer bulmayacağı, teslimiyet gerektiren konulardır. Elbette, bunları anlatıldığı şekilde düşünmek ve kavrayabilmek için akla ve re’ye ihtiyacımız var. Ancak yeni şeyler eklemek, anlatılmayana dair çıkarımlarda bulunmak, anlatılanı olduğundan farklı yorumlamak salt re’yin işi değildir, zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez.

Fıkıh ilminde re’y yerilmiş ve övülmüş olarak karşımıza çıkar. Ancak fıkıh literatüründe re’y yerine kıyas kavramı kullanılır. Usulünce yapılan, illeti tespit edilebilen bir asla, illetteki ortaklık nedeniyle benzetilerek yapılan kıyas, akıl yürütme çalışması makbuldür. Ancak usulüne aykırı olarak, illet tespiti yapılmadan veya yanlış illet tespitiyle yapılan kıyas fasid kıyas veya kıyâs-ı maal fârık olarak nitelenir ve reddedilir.

Tefsir ilminde re’y bazen yerilmiş, bazen övülmüştür. Yazımız hususen tefsir ilmi bağlamında olduğu için ilerleyen satırlarda bu kısmı detaylı olarak ele alacağız.

Naslar ve selefin yaklaşımlarıyla beraber ulaştığımız yerilmiş ve övülmüş re’y ayrımı üzerinde durup yerilen re’yin sınırları ile övülen re’yin sınırlarını belirleyeceğiz.

Yerilen Re’y

En kısa tanımla ilimsizce söz söylemektir. Bu bazen arzulardan kaynaklanan fasid bir ilimdir, bazen cehalet merkezli eksik ilimdir. Hâliyle hevaya ve cehalete dayalı ilimden bir hayır beklemek, böyle düşünceye güzellemeler yapmak imkânsızdır. Yerilen re’ye ilişkin yaptığımız bu tanımın çıkarsandığı pek çok ayet, hadis ve seleften nakil bulunmaktadır. Bunları yukarıda aktardık. Bu aktardığımız nakillere dönülecek olursa aslında yerilen re’ye ilişkin bazı çeşitlerin açıkça ifade edildiği anlaşılacaktır. Bazılarını zikredelim:

– Nassa düşüncesiyle karşı duran ve nassı düşüncesine uymuyor diye zorlama tevillerle yorumlayan yerilmiştir. Hasan El-Basrî’nin (rh), “Allah’ın dini konusunda kendi heva ve düşüncelerinizi suçlayınız.” sözü buna işaret eder.

– Sünnete müracaat etmeden sürekli fikir yürütmek yerilmiştir. Esas olan fikir yürütmek değil, şeriat nezdinde konuya özel bir açıklamaya ulaşmaktır. Vahiy kaynaklı bir açıklama bulamadığımız yerlerde re’y meselesi konuşulabilir. Ömer’in (ra), “Re’y ashâbından sakınınız. Çünkü onlar sünnetin düşmanıdır. Hadisleri ezberlemek onlara zor geldi. Bundan dolayı kendi re’yleri ile konuştular. Hem saptılar hem de saptırdılar.” sözü ve Zuhrî’nin (rh) buna yakın sözü bu maddeyi anlatır. Onlar mutlak re’ye değil, nassa rağmen re’ye karşı çıktılar.

– Sünnete aykırı itikadi bid’at çeşitleri yerilmiştir. İtikad meselesi saf teslimiyettir.

– Henüz yaşanmamış durumlara ilişkin hüküm vermek yerilmiştir.[17] Ubey ibni Ka’b’ın (ra) yaklaşımı bunu destekler.

– Bir asla dayanılmadan yapılan kıyas yerilmiştir.

– Fer’i olan meselenin kendisi gibi fer’i olana kıyas edilmesi yerilmiştir.

Övülen Re’y

Yerilmiş re’yin tam karşısında konumlanan övülmüş re’y aslında tanım ve çeşitler bakımından da yerilmiş re’yin aksidir. Sahabe, tabiin ve etba-u tabiin imamlarının başvurdukları övülmüş re’y, aslında ilme dayalı olan, sınırlarını bilen fikir ve düşünceler olarak özetlenebilir. Çeşitleri de yukarıda zikrettiklerimizin tam aksidir.

– Naslarla uyumlu olan re’y övülmüştür.

– Yaşanmış durumlara ilişkin fikir yürütmek övülmüştür.

– Bir asla dayanarak yapılan kıyas övülmüştür.

– Sünnetin olduğu yerde terkedilen, sünnetin ve nassın olmadığı yerde istifade edilen re’y övülmüştür.

---

16. Câmiu Beyâni’l İlmi ve Fadlih, 2/105

17. Sahabenin bu tutumunun gerekçeleri (Allah (cc) en doğrusunu bilir) şu hususlar olabilir:
Henüz bilinmeyen bir duruma dair konuşmak gayba ilişkin konuşmak kapsamına dâhil olma ihtimali olan bir davranıştır. Bize gayb olana dair konuşmak da gaybı taşlamaktır, yanlıştır.
Yaşanan her durum kendi içerisinde özel bazı hususiyetler taşır, bunlar da ahkâma etki eder. Bir insanın ileriye dönük asla tahayyül edemeyeceği vakalara dair sırf tahminle fetva vermesi hem ilmin âdabına aykırıdır, ayrıca ileride gelip o vakada yaşayan insanları zora sokmaktır.
Yaşanmamış durumlara dair soru sormak zamanla -fıtrattaki merakın sevkiyle- bir alışkanlığa dönüşebiliyor. Böylece ilgilenilmesi gereken meseleler gölgede kalabiliyor.
Konuşmakta esas ölçü faydadır. Olmayana dair konuşmanın bir faydası yoktur.

– Kendi re'yi ile bir konuda fikir beyan etmek kişinin ilmî yetkinlik alanı içerisinde olmalıdır. Bu alan içerisinde kendi re'yi ile görüş beyan edenin Ebû Bekir'den (ra) öğrenmesi gereken önemli bir âdab; bunun şer'i mutlak bir ahkâm değil, ulaştığı sonuç (re'y) olduğunu belirtmesidir. Böylece dinleyen insanların zihninde mesele doğru yerde konumlanır. Aksi hâlde yanlış anlaşılmalar ve hatalar silsilesi doğabilir. Bu âdaba dikkat edilen re'y övülen re'ydir.[18]

Tefsirde Re'y Meselesi

Bu başlık altında şu âna kadar re'y meselesine ilişkin anlattığımız genel girişten sonra asıl konumuza giriş yapıyoruz. Tefsirde re'y nasıl olur ve buna ilişkin yaklaşım nasıl olacaktır? Üç başlık ile ilgileneceğiz:

a. Tefsire Dair Seleften Yaklaşımlar

b. Tefsirde Re'yin Kısımları

c. Re'y Tefsiri ve Me'sûr Tefsir

1. Tefsire Dair Seleften Yaklaşımlar

Tefsir, Allah'ın (cc) ayetlerden neyi murat ettiğinin açıklanmasıdır. Bu durumda müfessir Allah (cc) adına konuşur pozisyondadır. İlk nesiller tefsire böyle yaklaştıkları için mesafeli olanlar, ileri derecede bir ihtiyat geliştirenler olmuştur. Hatta seleften bazısı tefsirin yalnız rivayet aktarımı ile mümkün olacağını söylemiş, bir anlamda ayete dair yorumlara kapıyı en baştan ve kesin kapatmışlardır. Mesela Mesrûk (rh) şöyle der: "Tefsirden sakının. Çünkü tefsir Allah'tan rivayet etmektir."

Tefsir konusunda genel olarak titiz davranan selefimizin iki ayrı tavrı olduğunu görüyoruz.

Tefsire dair konuşanlar: Ömer, Alî, İbni Mes'ûd, İbni Abbâs ve başkaları sahabeden tefsire dair konuşanlardır. Tabiin ve etba-u tabiinden de Mucâhid, Saîd ibni Cubeyr, Hasan El-Basrî, Mukâtil ibni Suleymân ve başkaları tefsire dair konuştular.

Tefsire dair konuşmaktan sakınanlar: Bunlar tabiinden ve etba-u tabiinden Sâlim ibni Abdullah, Kâsım ibni Muhammed, Saîd ibni'l Museyyeb, Nâfi' ve başkalarıdır.

Yezîd ibni Ebî Yezîd der ki:

"Saîd ibni'l Museyyeb'e helal ve haramdan sorardık ve o insanların en ilimlilerindendi. Bir ayetin tefsirinden sorduğumuzda âdeta duymamış gibi susardı."[19]

Hişâm ibni Urve ibni Zubeyr der ki:

"Babamın Allah'ın kitabından tek bir ayeti tefsir ettiğini görmedim."[20]

2. Tefsirde Re'yin Kısımları

Tefsirde Övülen Re'y

Genel hatlarıyla re'y meselesini zikrettiğimiz ilk bölümde övülen re'yden söz edip bu konuda önemli olan bazı nakillerde bulunmuştuk. Tefsirde övülmüş re'y meselesini daha iyi anlamak ve temellendirmek amacıyla başka bazı deliller zikredelim:

Tedebbür:

"Ayetlerini tedebbür edip (iyice düşünsünler) ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye, (bu Kur'ân) sana indirdiğimiz mübarek bir Kitap'tır."[21]

Tedebbür bir anlama faaliyetidir. Ayetlerle verilmek istenen mesajın, öğretilmek istenen değerin, müjdenin veya tehdidin idrak edilmesi tedebbür faaliyetiyle mümkündür. Tedebbür, ayetlerin anlaşılabilir ve yorumlanabilir olduğunu, netice olarak re'y ile anlaşılabileceğini gösterir. Ulaşılan sonuç, şeriatın genel ilkeleri içerisinde doğru ise tedebbür faaliyeti hedefine ulaşmış ve isabet etmiştir. Genel ilkelere aykırı sonuçlar ortaya çıkmış ise görüş söyleyeni bağlar ve hatalıdır.

Peygamber'in (sav) Sahabe İçtihadına Bakış Açısı:

Kur'ân'ın re'yle anlaşılması ilk olarak Peygamber (sav) zamanında ortaya çıkmıştır, dersek yanılmış olmayız. Zira bu sonuca bizi ulaştıran pek çok vaka bize ulaşmıştır. Peygamber (sav) sahabeden sâdır olan içtihadi bazı yaklaşımlar konusunda bir şey söylememiştir:

Amr ibni Âs (ra) anlatıyor:

"Zâtu's-Selâsil Gazvesi'nde iken soğuk bir gecede ihtilam oldum. Gusledersem helak olacağımdan korkup teyemmüm ettim ve arkadaşlarıma sabah namazını kıldırdım. (Medine'ye döndükten sonra) bunu Resûlullah'a haber verdiler.

Resûlullah, 'Ey Amr, sen ashâbına cünüp olarak mı namaz kıldırdın?' diye sordu.

Beni yıkanmaktan alıkoyan şeyi haber vererek şöyle dedim: 'Ben Allah'ın şöyle buyurduğunu işittim: 'Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz ki Allah, size karşı merhametlidir.'[22] ' Bunun üzerine Peygamber güldü, hiçbir şey demedi."[23]

İbni Mes'ûd (ra) der ki:

" 'İman eden ve imanlarına zulüm/şirk bulaştırmayanlar'[24] ayeti inince bu, sahabeye ağır geldi.

Dediler ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! Hangimiz nefsine zulmetmez?'

Resûlullah dedi ki: 'Bu sizin anladığınız gibi değildir. Kastedilen Lokmân'ın kendi oğluna nasihatte bulunurken

18. Bu, Ebû Bekir'in (ra) sözü üzerine tefekkür edince ulaştığım sonuçtur, Allah (cc) en doğrusunu bilir.
19. Câmiu'l Beyân an Tefsîri Âyi'l Kur'ân, 1/86
20. Fedâilu'l Kur'ân, s. 378
21. 38/Sâd, 29
22. bk. 4/ Nisâ, 29
23. Ebu Davud, 334
24. bk. 6/En'âm, 82

söylediğidir. O dedi ki: 'Oğulcuğum! Allah'a şirk koşma! Şüphesiz ki şirk, en büyük zulümdür.'[25] ' "[26]

Bu vakada sahabe açıkça Arap dil kuralları bağlamında ayeti düşünerek bir sonuca ulaştı. Sonuca ulaşmalarında akılları temel bir faktör olarak yer aldı. Allah Rasûlü (sav) onları kınamadı, ancak işin doğrusunu anlattı. Usullerinin doğru olduğu Peygamber'in (sav) kınamamasından, sonucun yanlış olduğu verilen cevaptan rahatlıkla anlaşılabilir. Buradan şunu da çıkarabiliriz: **Re'y ile ulaşılan sonucun sahabenin yaptığı gibi Kitab'a ve Sünnete arz edilmesi zorunludur.**

Peygamber'in (sav) İbni Abbâs'a Duası:

Peygamber (sav) İbni Abbâs için şöyle dua etmiştir:

"Allah'ım ona tevili öğret ve onu dinde anlayışlı kıl."[27]

Tevilden maksat tefsirdir, ayetlerin yorumlanmasıdır. Tefsir salt rivayet olsaydı Peygamberimizin (sav), "Ona tevili öğret." diye dua etmesinin bir ayrıcalığı olmazdı. Rivayetten daha ziyade bir şeyden bahsediliyor, ki bu da re'ydir.

Sahabenin Uygulaması:

"Ebû Bekir'e kelale hakkında soruldu. Ebû Bekir dedi ki: **'Ben kelale hakkında kendi re'yimi söyleyeceğim.** Şayet bu doğruysa, Allah'tandır. Şayet hatalıysa, benden ve şeytandandır. Ben kelalenin baba ve çocuğun dışında olduğu görüşündeyim.' "

Ebû Cuhayfe'nin (rh) şöyle dediği nakledilmiştir:

"Bir defasında Ali'ye şunu sormuştum: 'Sizin vahiy olarak bildikleriniz sadece Allah'ın Kitabı'nda indirdikleri midir?'

Bana şu cevabı verdi: 'Tohumları çatlatıp bitkileri büyüten ve insanı yaratan Allah'a yemin ederim ki hayır. Benim bildiklerim Allah'ın bir kişiye Kur'ân hakkında verdiği bir anlayıştan ve bu anlayışa dayalı çıkarımlarla işte şu sahifeden/dokümandan ibarettir.'

Ben, 'Peki, bu sahifede/dokümanda neler yazıyor?' deyince şöyle dedi: 'Diyet, esirlerin kurtarılması ve bir Müslim'in öldürdüğü kâfire karşılık kısas yoluyla öldürülmemesi konuları yazıyor.' "[28]

Salt rivayetlerle tefsir yapmak sahabenin usulü olsaydı tefsirde ihtilaf yaşamaları pek makul olmazdı. Sadece rivayeti bilenler ve bilmeyenler olarak bakabilirdik. Ancak onlar pek çok konuda farklı görüşler ortaya koydular. Bu, re'yleriyle Kur'ân'ı tefsir ettiklerini gösteriyor. Yukarıda verdiğimiz örnekler konuyu açıklar şekildedir.

25. bk. 31/Lokmân, 13
26. Buhari, 6943
27. Musannefu İbni Ebî Şeybe, 34397
28. Buhari, 3047

Tefsirde Övülen Re'yin Şartları

Buraya kadar şer'i ilimlerde ve hususen tefsirde re'yin övülen ve yerilen re'y olarak ikiye ayrıldığını söyledik ve bu iddiamızı ayetler, hadisler ve seleften nakillerle kanıtlamaya ve desteklemeye gayret ettik. Yazımızın bundan sonraki kısmında tefsirde övülen re'y için gerekli olan şartları inceleyeceğiz.

İslam tarihinde Kur'ânı tefsir ederken re'ye başvuran insanın, yerilen re'ye düşmeden övülen re'y ile Kur'ânı tefsir edebilmesi için gerekli olan ilimler konuşulmuştur. Râğıb El-İsfahânî bunun için on ilme, Şemseddîn El-İsfahânî on beş ilme ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Bu, açıkça söylemek gerekirse abartılı olan rakamları görünce şaşırmamak, bir de kelam gibi aslen ne makasıd ne alet ilimlerinden olan bir ilmi de görünce katılmak pek mümkün gözükmüyor. Şer'i ilimlerden ve alet ilimlerinden söylenenleri tam anlamıyla kendisinde bulunduran kimse müfessirden öte müçtehid olur. Biz ise tefsirden konuşuyoruz. Bahsedilen bu ilimlerle müfessirler değerlendirilecek olursa pek çok müfessirin ölçülere uymadığı da görülecektir.

Belirtmek gerekir ki tefsir, sebeb-i nüzul, kıssalar, gayba dair bilgiler gibi alanlarda nakillerle yapılır. Bazı alanlarda ise akıl ve fikir yürütmek mümkündür. İhtimal barındırır ve ihtilaf edilebilir alanlardır. İlkine nakille tefsir diyoruz, ikincisine istidlalle tefsir diyoruz. Nakle dair alanda naklin ilmine sahip olmanın gerekli ve zorunlu olduğunu söylemek gerekir. Bu, rivayetleri, rivayetlerin hadis ilmi açısından derecelerinin anlaşılabilir olmasını kapsar. İstidlale dayalı ilme gelince on veya on beş ilmin zorunlu olduğunu söyleyemeyiz, ancak bir avam da dilediği gibi tefsir yapma hürriyetine sahip değildir.

Sahabe ve tabiin neslinden sonra bilinen tefsir anlayışının üzerine bir yenilik eklendi. Buna göre bazı alanlarda ihtisaslı olan âlimler tefsir yaptıklarında tefsirlerini alanları merkezince yapmaya başladılar. Lugatçı lugat ağırlıklı, belağatçı belağat ağırlıklı, hadisçi de bu merkezden ilerlemişlerdir.

Kur'ân'ı Re'yi ile Tefsir Etmek İsteyen Müfessir Hangi İlimlere Muhtaçtır?

1. Arap dili; dilin bilinmesi, ayetlerin anlaşılması için zorunludur. Tefsiri dört kısma ayırırken İbni Abbâs birinci kısım olarak "Arapların dilleriyle anladıklarıdır." der.[29] Arap lehçelerini bilmeden Allah'a (cc) ve ahirete iman eden bir kimsenin Allah'ın Kitabı hakkında konuşması helal değildir, derken Mucâhid (rh)[30] bunu anlatmıştır.

2. Nasih mensuh gibi nakil kaynaklı, mutlak-mukayyed, has-amm gibi dil kaynaklı olan ve kelamın anlaşılmasında direkt etkisi olan bahisler bilinmelidir. Aksi hâlde hataların sistemleşmesi kaçınılmazdır.

29. El-İtkân fî Ulûmi'l Kur'ân, 4/216
30. El-İtkân fî Ulûmi'l Kur'ân, 4/213

3. Sünnetin bilinmesi, vahyin ikinci kaynağı olması nedeniyle zorunludur. Sünnet olmadan Kur'ân'ın istikamet üzere anlaşılması imkânsızdır. Sünnet, kapalılığı gideren, sorulara yanıt veren, ayetlerin ve ahkâmın hayat içerisinde karşılığını pratik olarak gösteren, yeri doldurulamaz bir ilimdir.

4. İlk nesillerin tefsiri önemlidir. Re'y ile yapılan tefsir tamamen sahabenin üzerine ittifak ettiği görüşlerin reddi manasında olursa kabul edilmez. Ancak sahabeden nakledilenlere muvafık olur yahut onlarla çarpışmaz ve şeriatın genel ilkeleriyle barışık olursa kabul edilebilir. Lakin netice olarak bağlayıcı değildir, içtihattır.

Yerilen Tefsir ve Suretleri

İlimsiz ve dayanaksız olup hevadan veya cehaletten neşet eden veya netice olarak şeriata muhalefete sürükleyen re'y yerilen re'ydir. Yerilen re'yin bazı çeşitleri bulunur:

1. Allah'ın (cc) sıfatları ve gayb kapsamında olan meselelerde görüş öne sürmek yerilmiştir. Zira bu alanda görüş öne sürmenin şer'i nakiller dışında imkânı yoktur.

2. Peygamber'den (sav) nakledilen tefsiri yok sayan yahut selefin üzerinde fikir birliğine vardıkları bir tefsire muhalefet eden, şeriatın bazı kesin ilkelerini çürüten nitelikte tefsirler yerilmiştir.

3. Herhangi şer'i bir kaynağa müracaat etmeden, İslam'ın genel ahkâm ve makasıdını görmezden gelerek sırf dille yapılan tefsir yerilmiş re'y kapsamındadır. Bid'at ehlinin kendisiyle saptığı önemli sapma noktalarından biri bu maddedir.

4. Kendi görüşünü desteklemek için ayetlere görüşü minvalinde tefsir vermek yerilmiş re'y kapsamındadır. Ayrıca bu, nassa yönelik bir hadsizlik, Allah'a (cc) karşı bir saygısızlıktır. Bu bazen hem düşüncede hem de delilde hata olarak tezahür eder. Allah'ın (cc) görülmeyeceğine inanan Mutezile'nin (لن) edatına ebedîlik anlamı vermeleri gibi. Bazen düşüncede değil, delillendirmede hata olur. Tâlut'un nehirden su içmeye yönelik yasağına karşı tebaasının tavırlarının dünyayla ilişkiler bağlamında tefsir edilmesi tefsir olarak sahih değildir, ama içerikte dünyaya dair söylenenler doğrudur.[31]

3. Re'y Tefsiri ve Me'sûr Tefsir

Tefsire ilişkin yapılan bu iki ayrımın neticesinde ortaya çıkan üç açık kusur söz konusudur;

a. Me'sûr tefsir denildiğinde naklin kabulü zaruridir gibi bakılır. Oysa sahabe, tabiin veya etba-u tabiin nesillerinin icma etmeleri dışında tefsirin kabulü zorunlu olamaz. Aralarında ihtilaf varken ve ihtilaf cemedilemezken her bir görüşü almak nasıl mümkün olsun?

31. Bazı insan dünyaya tümden yönelir, bazısı yüz çevirir. Bazısı da bir avuç/ihtiyaç kadar tüketir.

b. İlk nesillerden nakledilen tefsirin eser olarak kabul edilmesi, re'y tefsirinin bunun dışında bir şey olduğunun söylenmesi büsbütün bir hatadır. Zira ilk nesillerden bize gelenin rivayet olarak gelmesi yönüyle eser olması doğrudur ancak onlar da kimi zaman kendi görüşleriyle ayetleri tefsir ettiler. Hâliyle me'sûr tefsirin içerisinde kesinlikle re'y bulunmaktadır.

c. Seleften bolca rivayetlerde bulunan tefsirler re'y de içerir. Tam aksi re'y merkezli tefsirler eser de nakleder. Bu nedenle şöyle demek daha doğru olur; falanca tefsir rivayet merkezlidir ve tercihleri buna göre yapar. Şu tefsir re'y yoğunlukludur ve nadiren eser nakleder.

Sonuç: Re'yle din hakkında ve özel olarak da Kur'ân hakkında konuşmak tümden kabul edilen veya reddedilen bir olgu değildir. Şeriatın çizdiği sınırlar içerisinde re'y övülmüşken, bunun dışında kalan re'y çeşitleri yerilmiştir. Din adına konuşurken söylenilen söz ve düşüncelerin hangi kapsama dâhil olduğunu tespit edip buna göre tavır belirlemek Allah (cc) yanında ağır bir hesaba maruz kalmaktan korur, Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Kaynakça

- Tevhid Meali, Halis Bayancuk, 2. Baskı, 2021.
- Et-Tefsîru bi'r Re'y Mefhûmuh, Hukmuh ve Envâuh, Dr. Musâid Et-Tayyâr.
- TDV İslâm Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr
- Sunenu Dârekutnî, Ebu'l Hasen Ed-Dârekutnî, Muessesetu'r Risâle, 2004. 5 cilt.
- El-Medhal ile's Suneni'l Kubrâ, El-Beyhakî, 1 Cilt. Dâru'l Hulefâ li'l Kitâbi'l İslâmî. Baskı tarihi yok.
- Câmiu Beyâni'l İlmi ve Fadlih, Ebû Ömer İbni Abdilberr, Dâru İbni Cevzî. 2 Cilt, Birinci Baskı 1994.
- Câmiu'l Beyân an Tefsîri Âyi'l Kur'ân, Ebû Ca'fer İbni Cerîr Et-Taberî, Dâru't Terbiyeti ve't Turâs, 24 cilt. Baskı tarihi yok.
- Sunenu'n Nesâî, Ebû Abdurrahman En-Nesâî, Dâru'r Risâleti'l Âlemiyye, Birinci Baskı. 9 cilt. 2018.
- Fedâilu'l Kur'ân, Ebû Ubeyd Kâsım ibni Sellâm, Dâru'bnu Kesîr, Birinci Baskı, tek cilt. 1995.
- El-Musannef, İbni Ebî Şeybe, Dâru Kunûzi İşbiliya, 25 cilt. Birinci Baskı. 2015
- El-İtkân fî Ulûmi'l Kur'ân, Abdurrahman ibni Ebî Bekr Celâleddîn Es-Suyûtî, El-Hey'etu'l Mısriyyetu'l Âmmetu li'l Kitâb, 4 cilt. 1974.
- Suneni Ebî Dâvûd, Ebû Dâvûd Suleymân ibni'l Eş'as, Dâru'r Risâleti'l Âlemiyye, Birinci Baskı, 7 cilt. 2009.
- Sahîhu'l Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed ibni İsmâîl El-Buhârî, Dâru't Ta'sîl, Birinci Baskı, 10 cilt, 2012.

ER-RAHMAN: XALİQÊ HEMÛ HEYÎN Û Jİ EVDÊN XWE RE DİLOVAN

Osman SADIKOĞLU

الرَّحْمٰنِ/Er-Rahman

Ev navê xweşik jî ji esmaû'l hûsna ye. Navê Er-Rahman, ligel navê Er-Rahîm ji koka "ra-hî-me" muştaq e. Rahmet ew e ku; diltenikahîya/hesta şefqetê ya ku dibe wesîleya qencîya ji wî kesê re ku muhtacê merhametê ye.

Navê **Er-Rahman**, ligel besmeleyên di serê sûreyan de di Qûr'ana Kerîm de (170) sed û heftê car ji bo Allah (ac) tê emilandin.

Er-Rahman, di heman demê de navê Allah yê zatî ye. Yanê ev navê hanê merhameta Allah e ku qethîyên jê naveqete. Di jiyana dinyayê de li ser kesên mûmîn an jî kafirên ji cin û însanan re rahmetê dike. Allah (ac) berz û bilind e û li ser evdên xwe pir bi merhamet û bi şefqet e.

Rasûlullah (ass), dema ku merhameta Allah (ac) bi muslîman dinasîne wiha dibêje: **"Allah, piştî ku hemû mexlûqatan xuliqand di wê Kitêba ku li ser erşê ye de wiha nivîsand: 'Rahmeta min ji xezeba min bihûrîye.' "**[1]

Ji bo dîtina tecellîya rahmeta Allah (ac) ne hewceye lêkolîneke kûr bê kirin an jî bi cildan pirtûk bên xwendin. Mirov, hindik be jî şefqet û merhameta dîya xwe bifikire wê mezinahî û berfirehîya rahmeta Allah (ac) fêm bike. Hal ev e ku şefqet û merhameta dêyekê li cem rahmeta Allah (ac) ne bi qasî dilopeke behrê ye jî...

Hêvî Birîna Ji Rahmeta Allah

Rabbekî me yê wisan heye ku; rahmetê li ser nefsa xwe ferz kiriye û rahmeta wî her tiştî dorpêç dike û ji dêyên me jî bi merhamettir e. Hêvî birîna ji rahmeta Allah, bêhurmetî û rêznezanîyekî kirêt û gunehekî herî mezin e.

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًاۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"Bibêje: "Gelî evdên min ên (bi kirina gunehên pirzêde) di aleyha nefsên xwe de zêde pêş de çûne! Ji rahmeta Allah hêvîya xwe nebirin. Bêguman Allah, hemû gunehan efû dike.

> ***Kesê muwehhîd herûdaîm esmaên Allah û tecellîyên wan û rahmeta ku hemû evdan dorpêç kiriye muşahade dike. Hemû tişt hezkirina wî ya Allah xurttir dike. Dema ku di ber û behrê de an di erd û baranê de rahmeta Allah dibîne qelbê wî bi îman û hezkirin û bi omîda rahmeta Allah têr tije dibe.***



1. Muslîm; 2751, Tirmizi; 3537

Kesê muşrîk, Rahman nas nake. Berhemên wî yên rahmetê nabîne an jî wan nisbetê hin heyîn û kesên din dike û nankorîtî dike. Li gorî van kesan qutbê zeman ba dişîne û baran bi himmeta welîyan dibare û nexweşîn jî bi zîyaretên tirb û gûmbetan sax dibin...

Lewre ew, (yê ku gunehan dibexşîne/efû dike û disitirîne û ji aqubeta gunehan evdên xwe diparêze) Xafûr û (li ser evdên xwe pir bi merhamet) Rahîm e."[2]

Tecellîya Rahmeta Allah Ya Maddî û Manewî

Tecellîya Maddî:

• Her rizqê ku wek maddî digihîje me, tecellîya sifeta esmayê Rahman ya Allah e. Ewrên dimeşin û bayên digerin û barana dibare û tava ku germ û ronahî dide û behrên ku keştîyan li ser xwe diherikînin û roja ku însan tê de ji bo debara xwe dişixûlin û şeva ku mirov tê de îstirahet dikin û hêşînahîyên ku rûyê erdê dixemilînin... Evana bitevahî tecellîya rahmeta Allah (ac) yên maddî ne.

Allah (ac) piştî ku van tecellîyan nîşan dide bi bal mijara tewhîda di hezkirinê de û şirka di hezkirinê de bala me dikişîne:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّٰهِ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا اَشَدُّ حُبًّا لِلّٰهِ

"(Digel van heqîqetan dizanin jî) ji însanan hin kes hene ku ji xeynî Allah hin heyînên din ji Allah re hinkûf/şirîk çêdikin û bi qasî ji Allah hez dikin, ji wan jî hez dikin. Lê ew ên îmân anîne ji her tiştî zêdetir ji Allah hez dikin..."[3]

Gelo di navbera rahmet û hezkirinê de çi pêwendî heye?

Bêguman însan hez tiştên xweşik û tiştên ku jê re bi feyde ne dike.

Kesê muwehhîd herûdaîm esmaên Allah (ac) û tecellîyên wan û rahmeta ku hemû evdan dorpêç kiriye muşahade dike. Hemû tişt hezkirina wî ya Allah (ac) xurttir dike. Dema ku di ber û behrê de an di erd û baranê de rahmeta Allah (ac) dibîne qelbê wî bi îman û hezkirin û bi omîda rahmeta Allah (ac) têr tije dibe.

Kesê muşrîk, Rahman nas nake. Berhemên wî yên rahmetê nabîne an jî wan nisbetê hin heyîn û kesên din dike û nankorîtî dike. Li gorî van kesan qutbê zeman ba dişîne û baran bi himmeta welîyan dibare û nexweşîn jî bi zîyaretên tirb û gûmbetan sax dibin... Kesê dewlemend be an xwedî dîplome be ew rêzdar û bi rûmet e.

Ev kesên hanê bi xapandina taxûtên mirî an zindî berhemên rahmeta Allah (ac) nisbetê mexlûqatan dikin. Ji ber vê yekê wekî ku ji Allah hez dikin mirî an zindî hez hemû taxûtan dikin.

Tecellîya Manewî:

Hemû rizqên wek manewî ku Allah (ac) dane însan, tecellîya sifeta esmayê Rahman ya Allah e. Em ê çend mînakan bidin.

• Qûr'ana Kerîm ku çavkanîya hîdayetê û ronahîya qelban e, ew bixwe jî tecellîya rahmeta Allah e:

حٰمٓ ۚ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

"Hâ, Mîm. (Ev Kitêb,) ji hêla/ji alîyê (Allahê ku di nefsa xwe de xwedî merhamet) Rahmân û (yê ku rahmeta xwe radigihîne evdên xwe) Rahîm ve hatîye daxistin."[4]

• Şandina pêxemberan tecellîya rahmeta Allah e (ac).

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

"Me tu ji hemû aleman re bitenê wek rahmet şandîye."[5]

• Cennet, tecellîya rahmeta îlahî ye.

• Exlaqê xweş, tecellîya rahmeta îlahî ye.

• Xelasîya ji tengezarîyan tecellîya rahmeta îlahî ye.

Ev rewşên hanê bi tevahî nîşan dide ku hemû rizqên manewî yên ku însan muhtacê wan in tecellîya rahmeta Allah in ku rahmeta Allah (ac) bi vê awayê digihîje evden wî.

Eger Rahmeta Allah (ac) Nebe Wê Çi Bibe?

Bersiva vê pirsê pir kurt e.

• Eger rahmeta Allah (ac) nebûya wê li erd û esman qet tu tişt nebûna.

Ne roj û ne şev... Ne baran û ne av... Ne tav û ne hîv ku her yek ji wan di rêgeha xwe de diherikin û ne jî sitêrk ku xemla asîman in...

Însan zeîf e. Pir zêde jibîr dike. Bi xirandina şeytan û nefsa xwe tê xapandin û averê dibe. Di vê rewşê de ji bo ku mirov noqî gunehan nebe û ji Rahman herî zêde dûrtir nebe muhtacê rahmetê ye.

2. 39/Zûmer, 53
3. 2/Baqara, 165
4. 41/Fussîlet, 1-2
5. 21/Enbîya, 107

• Eger rahmeta Allah (ac) nebûya, me nikarîbû bi heq hukim bikin û em ê averê bibûna.

فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"...Eger li ser we fedl û rehma Allah nebûna, hûn ê bibûna ji ehlê xusranê."[6]

Eger fezl û rahmeta Allah (ac) tûne be; digel ku rêveber an qadî an meşayix an jî dawetvan bin û pirzêde bi tecrûbe û zana bin jî dîsa dibe ku xeta bikin û bixelitin. Ji ber vê yekê ew kesên hanê berîya ku biryarekî bidin hewceye ku rahmeta Allah pirzêde daxwaz bikin.

• Eger rahmeta Allah (ac) nebe, em nikarin zelal bibin.

Em ji bo zelalbûnê dixebitin. Lê xebata me bi sînor e. Em enceq bikaribin bigihîjin astek. Hewcetîya me ya esil ew e ku Allah (ac) bi rahmet û alîkarîya xwe me paqij bike.

Rasûlullah (ass) di hedîseke ku Zeyd b. Erqam (ra) rîwayet dike û Îmam Muslîm (rh) neqil kiriye de wiha dûa dike:

اللَّهُمَّ اتِ نَفْسِى تَقْوَاهَا وَزَكِّهَا اَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا اَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلاَهَا

"Allahê min! Tu teqwayê bide nefsa min û wê paqij bike. Tu xêrtirînê yên ku nefsê paqij dikin î. Tu welî û mewlayê wê yî."[7]



6. 2/Baqara, 64
7. Muslîm, 2722

İSLAM İNANCI

Kitabın Yazarı: Prof. Muhammed KUTUB

Yayınevi: Risale Yayınları

Basım Tarihi: 2021/11. Baskı

Sayfa Sayısı: 456

Ebat: 145 x 215 mm

Kitap Hakkında

Allah'ın adıyla,

Kitap tanıtım köşemizde sizlere bahsedeceğimiz ve istifade etmenizi umduğumuz eser, Mısırlı mütefekkir yazar Muhammed Kutub'un "İslam İnancı" isimli kitabı. Kendisi de abisi Seyyid Kutub gibi değerli bir kalem olan müellif; kitabını "inancın en temel mesele olması" düsturuyla kaleme almış ve akide/inanç konularını ayetler ışığında ele alarak tevhidin asıllarını konu edinmiştir. Bunu yaparken meseleye şahsi penceresinden bakmış, günümüz insanının karşılaştığı vakıayı edebî bir dille ortaya koymuş ve tevhidden sapmanın yakın tarihteki sürecini gözler önüne serecek örneklerle kitabını zenginleştirmiştir.

Kitabın yaklaşık 200 sayfalık bölümü, mezkûr çerçevede, sohbet havasında akıcı bir üslupla ilerleyerek -kanaatimizce- ufuk açıcı bir bakış açısı sunarken ikinci bölümle birlikte -nispeten- daha kavramsal bir anlatımın hâkim olduğu söylenebilir. Buna rağmen belirtmek gerekir ki eserin tümü ince bir tefekkür ve derin bir kavrayışın sonucu ortaya çıktığını belli edecek kalitede. İman etmiş veya iman etme sürecinde olan herkesin okuması tavsiye edilecek temel eserlerden biri olduğu -övgüde abartıya kaçmayacağı umularak- söylenebilir. Eseri kıymetli kılan en önemli husus; İslam inancını kapsamlı bir şekilde ele alırken sadece neye inanmamız gerektiğini öğretmeyip neye, neden, nasıl inanmamız gerektiğini de akli delillerle sunmasıdır.

Bunun yanı sıra günümüz modern cahiliye düzeninin, farklı coğrafyalardaki toplumların ve tahrif edilmiş dinlerin İslam'ın pak inancı ile karşılaştırılması suretiyle dünyanın içinde bulunduğu durumu, bu dehşet verici duruma neden ve nasıl gelindiğini çarpıcı alıntılar/bilgiler eşliğinde irdeliyor.

Kitabın verdiği bu kıymetli bilgilerin sonunda şu hususa da değinmekte fayda var ki bugün coğrafyaları kana bulayan zalimlerin güç buldukları ilmî/fennî/ekonomik/sosyolojik/askerî tüm gelişmeler; İslam medeniyetinden elde edilen birikimi sömürmeleri ve bundan çok daha önemlisi İslam ümmetinin elindeki kıymetten yüz çevirmesi, hedeflerinden sapması, çabayı ve çalışmayı terk etmesiyle vuku buldu. Bu eserin ve yapılan tüm İslami çalışmaların uyanışa vesile olması duasıyla...



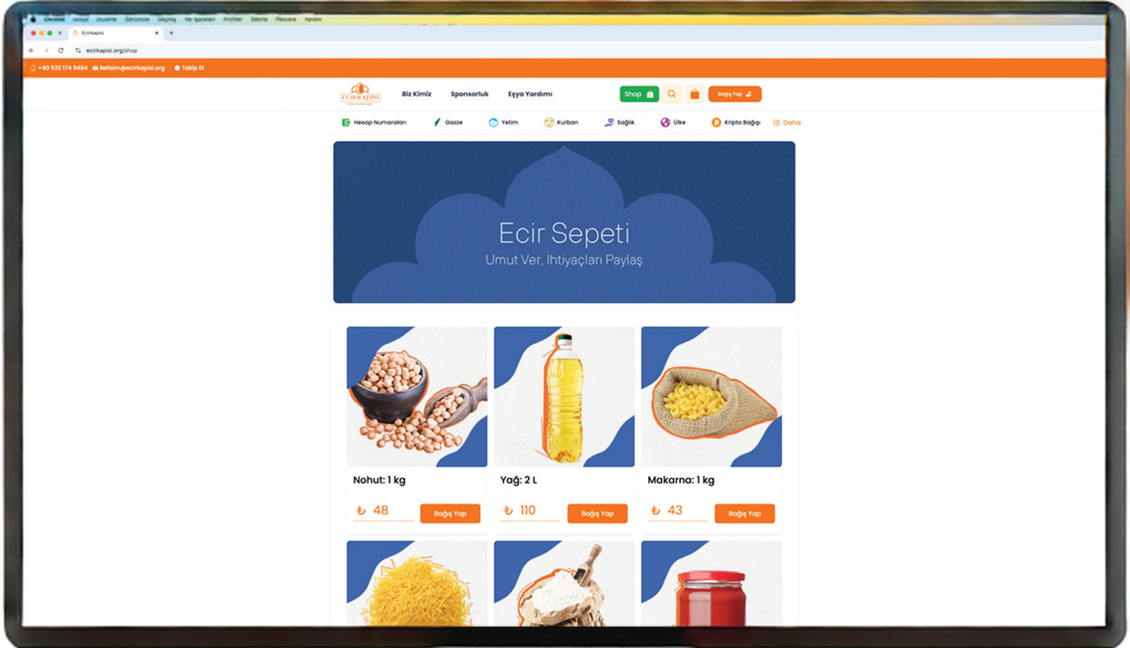
İhtiyaç sahiplerine ulaşmayı kolaylaştıracak

Ecir Sepeti Projemiz

hizmetinize sunulmuştur.
Kampanyamıza bağışta bulunmak bir tık uzağınızda.
Vakit kaybetmeden sitemizi ziyaret ediniz...



Desteklerinizi ulaştırmak için
QR kodu okutunuz.
www.ecirkapisi.org/shop



 ecirkapisidernegi  ecirkapisidernegi  ecir_kapisi  ecirkapisi  ecirkapisi.org  90 532 174 9494

tevhid

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!"
(39/ZUMER, 17)


TEVHİD DERGİSİ


TEVHİD DERSLERİ


TEVHİD MEALİ



ABONELİK İÇİN

tevhiddergisi@gmail.com
www.tevhiddergisi.org
+90 545 762 15 15